

Marjo Myllyaho

VALVEILLA?

Henkilöhahmojen rakentuminen ja unien merkitys Anja Snellmanin romaanissa *Safari Club*

Suomen kirjallisuuden pro gradu –tutkielma

Tampereen yliopisto, marraskuu 2010

Tampereen yliopisto

Taideaineiden laitos

MYLLYAHO, Marjo: VALVEILLA?

Henkilöhahmojen rakentuminen ja unien merkitys

Anja Snellmanin romaanissa *Safari Club*

Pro gradu – tutkielma, 73 s.

Suomen kirjallisuus

marraskuu 2010

Tutkielmassa tarkastellaan Anja Snellmanin romaanin *Safari Clubin* henkilöhamojen rakentumista ja unien merkitystä. Unet ovat olennainen osa teosta ja niiden avulla rakennetaan myös henkilöahmoja. Teoreettisena viitekehystenä toimivat psykoanalyttinen teoria sekä kirjallisuustieteen teoriat henkilöahmosta ja symbolista. Metodina käytetään lähilukua.

Tutkielmassa paneudutaan psykoanalyysin ja symboliteorian avulla unissa esiintyviin symboleihin sekä tarkastellaan muita tiedostamattomasta kumpuavia tunteita ja käyttäytymismalleja. Samalla etsitään kysymystä vastaukseen, miksi henkilöahmot näkevät sellaisia unia kuin näkevät ja miksi he käyttäytyvät tietyllä tavalla. Tarkastelussa ovat pääasiassa teoksen kaksi päähenkilöä Helena Valve ja Ukri Koskela.

Helena Valveesta kasvaa tarkastelun edetessä vahva ja uskottava henkilöahmo, jonka tunteiden ja ajatusten esittäminen on epäsuoraa. Helena kuvataan putkikatseiseksi henkilöksi, jota kiinnostaa tavalliset asiat kuten työ ja perhe. Menneisyytensä hän torjunut mielestään eikä hän käsittele sitä aktiivisesti tietoisella tasolla. Alitajuisesti unissa ja mielikuvissa esiintyy runsaasti symboliikkaa, joka kertoo pelosta ja ahdistuksesta.

Ukrin kuvaaminen on suurempaa ja hänestä saa aluksi kuvan naisia vihaavana röyhkeänä sovinnistina. Sitä hän toki onkin teoksen loppuun saakka, mutta romaanin edetessä, alkaa valottua se, miksi hänen identiteettinsä on niin häilyvä. Myös Ukrilla on menneisyydessään trauma, joka vaikuttaa hänen ajatuksiinsa ja käyttäytymiseensä alitajuisesti.

Tutkielman avainsanoja: psykoanalyttinen teoria, uni, henkilöahmo, symboli, tiedostamaton

SISÄLLYS

1 Johdanto	1
1.1 Tutkimusongelma	1
1.2 Psykoanalyttinen näkökulma	5
1.3 Henkilöhahmon käsite	9
1.4 Symbolin käsite	13
2 Helena	15
2.1 Nimi on enne	15
2.2 Pinnallisesta syvälliseen	25
3 Ukri	30
3.1 Ahdistelija / Ahdistettu	30
3.2 Verkostojen mies	42
4 Unet ja tiedostamaton	52
4.1 Tukahdutettu pelko	52
4.2 Syyllisyys ja häpeä	57
4.3 Kuin kala vedessä	60
5 Lopuksi	68
Lähteet	70

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimusongelma

Tutkimuskohteenani ovat Anja Snellmanin romaanin *Safari Club* (=SC 2001) henkilöhahmot. Tarkastelen erityisesti sitä, mitä unet esittävät kahdesta teoksen päähahmosta Helena Valveesta ja Ukri Koskelasta. Unien kautta pyrin tarkastelemaan erityisesti Helena Valveen henkilöhahmoa ja sitä, mikä merkitys unilla on Helenan henkilöhahmon rakentumisessa. Lisäksi pohdin vastausta kysymykseen, miksi Helena Valve näkee juuri sellaisia unia kuin näkee. Oletukseni on, että unet toimivat tärkeänä osana syvemmän ja moniulotteisemman henkilöhahmon rakentamisessa. Unien kautta Helena Valveen pelot ja arat kohdat tulevat esiin ja antavat hänestä moniulotteisemman kuvan. Pidän unia olennaisena osana romaania myös päähenkilön nimen vuoksi. Valve viittaa valveutuneeseen, hereillä ja tilanteen tasalla olevaan henkilöön, jonka tarkkaavaisuus ei herpaannu. Kuitenkin Helena Valve kuvataan putkikatseiseksi henkilöksi, jota eivät maailman asiat juurikaan kiinnosta. Hänen unissaan esiintyy rikasta symboliikkaa ja niihin heijastuvat tapahtumat, jotka Helena on halunnut unohtaa. Hän havainnoi ja heijastelee ympäröivää maailmaa ja omia ongelmiaan, ei suinkaan useimmiten valveilla, vaan unessa.

Safari Clubia on käsitelty aiemmin Iris Kuusisen vuonna 2008 ilmestyneessä väitöskirjassa *Naisen yksilöityminen suomalaisessa kirjallisuudessa 1950-luvulta lähtien*. Tosin käsittely on melko suppeaa, koska *Safari Club* on yksi väitöskirjan 21 tutkimuskohteesta. Kuusinen (2008, 77–79) nostaa esiin teoksen tärkeimmän annin: Helenan käsittelemättömän raiskaustrauman ja Ukrain vihan naisia kohtaan. Hän esittää Ukrain olevan kykenemätön käsittelemään piilotajunnassa esiintyvää feminiinistä puoltaan. Helenasta Kuusinen vuorostaan toteaa, että hän on näennäisesti hyvin menestynyt, mutta Helenan kyvyttömyys käsitellä tunteita nousee esiin peilimetäforana. Helena on kykenemätön katsomaan omaa kuvaansa ahdistumatta. Myös tässä tutkielmassa on keskeisenä psykoanalyttinen näkökulma, mutta tarkastelen henkilöhahmoja myös laajemmin mies- ja naistutkimukseen tukeutuen. Keskeiseksi nousee kysymys, miksi henkilöhahmot käyttäytyvät ja tuntevat tietyllä tavalla.

Anja Snellmanin (s. 1954) esikoisteos *Sonja O. kävi täällä* (1981) oli läpimurto. Se on nuoren naisen kehityskertomus, jossa päähenkilö löytää uuden naisidentiteettinsä ja kirjailijankutsumuksensa. Sonja O:n edeltäjänä Suomen kirjallisuudessa on nähty L. Onervan *Mirdja* (1908). *Sonja O. kävi täällä* -romaanin arvoja ovat uusi seksuaaliteetti ja uusi dialektinen naiskuva. Tähän uuteen naiskuvaan mahtuvat naisen vastakohtaiset roolit sekä madonnana ja

viettelijättärenä, hyvänä ja pahana että objektina ja subjektina. Lähtökohtana on, että kun Sonjasta on tullut uuden ajan nainen, hänen täytyy herätellä kanssasisartensa naistietoisuutta kirjoittamalla. Tämän on myös kirjailija itse toteuttanut. Hän puolustaa naisia ja naisen oikeuksia romaaneissaan, kolumneissaan, radio- ja TV-keskusteluissaan. (Haavikko 2000, 370.)

Snellmanin kirjailijanuran käännekohta on romaani *Ihon aika* (1993). Siinä kuvataan äidin vanhuuden sairaalavuosia ja kuolemaa, joka saa tyttären, kertojan, etsimään äidin salaan jääneitä kokemuksia ja elämänvaiheita. Tytär pyrkii hahmottamaan äidin täyden elämänkaaren, ymmärtämään isän ja äidin keskinäisen suhteen selittämättömiä puolia ja löytämään oman uuden identiteettinsä. Kauranen nostaa hyvin esille vanhusten ankeat olot hoitolaitoksessa – nyky-yhteiskunnan vakioreseptin vanhusten ongelmaan niin Suomessa kuin muissakin niin sanotuissa hyvinvointivaltiossa. *Ihon ajasta* lähtien Kaurasen tuotanto on muuttunut yhteiskunnallisemmaksi, mutta ei ideologisella eikä poliittisella tavalla, vaan niin että teoksissa nostetaan usein esille ongelma, joka on käytännössä ihmisille tuttu niin Suomessa kuin laajemmalti. (Haavikko 2000, 371–372.)

Snellman on itse sanonut kirjoittamisestaan, että sille on ominaista liike, levottomuus, kodittomuus sekä uhma jähmettymistä ja miellyttämistä vastaan. Snellmanilla on halu murtaa tabuja, myös kansallisia ja halu murtaa kirjallisuuden sekä laajemmin kulttuurimme patriarkaalinen kaanon. Hänellä on halu kyseenalaistaa niin akateeminen kuin boheemi ulkoasu ja puhetapa ja halu uhmata sekä vanhakantaista sovinismia että kapeakatseista feminismiä. (Snellman 2000, 404.) Mielestäni nämä halut näkyvät myös Snellmanin neljännessätoista romaanissa *Safari Club*.

Safari Club on provosoiva romaani. Snellman tematisoi nyky-yhteiskuntaa napakasti ja usein kärjistäen. Naisen asema ja rooli yhteiskunnallisessa elämässä nousee teoksen keskeiseksi teemaksi. Teoksen teema on tuttua Snellmania ja *Safari Clubin* voi nähdä luontevana jatkona *Pelon maantieteelle* (Ahola 2001). Romaanin päähenkilö Helena Valve elää elämäänsä monenlaisten vaatimusten ristipaineessa ja yrittää pärjätä parhaansa mukaan. Hänen elämänsä vaikuttaa päällepäin lähes täydelliseltä, mutta pinnan alta menneisyyden kipeät kohdat pulpahtelevat esiin. Valve kuvataan hyvin tavalliseksi keskiluokkaiseksi naiseksi, jota eivät tasa-arvoasiat oikeastaan edes kiinnosta. Hän vain yrittää tehdä työnsä eläinlääkärinä, äitinä ja vaimona parhaansa mukaan. Hän ei aktiivisesti pohdi roolejaan yhteiskunnassa, vaikka hänen menneisyytensä ja miksei nykyisyytensäkin antaisi siihen aihetta. *Safari Clubin* aktiiviseksi toimijaksi ja sankariksi perinteisessä merkityksessä ei lopulta nousekaan Helena Valve, vaan Viiru, jonka Suvi Ahola näkee samanlaisena hahmona kuin Pelon maantieteen naisterroristit. Viirun voi laittaa myös samaan

lokeroon Ukri Koskelan kanssa, koska heitä molempia ajaa sama tinkimätön ja kapeakatseinen usko siihen, että vain he voivat olla oikeassa. (Ahola 2001.) Helena muistuttaa lukijaa arjen sankareista, joita yhteiskunta on pullollaan. He elävät elämäänsä ristiriidoista ja vaikeuksista huolimatta ja ilman jokaisen päätöksen ja teon analysointia.

Tarkastellessani Helena Valveen henkilöahmoa ja teoksessa esiintyviä unia käytän lähtökohtanani psykoanalyttista teoriaa sekä kirjallisuudentutkimuksen teorioita henkilöahmosta ja symbolin rakentumisesta. Yhtenä tärkeänä lähteenä unia tarkasteltaessa on Freudin *Unien tulkinta* (1992), jonka teoriaa käytän viitteellisesti. Freudin teoria unista pohjautuu hänen potilaidensa unien analyysiin ja potilaat ovat aktiivisesti myös itse osallistuneet prosessiin. Tässä tutkielmassa analysoin kuitenkin henkilöahmoa, joka ei omaa oikeaa persoonallisuutta ja tiedostamatonta kuten Freudin tulkinnan kohteet. Analysoidessani Helena Valveen unia voin tehdä niistä päätelmiä vain siinä mittakaavassa, jonka tarkasteltava teos, joka on tietoisesti kirjoitettu, minulle tarjoaa. Olennainen osa Freudin teoriaa on esimerkiksi käsitys siitä, että unet ovat aina toiveiden toteutumia. Tiedostamaton sisältää torjuttuja haluja, jotka pyrkivät unissa esiin. Nämä halut eivät koskaan näyttäydy suoraan vaan ne on puettu symboleiksi, jotta ne pääsisivät sensuurin läpi. (Freud 1992, 108.) En kuitenkaan koe, että teoksen unet olisi tarkoituksenmukaista tulkita systemaattisesti toiveiden toteutumina, koska usein Freudin tarkoittamat toiveet ja halut kumpuavat jostakin syvältä tiedostamattomasta, jota henkilöahmolla ei ole. Lähden siis tarkastelemaan unia lähinnä kirjallisuustieteen ja psykoanalyysin risteyskohdasta. Unien symboleja voi tarkastella kahdesta näkökulmasta, tiukasti uniteoriaan tukeutuen tai ikään kuin runojen ja unien symbolien sekoituksena, jolloin myös tekstin kokonaisuus ohjaa merkitysten muodostumista.

Romaani sijoittuu pääasiassa vuosituhannen vaihteeseen, jolloin Helena on juuri aloittanut työnsä Korkeasaaren eläinlääkärinä. Hän on siis päässyt unelmatyöhönsä ja unelmakotiinsa. Hän asuu perheineen Korkeasaarella vanhassa talossa, josta Helena oli aina pikkutyttönä ajatellut, että ”tuolla asuu varmasti onnellinen perhe” (SC, 60). Pian Helenan eläinlääkäriksi nimittämisen jälkeen hänen menneisyytensä pulpahtaa pintaan. Helena törmää Korkeasaaren juhlissa Ukri Koskelaan, entiseen opettajaansa yliopistolta, joka vainoaa ja ahdistelee Helenea seksuaalisesti hänen opiskeluaikoinaan. Tapahtumaketju saa alkunsa Helenan ideasta pukeutua prostituoiduiksi erään opiskelijatoverin polttareissa. Polttariyönä hän tapaa yökerhossa Ukri Koskelan, joka käyttää itsestään nimeä Darwin. Helena esittäytyy Nanana ja lähtee Ukrin mukaan. He päätyvät Ukrin asunnolle ja harrastavat seksiä, josta Helena ottaa rahaa. Rahoilla hän ostaa itselleen punaisen polkupyörän. Myöhemmin Helena törmää Ukriin uudelleen yliopistolla, jolloin Ukri aloittaa systemaattisen häirinnän ja pelottelun tunnistaessaan Helenan Nanaksi. Ahdistelu päättyy lopulta siihen, kun Ukri raiskaa

Helenan yliopistolla, minkä seurauksena Helena lopettaa opintonsa biologian laitoksella ja vaihtaa pääaineensa eläinlääketieteeseen. Hän ei koskaan kerro tapahtuneesta kuin parhaalle ystävälleen Lianalle, joka joutuu pian tapahtuman jälkeen onnettomuuteen eikä koskaan palaa ennalleen. Helenan yhtäkkinen törmääminen entiseen ahdisteliijaansa Korkeasaaren juhliissa nostaa esiin traumaattiset muistot biologian opiskelua ajoilta useiden vuosien takaa. Vasta juhlija seuranneena päivänä Helena reagoi.

Vasta seuraavana aamuna, ottaessaan röntgenkuvaa maakotkasta, jonka poromiehet olivat löytäneet jostain Pohjois-Suomen haaskalta, Helenan ote herposi. [...] Helena pudotti koeputkilon kädestään ja yökkäsi.

Kuin jokin olisi ratkennut hänen sisällään. Ratkeamisen ääni, Helena ajatteli. Miten se sana voikaan niin hullusti tarkoittaa kahta. (SC, 58.)

Jokin menee rikki Helenan sisällä. Ehkä vanha ahdistuksen pato vihdoinkin murtuu, kun Helena jälleen kohdannut ahdistelijansa. Kiinnostavaa on, että mitä Helena lopulta ajattelee ratkeamisen äänestä todetessaan sen tarkoittavan kahta. Ratkeaminen viittaa kirjaimellisesti jonkin rikkoutumiseen, mutta sillä voidaan myös ilmaista myös sitä, kuinka joku ratkeaa tekemään jotakin, mitä hänen ei pitäisi. Ratkeaminen tarkoittaa myös jonkin asian selviämistä. Joka tapauksessa ratkeaminen viittaa jonkin rajan ylittämiseen, oli raja sitten konkreettinen tai käsitteellinen. Ehkä Helena yrittää rajan mielessään käsittelemättömien asioiden puolelta käsiteltäviin, kun menneisyyden tapahtuma, jonka hän on yrittänyt poistaa mielestään, nousee uudelleen ajankohtaiseksi. Tai ehkä uni enteilee Helenan mahdollisuutta viimein ratkaista jo kauan mieltä painanut asia.

Helenan ja Ukrin lisäksi teoksessa on muita merkittäviä henkilöitä kuten Helenan aviomies Eelis ja työkaveri Lotta. Eelis on suurimman osan aikaa fyysisesti poissa, mutta hän on Helenan ja lasten elämässä kuitenkin tärkeä henkilö ja läsnä henkisesti. Lotta on vuorostaan Helenan läheisin ystävä ja työtoveri. Suhde on tasa-arvoinen, vaikka Lotta on Helenan alainen. Lotan ja Helenan saumaton yhteistyö tekee heistä toimivan työparin ja asuminen saarella sekä rakkaus eläimiä kohtaan yhdistävät myös yksityiselämässä. Viiru on puolestaan periaatteellinen nuori nainen, joka taistelee naisten ja eläinten oikeuksien puolesta. Hän on eläinaktivisti, joka kuitenkin pääsee Korkeasaaren töihin. Hän saa erityistä ymmärrystä osakseen Lotalta ja Helenalta. Helena ei pidäkään Viirun kettutyttötaustaa ongelmana, koska hän näkee, että eläinten oikeuksista kiinnostuneet myös välittävät tarhan asukeista oikealla tavalla. Viiru nousee teoksessa keskeiseen asemaan, koska hän saa lopulta omin avuin selville Helenan menneisyyden ja päättää kostaa Ukrille. Viiru lopulta houkuttelee Ukrin Eläinmuseon torniin, josta Ukri putoaa alas ja kuolee.

1.2 Psykoanalyttinen näkökulma

Freud kehitti psykoanalyysin menetelmäksi, jonka avulla pyritään ratkomaan psyykkisiä ongelmia. Psykoanalyysi on hoitomuoto, jossa analyttikko ja potilas keskustelevalt keskenään pyrkiessään etsimään vastauksia potilaan ongelmiin. Psykoanalyysin ydin on kielessä, sanoissa. Sanojen avulla potilas kuvailee ajatuksiaan ja tunteitaan. Analyttikko puolestaan pyrkii ohjailemaan keskustelua tiettyyn suuntaan ja saada potilaan kiinnittämään huomionsa olennaisiin seikkoihin. Freudin mukaan psykoanalyysi on tuottanut kaksi käännteentekevää tulosta. Ensimmäinen on sen havaitseminen, että sielulliset tapahtumat ovat tiedostamattomia eikä ihminen tiedosta niistä kuin osan. Psykoanalyysissa sielullisella tarkoitetaan tuntemisen, ajattelemisen ja tahtomisen kaltaisia ilmiöitä, joista mikä tahansa voi jäädä tiedostamatta. Toiseksi psykoanalyysin avulla Freud on todennut, että seksuaalisilla viettiyllykkeillä on suuri osuus mielisairauksien syntyyn. Lisäksi viettiyllykkeillä on oma roolinsa kulttuuri- ja taidearteiden tuottamisessa. Freudin mukaan inhimillinen kulttuuri on syntynyt osittainen viettien tyydyttämisen kustannuksella. Yksilö joutuu siis jatkuvasti ohjaamaan yllykkeensä uudelleen korkeimpiin ja hyväksyttävämpiin tavoitteisiin. (Freud 1981, 11–19.)

Sanakirjamääritelmän mukaan tiedostamattomalla tarkoitetaan sellaista psyykkistä tilaa tai prosessia, joka vaikuttaa yksilön toimintaan, mutta josta yksilö ei kuitenkaan ole tietoinen. Tiedostamaton sisältää sellaiset psyykkiset toiminnot tai sisällöt, jotka yksilö on torjunut tietoisuudestaan, koska ne ovat liian ahdistavia tai ristiriitaisia minän eheydelle. (PISA – Psykologian internet sanakirja.) Tiedostamaton pysyy piilossa, koska sensuuri pitää huolen siitä, etteivät tiedostamattomaan painuneet ajatukset tai tunteet koskaan nouse tietoisuuteen suoraan vaan ainoastaan välillisesti, naamioituneena. Tiedostamaton on täynnä latautuneita ja voimakkaita merkityksiä, jotka saattavat vaikuttaa ihmisen fyysiseen olemukseen ja suorituskykyyn. (Easthope 1999, 24.)

Tiedostamattomalla on neljä olennaista piirrettä. Tiedostamaton voi sisältää toisilleen vastakkaisia toiveita. Tiedostamaton on myös muuntuva ja se järjestää ajatuksia jatkuvasti uusiin muotoihin. Tiedostamaton muokkaa sisältöään aktiivisesti niin, että merkitykset esiintyvät esimerkiksi unessa jatkuvasti eri tavalla. Lisäksi tiedostamaton ei tunne aikaa eli sen sisältö ei ole järjestäytynyt ajallisesti. Tiedostamaton on nautinnonhaluinen eikä sillä ole tarvetta todellisuudentajuun, joten se ilmaisee itseään helposti fantasioiden ja toiveiden avulla. (Easthope 1999, 36.)

Frommin mukaan Freudin ajatusten suurinta antia on sen tunnustaminen, että ihmiset eivät aina,

eivät edes kovin usein ole sitä, mitä luulevat olevansa. Hänen mukaansa ihmiset elävät usein itsepetoksessa. Monet uskovat, että heitä motivoi esimerkiksi rakkaus, uhrautuvuus tai velvollisuudentunto, kun todellisuudessa heitä ohjaa vallanhimo, masokismi tai riippuvuus. Ihmisiä ohjaavat motiivit, joita he eivät usein tiedosta. Samalla tämä ajatus muuttaa käsitystä todellisuudesta. Aiemmin riitti se, että ihminen oli rehellinen motiiveistaan, että hänen tekojaan ainakin hänen sanojensa mukaan ajoi hyvä tarkoitus. Vanhempi voi esimerkiksi kurittaa lastaan fyysisesti ja puolustaa tekoaan sillä, että ajattelee sen olevan hyväksi lapsen kasvatuksen kannalta, kun todellisuudessa, tiedostamattaan hän saattaa nauttia kurittamisesta. Samalla hän uskoo itsekkin omaan selitykseensä, koska on helppo uskotella itselleen, että kun tekee jotakin epäilyttävää, tekee sen hyvässä tarkoituksessa ja näin ollen siitä tulee hyväksyttävää. (Fromm 1980, 31–33.)

Fromm esittää useita tiedostetun ja tiedostamattoman välisiä ristiriitoja, joita ihmisessä on havaittavissa. Hän mainitsee esimerkiksi ristiriidan tiedostetun vapauden ja alitajuisen sidonnaisuuden välillä sekä ristiriidan tiedostetun vallan ja alitajuisen voimattomuuden välillä. Fromm esittää, että nämä ristiriidat ovat hänen aikansa todelliset torjutut ja järkeistetyt ristiriidat. Fromm myöntää, että osa hänen mainitsemistaan ristiriidoista esiintyi jo Freudin aikaan, mutta pienemmässä mittakaavassa. Fromm pitää tärkeänä sitä, että Freud ei kiinnittänyt näihin ristiriitoihin mitään huomiota, koska hän kiinnitti kaiken huomionsa seksuaalisuuteen ja sen torjuntaan. Fromm esittää, että kun oikeaoppisen freudilaisuuden kulmakivenä on säilynyt lapsuuden seksuaalisuus, on psykoanalyysi estänyt huomion kiinnittymisen ihmisen sisäisiin ja ihmisten välisiin todellisiin ristiriitoihin. (Fromm 1980, 35.)

Mieli ei jakaudu vain tiedostamattomaan ja tiedostettuun vaan niiden välissä toimii esitietoisuus. Esitietoisuus on ikään kuin tiedostetun osa-alue, mutta sitä ei voida lukea täydellisesti tietoisuuteen, koska se koostuu lähinnä muistoista ja taidoista, joita tehdessä ihmisen ei tarvitse ajatella niitä, esimerkiksi autolla ajaminen. Esitietoisuutta ei voi kutsua tietoisuudeksi, koska tietoisuudessa katsotaan olevan vain niiden asioiden, joita ihminen aktiivisesti ajattelee. Esitietoisuus eroaa tiedostamattomasta siten, että esitietoisuudesta voi saada tietoa ja ajatuksia esiin milloin tahansa. Esitietoisuudesta voi esimerkiksi nostaa esiin ihmisten nimiä tai jos tarvitsee selittää, kuinka autoa ajetaan. Joskus tietoa katoaa esitietoisuudesta tiedostamattomaan. Jokin nimi voi unohtua eikä sitä saa kaivettua esiin. Silloin tieto on siirtynyt esitietoisuudesta tiedostamattomaan. Ajatukset eivät kuitenkaan siirry niin helposti tiedostamattomasta esitietoisuuteen, vaan ne kulkevat aina sensuurin läpi, jolloin ne ottavat jonkin toisen muodon. (Easthope 1999, 25.)

Torjunta ja puolustusmekanismit ovat olennaisia ihmisen mielen toiminnan kannalta. Torjunta

auttaa ihmisiä selviytymään vaikeista tilanteista, kun hän torjuu esimerkiksi pelon, jotta kykenisi toimimaan normaalisti. Easthope kysyykin, kuinka esimerkiksi nuoret miehet ja naiset pystyivät kohtaamaan julman kuoleman toisen maailmansodan aikana? Ja hän vastaa, että he pystyivät kohtaamaan kuolemansa, koska torjuivat pelkonsa. He pystyivät torjumaan pelon, koska he olivat jo lapsesta saakka oppineet torjumaan mielestään epämiellyttäviä ja sosiaalisesti arveluttavia ajatuksia ja tunteita. Easthope katsoo, että ihminen oppii torjunnan silloin, kun hän torjuu tietoisuudestaan halun äitiinsä ja pelon kastroitiosta. Tietyt ajatukset ja tunteet olisivat kestäättömiä, jos ne esiintyisivät tietoisuudessa kokonaisuudessaan, mutta koska tietoisuus torjuu todelliset fantasiat tiedostamattomaan, pystyy ihminen toimimaan paremmin. (Easthope 1999, 31–32.)

Puolustusmekanismeja tarvitaan vuorostaan silloin, kun egon täytyy suojautua paitsi ulkomaailmaa niin myös tiedostamatonta vastaan. Ihmisen täytyy suojella itseään tiedostamattoman ärsykeiltä, jotka rikkoisivat mielen tasapainon saadessaan sen toimimaan ylikierroksilla. Puolustusmekanismeja on pääasiassa kahdenlaisia, denial (Verneinung) ja avowal (Verleugnung), jotka molemmat voidaan kääntää sanaksi kieltäminen. Denial liittyy pääasiassa sisäiseen maailmaan, kun avowal vuorostaan käsittelee ulkomaailmaa. Kutsun tässä käsitettä denial sisäiseksi kieltämiseksi ja käsitettä avowal ulkoiseksi kieltämiseksi. Sisäistä kieltämistä on esimerkiksi, jos ihminen kertoo unestaan ja häneltä kysytään, että kuka tuo unessa esiintyvä ihminen voisi olla. Hän vastaa, se ei ole äitini. Ihminen kieltää itseltään, että voisi uneksua äidistään ainakaan tuossa yhteydessä, mutta hänen kieltäessään asian, vaikka sitä häneltä ei nimenomaisesti ole kysytytkään johtaa siihen päätelmään, että hän on kuin onkin uneksinut äidistään. Ulkoisella kieltämisestä hyvänä esimerkkinä ovat fetissit. Fetissi syntyy sen kieltämisestä, kun lapsi huomaa, ettei äidillä olekaan penistä, mikä saa hänet pelkäämään kastroitiota. Lapsi korvaa peniksen jollakin muulla esineellä, joten hän pyrkii kieltämään peniksen poissaolon. (Easthope 1999, 38, 50–52.)

Tiedostamaton pyrkii usein esiin unessa ja Freud otti unen psykoanalyttisen tutkimuksen kohteeksi. Hän katsoo, että unien tarkastelu on paras tie neuroosiopin ymmärtämiseen, koska uni voidaan nähdä neuroosin oireena. Unia näkevät myös terveet ihmiset, mikä tekee unista entistä käyttökelpoisempia psykoanalyysin kannalta. Freud katsoo kaikilla unilla olevan kolme yhteistä piirrettä. Freudia askarrutti se, miksi kaikki henkiset toiminnot eivät lakkaa nukkumisen ajaksi. Hän esitti vastaukseksi, että toiminnot eivät lakkaa, koska jokin ei anna niiden levätä. Hän katsoo, että erilaiset ärsykkeet vaikuttavat jatkuvasti ihmiseen ja niihin täytyy reagoida, jolloin unet ovat reaktioita näihin ärsykkeisiin. Näiden piirteiden lisäksi Freud katsoo unilla olevan yhteisenä piirteenä myös se, että unet koetaan useimmiten visuaalisina kuvina, joihin saattaa liittyä tunteita ja ajatuksia. Nämä kaksi tekijää, unet reaktioina ärsykkeisiin sekä unien visuaalisuus ovat unien

yhteisiä tekijöitä, muut unien ominaisuudet vaihtelevat unen näkijöiden välillä suuresti. (Freud 1981, 69–75.)

Myös Jung katsoo, että mikään ihmisen havainnointi ei ole täydellistä ja siihen kuuluu aina tiedostamaton puoli. Havainnot todellisuudesta tapahtuvat aistien varassa. Nämä havainnot myös aina siirtyvät mielen alueelle, jolloin niistä tulee psyykkisiä tapahtumia ja ne karkaavat tiedon ulottumattomiin. Lisäksi on olemassa tapahtumia, joita ihminen ei tietoisesti huomioi, koska ne eivät yllä tietoisuuden kynnyksen yli. Näistä ajatuksista ihminen voi saada kiinni esimerkiksi syvällisen ajatteluprosessin seurauksena tai unessa, jolloin tapahtuman tärkeä emotionaalinen merkitys paljastuu. Yleensä minkä tahansa tapahtuman tiedostamaton puoli voi paljastua unessa, jossa se ei kuitenkaan ilmene rationaalisena ajatuksena vaan ottaa symbolin muodon. (Jung 2003, 23.)

Sensuuri pitää huolen siitä, että ajatukset tai tunteet eivät siirry tiedostamattomasta tietoisuuteen sellaisenaan vaan muuntuneina, sensuroituina. Sensuuri on erityisen olennaista juuri unissa. Unet vaikuttavat usein sekavilta ja järjettömiltä eivätkä ihmiset usein ensi alkuun ymmärrä omia uniaan. Unet eivät kuitenkaan ole sitä, miltä ne ensi alkuun näyttävät vaan niiden sisältö on muuntunut, koska unien ilmisisältö on aina unen piilosisällön muuntuma. Unisensuurin vuoksi unissa esiintyy aukkoja ja sen vuoksi unen näkijä myös usein muistaa jotkin unen elementit paremmin kuin toiset. Unisensuuri piilottaa ja häivyttää tietyt elementit ja unennäkijä muistaa ne heikommin kuin muut unessa esiintyneet asiat. Unisensuurin vuoksi unen painopiste saattaa myös yhtäkkiä muuttua. Sensurointia harjoittavat ne pyrkimykset, jotka valve-elämässä yleisesti hyväksytään. Unessa esiintyvät pyrkimykset, joihin unisensuuri kohdistuu, ovat eettisesti, esteettisesti ja sosiaalisesti tuomittavia ilmiöitä, joita valve-elämässä ei tulisi ajatella lainkaan tai niihin tulisi vähintään suhtautua inhoten. Lisäksi mitä tuomittavampi ajatus tai toive unen taustalla on, sen voimakkaammin unisensuuri pyrkii sen piilottamaan. (Freud 1981, 116–122.)

Unta analysoitaessa jokainen unen yksittäinen elementti tuo mieleen lukuisasti erilaisia miellelyhtymiä. Unien eri elementteihin on siis tiivistynyt useita merkityksiä. Tiivistymällä tarkoitetaan tätä unen ilmisisällön tiivistä rakennetta, jossa unen ilmeinen sisältö eli tapahtumat esiintyvät hyvin tiiviissä muodossa. Piiloajatukset ovat unien merkityksellisintä sisältöä. Ne eivät näyttäydy unessa suoraan vaan niiden esiin nostaminen vaatii laajaa tulkintaa. Unen ilmisisällön elementit kumpuavat piilotajunnan koko aineistosta ja jokainen niistä on piiloajatusten determinoima. Uni voi sisältää myös erityisiä solmukohtia, joissa monet uniajatukset yhtyvät, jolloin unet ovat tulkinnallisesti monimielisiä ja unen yksittäiset elementit ovat

ylideterminoituneita. (Freud 1992, 237–243.) Siirtymällä vuorostaan tarkoitetaan unen ilmissisällön keskittymistä eli unen keskeiset merkitykset eivät välttämättä tule lainkaan esille unen ilmissisällössä tai ne esiintyvät jonakin pienenä yksityiskohtana. (Freud 1992, 259–260). Toisin sanoen unen piiloajatukselle ei aina voi löytää vastaavuutta ilmissisällöstä. On kyse joukkosuhteesta, jolloin ilmissisällön yksityistä elementtiä voi olla vastaamassa toisen sisällön monia tekijöitä. (Freud 1981, 106.)

1.3 Henkilöhahmon käsite

Rimmon-Kenanin mukaan henkilöhahmo toimii teoksessa kahdella tavalla. Tekstissä henkilöhahmot ovat merkkejä, osa tekstin rakennetta eikä niitä voida erottaa muusta tekstistä. Tarinassa henkilöhahmot voidaan vuorostaan erottaa tekstuaalisuudestaan ja niitä voidaan tarkastella henkilöinä tarinan maailmassa. Henkilöhahmo ei kuitenkaan ole ihminen sen kirjaimellisessa merkityksessä, vaan henkilöhahmo saa ihmisenkaltaisen muodon lukijan mielessä. (Rimmon-Kenan 1991, 45.) Chatman katsoo, että henkilöhahmojen tarkastelu vain pelkkinä sanoina antaa liian suppean kuvan niiden merkityksestä. Usein ihmiset muistavat henkilöhahmot hyvin, vaikka he eivät muistaisikaan mitään siitä tekstistä, jossa henkilöhahmot heräsivät henkiin. Lisäksi on olemassa useita henkilöhahmoja, jotka eivät esiinny tekstinä siinä yhteydessä, jossa lukijat niihin törmäävät, esimerkiksi baletin tai mykkäelokuvan henkilöhahmot. (Chatman 1978, 118.)

Eri teorioissa on pidetty yllä kahta vastakkaista käsitystä henkilöhahmon ja toiminnan suhteesta. Rimmon-Kenan tarkastelee ja vertailee eri teorioita seuraavalla tavalla. Esimerkiksi teoreetikot Propp ja Greimas ovat alistaneet henkilöhahmon toiminnalle. Propp esittää käsitteen ”toimintasfääreistä”, joille henkilöhahmot ovat alisteisia. Greimas vuorostaan kutsuu henkilöhahmoja joko ”aktanteiksi” tai ”aktoreiksi”, joista kumpikin määrittyy teon kautta joko sen toimittajana tai kohteena. Sen sijaan esimerkiksi Ferrara on pyrkinyt rakentamaan rakenneanalyysin mallin, jossa henkilöhahmo nousee keskeiseksi käsitteeksi. Hän esittää, että henkilöhahmo rakentaa fiktion. Fiktiossa esiintyvät objektit ja tapahtumat ovat olemassa vain henkilöhahmon takia ja vain suhde henkilöhahmoon tekee niistä merkitseviä ja ymmärrettäviä. Rimmon-Kenan ei kuitenkaan pidä tätä jakoa mielekkäänä, vaan katsoo, että vastakkaiset kannat voi helposti sovittaa yhteen. Hän toteaa, että henkilöhahmo ja toiminta ovat riippuvuussuhteessa. Lisäksi hän toteaa, että henkilöhahmon ja toiminnan alisteisuudet ovat suhteessa kertomustyyppeihin eikä niitä sen vuoksi voi pitää ehdottomina malleina. Joissakin tarinoissa keskeiseen rooliin nousee henkilöhahmot ja joissakin toiminta. (Rimmon-Kenan 1991, 46–48.)

Chatmanin (1978, 126) mukaan henkilöahmo rekonstruoidaan tekstistä nimeämisen avulla. Nimeämisen kohteena ovat vuorostaan persoonallisuuden piirteet. Chatman käsittää henkilöahmon piirteiden paradigmaksi. Piirre on suhteellisen pysyvä ja vakiintunut persoonallisuuden ominaisuus ja henkilöahmon piirrevalikoima on olennainen osa sitä ketjua, josta juoni muodostuu. Kielellisen analogian mukaan Chatman katsoo luonteenpiirteen olevan kertova adjektiivi, joka on sidottu olla-verbiin tai sen vastineeseen, esimerkiksi ”Othello on mustasukkainen”.

Rimmon-Kenanin mukaan henkilöahmoja voidaan lähteä rakentamaan eri kategorioiden mukaan, jotka muodostetaan henkilöahmoon liitettävien parin yksityiskohdan pohjalta. Esimerkiksi henkilöahmon päivittäiset vierailut äitiensä luona ja heidän jatkuvat riitansa voidaan yhdistää yhdeksi kategoriaksi, ”henkilön suhde äitiensä”. Sen jälkeen kategoria voidaan yhdistää muihin yleistyksiin, jotka koskevat henkilöahmon suhteita esimerkiksi vaimoon, esimieheen tai ystäviin, jolloin tuloksena saadaan uusi yleisempi kategoria. Tämä kategoria voidaan edelleen liittää muihin henkilöahmoa koskeviin puoliin kuten maailmankatsomukseen tai puhetapaan. Sen jälkeen, jos useista henkilöahmon puolista löytyy yhteinen nimittäjä, se voidaan yleistää luonteenpiirteeksi ja edelleen useat luonteenpiirteet voidaan yleistää luonteeksi. Joskus tämä luonteenpiirre myös suoraan mainitaan tekstissä, mutta joskus taas ei, jolloin kertomukseen syntyy jännite. Lukijan ei kuitenkaan tarvitse aina käydä läpi kaikkia kategorioita, vaan hän voi hypätä muutaman yli ”tuntumaansa” tukeutuen. (Rimmon-Kenan 1991, 50–51.)

Henkilöahmo on luonteenpiirteiden verkosto, jonka piirteet voivat ilmetä tekstissä suoraan tai olla ilmenemättä. Henkilöahmoksi kutsuttuun rakennelmaan päädytään keräämällä henkilöön liitettäviä merkkejä, jotka esiintyvät tekstissä hajallaan. Näiden merkkien pohjalta päätellään henkilöahmon luonteenpiirteet, ellei niitä ole tekstissä suoraan ilmaistu. Mikä tahansa tekstin aines voi toimia henkilöahmon määrittäjänä tai päinvastoin. Henkilöahmon ilmentymä voi esiintyä tekstissä myös muita tarkoituksia palvellen. Tietyt ainekset liittyvät useimmiten juuri henkilöahmojen luonnehdintaan. Henkilöahmot ilmenevät tekstissä pääasiassa kahdella tavalla. Henkilöahmot määritellään joko suoraan tai epäsuorasti. Suorassa määrittelyssä piirre nimetään suoraan adjektiivilla (hän on kaunis), abstraktilla substantiivilla (hänen kauneutensa häikäisee) tai jollakin muuntuyppisellä substantiivilla (Hän on varsinainen naistennaurattaja) tai jonkin muun sanaluokan sanalla (hän uskoo vain itseensä). Epäsuorassa esittämisessä luonteenpiirre jätetään mainitsematta, mutta piirre esitetään ja havainnollistetaan eri tavoin ja lukijan oman päättelyn varaan jää, mistä luonteenpiirteestä on kysymys. (Rimmon-Kenan 1991, 77–78.)

Kun henkilöhahmon ominaisuuksia nimetään tekstissä, sitä voidaan pitää suorana luonnehdintana vain, jos sen esittää tekstin arvovaltaisina ääni. Jos esimerkiksi yhtä henkilöhahmoa luonnehtivat muut henkilöhahmot, ei luonnehdintaa välttämättä voi pitää luotettavana, vaan luultavasti luonnehdinta koskee yhtä paljon myös muita henkilöhahmoja. Epäsuora esittäminen havainnollistaa luonteenpiirrettä mainitsematta sitä suoraan. Epäsuoran esittämisen keinoja ovat toiminta, puhe, ulkoinen olemus ja ympäristö. Analogia vuorostaan tukee luonnehdintaa, mutta se ei ole erillinen luonnehdinnan tyyppi samaan tapaan kuten suora määrittely ja epäsuora esittäminen. Jotta analogia voisi toimia luonnehdintana, se vaatii aiempaa luonteenpiirteiden pohjustusta, joka on tehty muilla keinoin. Analogian erottaa muista henkilökuvan ilmentymistä sen riippumattomuus tarinallisesta syysuhteesta. Analogia ei perustu jatkuvuuteen, joka on olennaista epäsuoran esittämisen muodoille. Analogioita on pääasiassa kolmenlaisia: analogiset nimet, analoginen maisema ja henkilöiden väliset analogiat. (Rimmon-Kenan 1991, 78–90.)

Henkilöhahmo ei siis ole ihminen, vaan kuva ihmisestä eli henkilöhahmo representoi ihmistä. Representaatio on aina sopimuksenvaraista eli sen tulee täyttää tietyt ehdot, jotta se toimisi niin hyvin, että etäisyys esityksen ja sen kohteen välillä olisi olematon. Esittämisen siis tulee vaikuttaa itsestään selvältä. Representaation keinot ja ehdot eivät kuitenkaan ole itsestään selviä ja niitä ohjaavat monet tekijät. Ehdot ovat historiallisesti määrittäneitä, sidottuja kontekstiin ja käsitteellisesti ongelmallisia. Fiktiivistä henkilöhahmoa arvioidaan usein kuin ihmistä, mutta tämä toimii myös päinvastoin. Todellisen henkilön arvioiminen saa aina myös fiktiivisiä piirteitä. (Käkelä-Puumala 2001, 241–242.) Kielen avulla todellisuudesta ei voida sanoa mitään täysin pitävää, vaan kielen avulla ihminen ainoastaan esittää todellisuutta. Kieli ei voi koskaan avata täysin ei-kielellistä maailmaa, koska todellisuus on aina lopulta sanojen tavoittamattomissa. (Rimmon-Kenan 1996, 7.) Henkilöhahmot voi nähdä täysin fiktiivisinä ihmisen kuvina, mutta sama pätee myös todellisuuteen. Myös todellinen ihminen on kuvattaessa osittain fiktiivinen ja sopimuksenvarainen.

Fokkeman mukaan on olemassa useita erilaisia koodeja, joiden avulla käsitys henkilöhahmosta muodostetaan. Hän kutsuu koodeja denotatiivisiksi ja konnotatiivisiksi. Ensinnäkin käsite henkilöhahmo on konnotatiivisesti muodostettu ja konnotatiiviset koodit yltyvät varsinaisen ensimmäisessä merkin tai käsitteen tunnistamisessa pidemmälle kuin pelkkään merkin toteamiseen. Jos konnotatiiviset koodit eivät ole läsnä, henkilöhahmo tuntuu lukijasta pinnalliselta. Siinä tapauksessa lukija ryhtyy käyttämään denotatiivisiä koodeja määritelläkseen henkilöhahmoa. Nämä pinnalliset henkilöhahmot määritellään vain tekstistä suoraan löytyvien määritelmien avulla eivätkä ne viittaa mihinkään syvemmälle. Denotatiiviset koodit ovat vuorostaan joko erityisiä kirjallisia

konventioita tai yleisempiä esittämisen tapoja. Yleiset representaation tavat määrittelevät ihmisen tapaa katsella maailmaa ja ne saattavat vaikuttaa jopa universaaleilta, mutta lopullisessa tarkastelussa ne voidaan usein liittää tiettyyn aikaan tai paikkaan. Kirjallisia konventioita ei voida kuitenkaan täydellisesti erottaa yleisemmistä esittämisen tavoista. Kirjalliset koodit kuten metafora ja metonymia voidaan nähdä myös universaaleina, koska niiden avulla voidaan tarkastella esimerkiksi sitä, miten ihmiset ylipäättään ymmärtävät symbolit. (Fokkema 1991, 74.)

Kaikkein universaalimpana konnotatiivisena koodina voidaan pitää loogista koodia. Tämän koodin avulla pyritään välttämään ristiriitoja. Se takaa sen, että yhtä henkilöä ei voida esittää eikä se näin ollen voi olla olemassa useassa eri muodossa. Esimerkiksi henkilöä ei voi olla koira tai mies yhtä aikaa. Joskus tätä koodia rikotaan ja tuloksena on looginen paradoksi. Myös biologista koodia voidaan pitää yhtenä yleiseen esittämisen tapaan kuuluvana koodina. Biologisella koodilla tarkoitetaan sitä, että henkilöt käsitetään ihmisinä, joilla on vanhemmat ja jotka toteuttavat biologisia välttämättömyyksiä kuten syövät ja nukkuvat. Psykologisella koodilla tarkoitetaan vuorostaan henkilön sisäisen elämän esittämistä. Henkilö käyttäytyy kuin hänen ajatuksensa ja tekonsa olisivat suhteessa keskenään ja esimerkiksi hänen puheensa voi viitata hänen mielentilaansa. Sosiaalinen kuten psykologinenkin koodi on yhtä aikaa yleinen ja kirjallinen. Se antaa henkilölle paikan yhteiskunnassa, joka määrittää hänen puheensa ja nimensä kautta, jotka vuorostaan viittaavat luokkaan, rotuun tai alueeseen. Sosiaalinen koodi antaa henkilölle kodin, työpaikan tai tietyn sosiaalisen verkoston. Kuvailun koodi auttaa saamaan henkilöstä realistisen kuvan ja sen avulla kuvataan henkilön ulkomuotoa, vaatteita ja manerismeja. Tätä koodia käytetään kirjallisena konventiona. Sama pätee metaforan ja metonymian koodiin, jonka avulla myrskyisät yöt, ahtaat talot tai avoimet maisemat saavat merkityksen. (Fokkema 1991, 74–75.)

Se että *Safari Clubin* henkilöt näkevät unia, omaavat sosiaalisen aseman ja ilmaisevat tunteitaan luovat heistä uskottavampia tarkasteltaessa heitä Fokkeman määrittelemien koodien kautta. Koodien esiintyminen tekstissä ei ole kuitenkaan ilmeistä, vaan välillä niitä joutuu hakemaan. Kaikki teoksen henkilöt vaikuttavat ensilukemalta melko pinnallisilta ja heidän käytöksensä ja teoksen tapahtumat eivät tunnu vastaavan toisiaan. Helenan yliolkainen suhtautuminen menneisyyteensä ja Ukrain stereotyyppinen naisviha nostavat esiin kysymyksen siitä, että onko merkitys jossain syvemmällä.

Fokkema painottaa erityisesti koherenssin käsitettä. Koodeja ohjaa aina koherenssin periaate. Kun asioita linkitetään yhteen koodien avulla tarkoituksena luoda käsitys henkilöstä, on

koherenssin periaate ohjailemassa tulkintaa. Lukija pyrkii aina poistamaan ristiriitaisuuksia ja luomaan henkilöhamosta mahdollisimman yhtenäisen. Koherenssin periaate ohjaa sulauttamaan useat eri merkit yhdeksi merkiksi ilman suurempia epä johdonmukaisuuksia. Periaate limittyy osittain yhteen loogisen koodin kanssa. Jos looginen koodi ei toimi, ei tekstissä ole yhtenäisyyttä. Mutta ei ole logiikan koodin vastaista, jos tekstissä esimerkiksi esiintyy useita henkilö hahmoja samalla nimellä, vaikka koherenssin periaate kärsiikin siitä. Koherenssin periaate ei ole vain yleinen semiotiikan periaate, vaan narratiivien konventio. (Fokkema 1991, 76.)

1.4 Symbolin käsite

Symbolit ja metaforat ovat trooppeja, joilla tarkoitetaan kielikuvia. Ne edustavat jotakin muuta kuin sanojen kirjaimellista merkitystä (Kantola 2001, 273). Metaforalla tarkoitetaan sitä, kun jollekin asialle annetaan jokin nimi, joka varsinaisesti kuuluu jollekin muulle, jolloin myös merkitys siirtyy (Elovaara 1992, 9). Symbolit eroavat metaforista siten, että niille on usein tyypillistä toistuvuus ja kiinteä merkitys. Symbolit myös viittaavat itsensä ulkopuolelle. (Kantola 2001, 275.) Symbolin tulkinta on siis aina ulotettava itse ilmauksen ulkopuolelle kun taas metaforan merkitys voidaan tavoittaa tarkastelemalla metaforista ilmausta. Symbolin tulkinta voidaan ulottaa esimerkiksi runo- tai kokoelmakokonaisuuteen tai laajempiin kulttuurisiin yhteyksiin. Symboli on siis aina kaksitasoinen ja edellyttää lukijalta tulkintaa ilmauksen tarkoittamasta kohteesta sen merkitykseen. Näin ollen lukija ei pysähdy tunnistaessaan ilmauksen tietyksi kohteeksi, vaan tulkitsee kohteen jonkin abstraktin idean tai ominaisuuden symboliksi. (Lummaa 2007, 195–196.)

Objekteista ja tapahtumista, jotka eivät sanataideteoksen ulkopuolella saa symbolista merkitystä, voi teoksen sisällä muodostua symbolisiksi. Ongelmana on se, että miten symboli muodostuu ja kuinka sen tunnistaa symboliksi. Beardsleyn mukaan sanataideteoksessa objektista voi tulla symboli, jos se saa teoksen henkilöiden elämässä jonkin tärkeän, kausaalisen roolin. (Elovaara 1992, 94, 119.) Jungin mukaan jokin termi, nimi tai kuva, joka saattaa olla tuttu arkipäiväisessä elämässä, voi esiintyä myös symbolina, jos siihen liitetään ilmeisen merkityksensä ohella erityisiä lisämerkityksiä. Symboli viittaa usein johonkin tuntemattomaan ja piilotettuun. (Jung 2003, 20.)

Mikko Turunen (2010, 50–52) esittää väitöskirjassaan semanttisen yhteisalueen idean, jolla hän tarkoittaa sitä, että erilaisten kuvaannollisten ilmausten merkityksen muodostuminen voidaan esittää risteävien merkityskenttien päällekkäisillä osilla. Merkityskentän muodostavat metaforisten ilmaisujen osat, joilla on yhteisiksi miellettyjä tai yhteisinä esitettyjä piirteitä. Elementeillä

vuorostaan tarkoitetaan ilmauksen osapuolten yhteisiä piirteitä, ominaisuuksia ja niitä laajempia suhteita. Turunen pitää semanttisen yhteisalueen käsitettä tarpeellisena, koska monissa metaforisuutta pohtivissa tutkimuksissa nimetään kuva ja kuvattava, mutta tarkastelua ei jatketa niitä yhdistäviin osiin. Semanttisen yhteisalueen ideaa käytetään analyysissä niin, että ensi vaiheessa pyritään tunnistamaan kuvaannollisista ilmauksista metaforisesti vertautuvat osapuolet, minkä jälkeen erotellaan ne elementit, joita metaforisessa ilmauksessa hyödynnetään.

Etenen työssäni Helenan ja Ukrin tarkastelusta uniin. Helenaa ja Ukria käsittelevissä luvuissa tarkastelen sitä, miten henkilöhahmot esitetään unien ulkopuolella. Näitä lukuja täydentää tutkielman viimeinen luku, jossa käsittelen teoksessa esiintyviä unia.

2 HELENA

2.1 Nimi on enne

Rimmon-Kenanin mukaan henkilöhahmon rakentaminen tapahtuu muun muassa rinnastamisen avulla. Hän erottaa rinnastamisen muista suorista ja epäsuorista (esim. toiminta, puhe, ulkoinen olemus, ympäristö) tavoista kuvata henkilöahmoa, koska rinnastaminen tapahtuu tekstin aiemman sisällön perusteella. Jos tekstissä esiintyy esimerkiksi harmaa maisema, ei lukija automaattisesti yhdistä sitä henkilöahmon pessimismiin, mutta myöhemmin maisema voi vahvistaa lukijan käsitystä henkilöahmosta pessimistinä, jos piirre on tullut esiin esimerkiksi henkilön toiminnan, puheen tai ulkoisen olemuksen kautta. Myös nimi voi toimia analogiana, jolla kuvataan henkilöahmoa. Nimi voi olla rinnakkainen henkilöahmon luonteenpiirteiden kanssa tai se voi ilmaista myös vastakohtaisuutta tai eroavuutta henkilön piirteiden suhteen, jolloin syntyy ironinen vaikutus. (Rimmon-Kenan 1983, 59–69.)

Safari Clubissa Helena Valveen nimi toimii analogiana, joka luo ironisen vaikutelman. Valve virittää odotukset valveutuneesta, tarkkasilmäisestä ja kantaaottavasta henkilöstä. Helena kuitenkin kuvataan putkikatseiseksi ja laput silmillä kulkeväksi henkilöksi, jota ei juuri Korkeasaaren ulkopuolisen maailman asiat kiinnosta.

Helenalla oli putkikatse. Hän näki maailmasta vain sen minkä halusi ja tarvitsi ja sulki helposti kaiken muun ulkopuolelle. [--] Sama päti häneen muutenkin. Saa olla kunhan ei tarvitse osallistua. (SC, 87–88.)

Suora henkilökuvaus ei siis anna Helenasta kovin valveutunutta kuvaa, vaikka nimi on sellaisen oletuksen luonutkin. Koska tekstissä tuodaan useaan otteeseen ilmi Helenan putkikatseisuus ja suomet silmillä eläminen, se kiinnittää entistä enemmän huomiota nimeen. Tuleeko Helenan tarkkaavaisuus esille jossain muualla?

Helenan maailma on Korkeasaarella eläinten keskellä. Tapahtumat eläintarhan ulkopuolella vertautuvat usein Korkeasaaren eläinten välisinä mittelöinä. Erona on vain se, että eläinmaailmassa epätasa-arvoisuutta pidetään luonnollisena ja samaa biologian pohjalta perusteltua epätasa-arvoa pyritään kitkemään yhteiskunnasta. Helena ajaa eläinten hyvää Korkeasaarella, mutta ei ole niinkään kiinnostunut ihmisten hyvästä. Työssään Helena on valveutunut ja haluaa uudistaa eläintenhoitoa. Helenalle on tärkeää, että eläimet voivat mahdollisimman hyvin, vaikka ne elävät epäluonnollisessa ympäristössä. Helenan putkikatseisuus perustuu siis siihen, että hän on niin omistautunut työlleen. Hän on valveutunut eläinten suhteen, mutta ihmisten väliset kamppailut

jäävät häneltä huomaamatta niin pahoin, että se jopa haittaa hänen työtään. Hän ei esimerkiksi huomaa, kun ahdistelu alkaa uudelleen.

Helena luulee, että hän on jättänyt ahdistelun taakseen, kun hän on vaihtanut biologian opintonsa eläinlääketieteen opinnoiksi. Hän kuitenkin törmää Ukri Koskelaan uudelleen Eki Ekmanin, Korkeasaaren johtajan, syntymäpäivillä. Hän tunnistaa Ukrin, mutta pysyttelee tästä erossa eikä mene tervehtimään. Illan aikana hän kuitenkin tarkkailee Ukria ja erityisesti tämän vaimoa.

Kun Helena tajusi kuka eteiseen astui, hän kääntyi kannoillaan ja meni naistenhuoneeseen ennen kuin Eki Ekman ehti vinkata häntä paikalle. Hän piteli lavuaarin reunasta kiinni ja oksensi. Paljon mitään ei tullut, lounas oli hiilikilpikonnien röntgenin takia taas jäänyt juustosämpylän varaan ja juhlissa oli vasta nautittu tuloshamppanjat. Helena purskutti vettä suussaan, valeli ranteitaan ja paineli kämmenillä poskiaan. Vasenta korvanlehteä alkoi kuumottaa ja nipistellä. Aavetuntemuksia jotka joskus jännittäessä ilmaantuivat. Helena avasi poninhännällä olevat hiuksensa ja heilautti ne korvien päälle. (SC, 50.)

Jälleennäkeminen ei selvästikään ole miellyttävä. Helena pakenee vessaan ja oksentaa. Hänen täytyy selvittää juhlista olemalla samassa tilassa raikaajansa kanssa. Muu ei tule kysymyksenäkään. Helenan yllättävä lähtö herättäisi liikaa kysymyksiä. Helena ei juuri pohdi asiaa, mutta korvan aavetuntemukset ja pahoinvointi kertovat siitä, että tapahtumat vaikuttavat pinnan alla ja ahdistavat Helena. Syntymäpäiväjuhlien jälkeen Helena ei uhraa Ukrille juurikaan ajatusta. Hän ei huomaa tai halua myöntää, että Ukri on palannut hänen elämäänsä, halusi hän tai ei. Se, että Helenan ahdistus ilmenee pahoinvointina ja aavetuntemuksina kertoo siitä, että Helenan menneisyys on haudattu syvälle eikä hän juuri aktiivisesti mieti asiaa. Se vaikuttaa hänen elämäänsä alitajuisella tavalla.

Helenan ahdistus raikaajansa kohtaamisesta esitetään epäsuorasti. Hänen ei kerrota suoraan olevan ahdistunut, mutta hänen fyysiset reaktionsa antavat viitteitä siitä, että ahdistus on noussut pintaan. Helenasta rakennetaan kuva ihmisenä, jota ohjaavat samat tunteet kuin ketä tahansa. Helenan henkilöahmoa voi tulkita Fokkeman (1991, 75) psykologisen koodin avulla. Se, että Helena reagoi fyysisesti ahdistavaan tilanteeseen rakentaa kuvaa siitä, että hänellä on sisäinen maailma, jota kuvataan fyysisellä reaktiolla. Hänellä on fyysinen tarve ilmaista ahdistustaan, mutta psyykkisesti hän ei pysty tunnetta käsittelemään. Helenan reaktio luo psykologisen koodin mukaisesti käsityksen siitä, että hänen tunteensa ja tekonsa ovat suhteessa keskenään.

Eki Ekmanin syntymäpäivien jälkeen Ukri päättää aloittaa ahdistelun uudelleen. Tällä kertaa hän ei kuitenkaan ota yhteyttä Helenaan, vaan käyttää apunaan verkostojaan. Ehkä juuri siksi Helena ei huomaa tilanteen muuttuneen. Ukri ei myöskään ahdistele Helena suoraa seksuaalisesti, vaan hän pyrkii horjuttamaan Helenan ammatillista asemaa. Jokin on muuttunut, vaikka Helena ei sitä suoranaisesti huomaakaan. Hän alkaa heräillä aamuyöstä närästyksen ja joutuu hakemaan

apteekista vahvempia vatsahappolääkkeitä (SC, 75). Ukrin ensimmäinen siirto on lähettää Eläinmuseon konservointiosaston uusi työntekijä Sampo esiintymään joulupukkina Helenan kotiin. Myöhemmin illalla Helena löytää vielä yhden lahjan, joka on jäänyt säkin pohjalle ja vie paketin Eelikselle.

No mitä siinä on? Katsotaan. Kirja? Eelis sanoi ja repi paketin auki. Hän luki ääneen:

Ukri Koskela (toim.): Lauman kaipuu. Hedelmällisyyden houkutus.

Kirjoituksia geeninäkökulmasta.

Onko siinä omistusta? Helena kysyi.

Eelis selasi esiin nimiösivun. Siinä luki ”Eelikselle, Darwinin hengessä”. Alla

Ukrin nimikirjoitus. Eelis kohotti kulmiaan ja vilkaisi Helenaa.

Me vaihdoimme muutaman sanan Ekin syntymäpäivillä, Eelis muisteli. Ehkä hän halusi lähettää kirjan papille, muistutukseksi. Eelis naurahti ja laittoi kirjan yöpöydälle. [---]

Kun Helena alkoi itkeä, Eelis nousi ylös ja halasi vaimoaan. Hei, mikä nyt?

Tuliko ennakkoikävä? (SC, 80–81.)

Jo pelkkä Ukri Koskelan kirjoittama kirja Helenan kotona saa hänet itkemään. Hän ei kuitenkaan voi kertoa miehelleen totuutta siitä, mikä häntä itkettää. Helena ei kuitenkaan mieti lainkaan, miksi tai miten kirja on säkkiin päätynyt. Hänelle ei tule mieleenkään, että joulupukki on Ukrin järjestämä.

Helena tuntee Ukrin paluun uhkaavana ja pelottavana. Hän alkaa oireilla fyysisesti vatsavaivoilla. Fyysinen oireilu on merkki siitä, että Helena pyrkii ankarasti torjumaan pelon ja ahdistuksen, koska ne olisivat hänen psyykelleen liian vaikeita käsitellä. Easthopen (1999, 50) mukaan ihminen suojaa itseään tiedostamattomalta ja ohjaa tiedostamattoman purkaukset johonkin turvallisempaan. Helenan kohdalla on kyse fyysisistä reaktioista. Helenan on yksinkertaisempaa kärsiä fyysisistä oireista kuin päästää ahdistus valloilleen. Vatsavaivoihin on helppo ratkaisu: vahvemmat vatsahappolääkkeet. Ahdistus pyrkii esiin myös itkukohtauksena, jota Helena ei voi käsitellä, koska hänen täytyy kieltää ahdistus paitsi itseltään myös aviomieheltään.

Naisen kokema seksuaalinen väkivalta saa usein aikaan raiskaustrauman, jonka vaikutukset voidaan jakaa välittömiin ja pitkäaikaisiin vaikutuksiin. Akuutin vaiheen ensisijaisia oireita ovat pelko ja fyysiset jäljet. Raiskauksen jälkeen naiset saattavat myös ilmaista tunteitaan avoimesti tai vastavuoroisesti kontrolloida niitä tai tukahduttaa ne kokonaan. Emotionaalisia reaktioita raiskauksen jälkeen ovat pelko, nöyryytys, hämmennys, levottomuus, viha, kostonhalu ja itsesyyttely. Somaattisia reaktioita ovat vuorostaan fyysiset ja genitaaliset jäljet, jännittäminen, unihäiriöt, pahoinvointi ja ruokahaluttomuus. Raiskauksen jälkeen nainen voi käyttäytyä kuin mitään ei olisi tapahtunut ja kontrolloimalla tunteitaan hän pyrkii siirtämään tapahtuman pois mielestään. Raiskauksen jälkeiset tunnetilat voivat kestää vuosia. (Pollari 1994, 86–87.) Helena on vaiennut raiskauksesta jo vuosia eikä hän ole Lianan jälkeen puhunut tapahtuneesta kenellekään. Hänen reaktionsa nähdessään Ukrin uudelleen noudattavat raiskaustrauman kaavaa. Helena

kontrolloi tunteitaan, joten ne nousevat pintaan fyysisinä oireina kuten pahoinvointina ja aavetuntemuksina. Päälepäin Helena ei näytä pelkäävän Ukria, mutta tunteet nousevat pintaan silloin, kun Helena antaa niiden tulla. Vasta muutaman päivän päästä Ukrin kohtaamisesta Helena antaa itkun tulla, mutta tämäkin tunnereaktio on kontrolloitu, koska Helenan täytyy keksiä tunnereaktiolle jokin muu syy kuin raiskaajansa kohtaaminen ja tämän kirjan päätyminen Helenan kotiin.

Raiskausreaktiota kutsutaan hiljaiseksi, kun nainen ei koskaan kerro kenellekään raiskauksesta. Pitkän ajan vaikutuksiin kuuluu myös elämän uudelleen rakentaminen, mikä tarkoittaa usein muutoksia elämän perusasioissa. Nainen saattaa esimerkiksi vaihtaa asuntoa, puhelinnumeronsa tai nimensä, pitää enemmän yhteyttä perheeseensä tai tehdä matkan. (Pollari 1994, 87.) Helenan kohdalla tämä on tarkoittanut opintojen vaihtamista biologiasta eläinlääketieteeseen.

Helenessä on tapahtunut kolme suurta muutosta, Annukka oli selvittänyt Lotalle. Ensin siinä vaiheessa kun biologian opiskelut jäivät, seuraava lasten saamisen jälkeen ja nyt, Korkeasaaren eläinlääkärin virkaan nimittämisen yhteydessä. [---]

Biologian opintojen äkkiloppumisen jälkeen Helenasta katosi se vähäinenkin naistietoisuus – kahdessakin mielessä, Annukka oli kertonut. Feministiksi tyttöä ei olisi millään ilveellä voinut kutsua, valitettavasti niin, mutta ei hänessä ollut koskaan myöskään tarvetta korostaa muunlaista naiseuttaan.

Annukka oli vilkaissut Helenan nuhjuisia vaatteita ja ravistanut päätään. (SC, 89.)

Muutoksen on rekisteröinyt myös Helenan äiti, Annukka, joka ei ole tietoinen tyttärensä kokemuksista. Hän ei arvioi biologian opiskelun äkkiloppumisen syitä, mutta kiinnittää huomion Helenan naistietoisuuteen. Raiskatuksi tuleminen, lasten saaminen ja tärkeän työpaikan saaminen ovat epäilemättä käännekohtia, jotka muuttavat ihmistä. Helenan äiti varmasti ymmärtäisi tyttären muutoksen paremmin, jos tietäisi muutokseen johtaneet syyt. Helena tuntuu alistuneen osaansa eikä koe sukupuolten välisiä mitteloita tärkeäksi. Hänen energiansa menee arkipäivässä selviytymiseen ja toimimiseen. Naiseuttaan hän ei halua korostaa varmaan siitä syystä, että hänellä on siitä huonoja kokemuksia. Hän on oppinut kantapäähän kautta, että naiselle ei sovi rooleilla leikkiminen, vaan on parasta pysyä huomaamattomana. Hän on kerran vaihtanut roolinsa huoran rooliin eikä siitä ole seurannut hänelle kuin vaikeuksia ja ongelmia.

Myöhemmin Helena tajuaa oman putkikatseisuutensa. Naomi-panterin vaikean leikkauksen jälkeen Helenan silmät aukeavat. Naomin raatelee pahasti tämän ”puoliso”, mutta Helena onnistuu pelastamaan Naomin, vaikka olosuhteet eivät ole parhaat mahdolliset, sillä Ukrin häirintä vaikeuttaa yhä enemmän Helenan työntekoa.

Anteeksi Naomi, Helena kuiskasi eläimelle. Hän nosti sen veltoa etutassua ja asetti sen poskeaan vasten. Antura tuoksui, niin kuin villeillä eläimillä usein, popcornilta. Lotta on oikeassa, minulla on suomuja silmissäni. (SC, 291.)

Helena myöntää viimein itselleen, ettei ole nähnyt tilannetta selkeästi. Pyytäessään anteeksi Naomilta, Helena pyytää ehkä samalla anteeksi itseltään ja Lianalta. Hän ymmärtää viimein, että oli tapahtunut mitä hyvänsä, hänen täytyy hyväksyä oma riittämättömyytensä ja antaa itselleen anteeksi. Helena huomaa, että hänen täytyy kiinnittää enemmän huomiota ympärillään tapahtuviin asioihin, jotta hänellä olisi jonkinlainen mahdollisuus puuttua niihin ajoissa.

Naomin leikkaus on hieno suoritus Helenalta vaikeissa olosuhteissa. Hänen asemaansa on jo alettu epäillä ja hän on kovan paineen alla. Helenalla on kuitenkin korkea paineensietokyky eikä hän hötkyile pienestä. Naomin raatelussa vertautuvat Helenan omat väkivaltaiset kokemukset ja miesten ja naisten väliset jännitteet. Helena oletettavasti ajattelee, että sukupuolten väliset ristiriidat ja jännitteet eivät katoa, vaikka niihin ei kiinnittäisikään mitään huomiota ja yrittäisi elää niin kuin niitä ei olisi olemassakaan. Helena viimein myöntää itselleen, että jokin on vinossa eikä se johdu hänestä ja hänen tulisi viimein myöntää kokemansa väkivallan seuraukset. Hänen tulisi myös kiinnittää huomiota asemaansa eläinlääkärinä eikä vain keskittyä eläinten hyvään, vaan puolustaa asemaansa ihmisten keskuudessa. Hän on ansainnut paikkansa Korkeasaaren eläinlääkärinä ja on hyvä työssään. Helenan anteeksipyytelevä asenne toisia ihmisiä kohtaan juontaa juurensa häpeästä ja ahdistuksesta. Helena ei koe olevansa tarpeeksi hyvä ihminen tai hän kokee ihmissuhteet vaikeiksi, koska on aiemmin epäonnistunut ihmisten kanssa. Hän on epävarma sosiaalisissa tilanteissa, koska on aiemmin ollut kykenemätön hoitamaan tilannetta Ukrin kanssa onnistuneesti.

Naomin leikkauksen jälkeen Helena myös tekee asioita, joita ei ole tehnyt vuosikausiin. Hän matkustaa raitiovaunulla ensimmäistä kertaa Lianan onnettomuuden jälkeen. Hän valitsee tutun raitiovaunukuljettajan, joka on aiemmin tuonut Helenalle loukkaantuneen linnun hoidettavaksi. Helena käy myös Eläinmuseossa ensimmäistä kertaa viiteentoista vuoteen. Helena vierailee myös poliisiasemalla kyselemässä tietoja Viirusta, jota ei ole näkynyt hetkiin. Poliisiasemalla Helenaa vastassa on Lasse, Lianan veli. Poliisilaitoksella Lasse ja Helena juttelevat Viirusta, Lianasta ja raiskaajasta, jota poliisi ei ole onnistunut saamaan kiinni. Lähtiessään Helena kertoo Lasselle tarinan.

Minuun otti kerran yhteyttä mies joka halusi perustaa Keski-Suomeen Petopuiston, Helena oli sanonut lähtiessään, kynnyksellä seisten. Mies kertoi että hänellä on kaikki valmiina, hehtaarit, aidat, maastoautot. Pedot vain puuttuvat. Ja hoitajat. Molempia saa kuulemma halvalla Venäjältä.
Lasse oli kohottanut kättään ja hymähtänyt. (SC, 296.)

Helena on selvästi päättänyt kohdata monia asioita, jotka on yrittänyt jättää taakseen. Nyt hän on siihen valmis. Hän on päättänyt pudottaa suomut silmiltään. Siihen asti hän on yrittänyt suojella itseään maailmalta piiloutumalla eläinten keskelle. Eläinmuseolla hän muistelee

opiskelijamenneisyyttään ja kiipeämistä pronssisen hirven selkään. Hän ei kuitenkaan muista, kuinka monta tyttöä sen selkään on mahtunut, mutta hän muistaa itsensä ja Lianan iloisina ja huolettomina. Lasse vuorostaan muistuttaa Helenaa jälleen Lianasta. Samoin Lassen huoneen seinällä oleva kuva raiskauksen uhrista muistuttaa Helenaa omista kokemuksistaan ja Lassen kommentti siitä, että naiset valittavat kaikesta nykyään turhaan, jolloin todelliset väkivallan tekijät saavat kulkea vapaana, saa Helenan kyseenalaistamaan Lassen teorian. Helena pitää epäuskottavana väitettä, jonka mukaan nimenomaan naiset estäisivät naisiin kohdistuvien rikosten tutkinnan. Tarinallaan Helena haluaa ehkä vuorostaan muistuttaa Lassea siitä, että väkivalta on aina läsnä eikä sitä saada kokonaan kitkettyä, vaikka pahimmat pedot suljettaisiinkin kaikki yhteen paikkaan. Pedot eivät tule vain ulkopuolelta tai ulkomailta, vaan peto asuu usein lähempänä kuin arvaammekaan.

Helena on aina paennut elämää ja aikuistumista biologiaan ja lopulta Korkeasaareen. Hän tiesi jos varhain, että tulee paremmin toimeen eläinten kuin ihmisten kanssa ja halusi opiskelemaan biologiaa.

Helena antoi vanhempiensa sanailun mennä hanhennoroa selkäänsä pitkin, hän tiesi jo silloin että hän lähtee biologiaan. Se oli kuin maa jonne Helena matkusti pakoon sosiaalianttoja ja solidaarisuutta, kampanjoita ja keräyslippaita. Moneen kertaan pelattuja kehitysmaapelejä jotka Helena jo lapsena leikkeli pieniksi silpuiksi, sijoitteli viidakonpalasia, avustusvaroin hankittuja vuohia ja koulumajoja omiin leikkeihinsä.

Biologia oli maa jossa vallitsi luonnonlakien vastaansanomaton loogisuus, yksinkertaisuus ja kauneus. [---] Jotain mihin takertua, kasvaa kiinni, piiloutua aikuisuudelta, sitäkin. (SC, 18–19.)

Helena arvostaa yksinkertaisuutta ja selkeyttä. Tämä piirre kuvaa häntä koko teoksen ajan. Hän ei ole erityinen pohdiskelija vaan hän pitää loogisuudesta ja vastaansanomattomuudesta. Jos elämässä ei ole oikeita vastauksia, niin biologiassa on. Biologian opiskelu vie Helenan myös keskelle monimutkaisia ihmisten välisiä suhteita ja mitteloita. Hän törmää Ukriin ja kokee elämänsä traumaattisimmat hetket. Jos hän on paennut aikuistumista biologiaan niin hän pakenee ahdistustaan vuorostaan eläinlääketieteeseen. Helena ei halua kohdata asioita vaan pakenee enemmän eläinten keskelle, joiden ääniä ja eleitä hän osaa tulkita. Ihmisten välisiä pelejä Helena pitää liian monimutkaisina. Ehkä hän on seurannut vanhempiensa toimintaa sivusta tarpeeksi kauan huomatakseen, että asiat muuttuvat liian hitaasti eikä häntä yksinkertaisesti kiinnostaa maailman parantaminen. Hänen osuutensa maailman parantamisesta ei liity ihmisten hyvään vaan eläinten hyvään. Hän haluaa palata elämässään sen alkulähteille ja hän pitää kaikkein tärkeimpänä luonnon ikuista kiertokulkua.

Ehkä juuri tämän vuoksi Helenaa pidetään kylmäkiskoisena. Hän pitää välit toisiin etäisinä ja päästää lähelleen vain harvoja. Aloittaessaan Korkeasaaren eläinlääkärinä Helena esittää monia uutuuksia ja muutoksia eläinten hoitoon. Hän haluaa ajatella aina eläinten hyvää.

Kylmäkiskoinen, Viiru mietti. Sitä sanaa hoitajat olivat käyttäneet puhuessaan saaren uudesta eläinlääkäristä. Kylmät kiskot, Viiru oli jäänyt miettimään. Mutta vievät eteenpäin, kuitenkin. (SC, 186.)

Helena kuvataan määrätietoiseksi toiminnan naiseksi, joka menee eteenpäin. Hän ei kuitenkaan ota toisia ihmisiä huomioon, vaan on esimiehenä vaativa ja tarkka. Kylmäkiskoisuus voisi viitata myös hyvään esimieheen, joka ei tunteile, vaan johtaa määrätietoisesti ja osaa ottaa ohjat käsiinsä. Helena on aina ajatellut, että riittää, kun tekee työnsä hyvin. Hän uskoo, että arvostus tulee aina pelkkien työsuoritusten kautta, mutta häntä voidaan pitää putkikatseisena myös sen vuoksi. Usein työpaikoilla esiintyy paljon toimistopolitiikkaa ja pelejä, joihin täytyy kiinnittää huomiota. Työpaikalla ei useinkaan riitä, että tekee työnsä hyvin, vaan varsinkin johtavassa asemassa olevan täytyy tehdä kaikki aina paremmin. Helenan tilannetta ei helpota myöskään se, että häntä jatkuvasti verrataan edeltäjänsä, joka on tehnyt talossa pitkän uran. Yleensä muutokset työpaikoilla aiheuttavat aluksi vastarintaa ja Helenan kohdalla varmaan myös siitä syystä, että hän on ensimmäinen nainen, joka virkaan on koskaan valittu.

Henkilöhahmon etunimi Helena herättää mielleyhtymän Troijan Helenaan. Tarun mukaan Troijan kuninkaan pojalle, Parikselle luvataan puolisoiksi maailman kaunein nainen Helena, joka on valinnut puolisoikseen Spartan kuninkaan Menelaoksen, jonka seurauksena Paris ryöstää Helenan ja Troijan sota alkaa (Biederman 1993, 250). Nimi Helena virittää siis ajatuksen henkilöstä, joka on kykenevä aiheuttamaan jopa sodan kansojen välillä. Sodastahan *Safari Clubissa* onkin tavallaan kysymys. Ukri Koskela on sodassa naissukupuolta ja sen vaikutusvaltaa vastaan. Helena on Ukrain sodan yksi pelinappula, jota Ukri pyrkii liikuttelemaan oman mielensä mukaan. Helena ei ole tietoinen omasta osuudestaan Ukrain sotimisessa. Hän ei tiedä, kuinka paljon hänen menestyksensä ja itsevarmuutensa ärsyttää Ukrainia.

Helenan ulkonäköä ei kuitenkaan kuvata erityisen kauniiksi, mutta silti hän on osallinen Ukrain sodankäyntiin. Asetelmat ovatkin muuttuneet. Enää mies ei halua ajautua sotaan saadakseen kauniin naisen itselleen, vaan hän ajautuu sotaan, koska tietää, ettei voi koskaan saada naista. Nainen on hänelle uhka. Helena ei ole kaunis eikä kiinnitä erityisemmin huomiota ulkonäköönsä. Hän haluaa pärjätä elämässä pätevyydellään. Jos Ukrainille naisen halu näyttää kauniilta ja viehättävältä miehen silmissä on osa biologiaa, Helena ei tunnu näkevän asiaa samalla tavalla. Hän pitää tärkeämpänä halua menestyä ja pärjätä elämässä. Helena ei kuitenkaan halua menestyä ulkoisista syistä, vaan hänen intohimonaan on oikeasti eläinten elämän parantaminen. Helena ei myöskään tunne tarvetta korostaa ulkonäköään ja naisellisuuttaan, vaan hän tuntuu edelleen kannattavan lintutorni-lookia (SC, 32), jonka hän omaksui yliopistolla yrittäessään vältellä Ukrainia. Hän ei myöskään halua käyttää voimakkaita hajusteita eläinten lähettyvillä.

Äiti oli arvioinut myös Helenan työasua: aina samat värit, sinistä, ruskeaa, vihreää, harmaata. Eläinten vuoksi, tietysti! Ja tietenkin äiti jaksoi muistuttaa hajuista. Helenan vaatteet haisivat lannalta ja ties miltä. Äiti oli varma ettei Eelis kestäisi saarella kauaa. (SC, 176.)

Helena ei siis edes pyri olemaan viehättävä ja jopa hänen äitinsä kritisoi häntä siitä. Helenan äiti on sitä mieltä, että Eelis ei viihdy saarella. Samalla hän vihjaa, että on mahdollista, ettei Eelis viihdy kauaa Helenankaan kanssa, jos hän ei kiinnitä yhtään huomiota ympäristöönsä. Mutta Helena on valinnut eläimet ja niiden parhaan. Hän ei koe tarvetta miellyttää ihmisiä ulkonäöllään.

Seksuaalisen väkivallan uhrin tuntemuksiin kuuluu olennaisena osana myös häpeä. Väkivallan kokija voidaan nähdä erityisesti häpeärikoksen kohteena. Häpeän tunteen ytimessä on pelko paljastumisesta tai paljastamisesta. Paljastuksen kohteena on jotakin olemuksellista. Se voi olla ominaisuus tai asia, joka vaikuttaa liittyvän kiinteästi henkilöön itseensä. Usein paljastumiseen liittyy toistuvana teemana ulkoinen auktoriteetin arvio. Tämä kuviteltu auktoriteetti saa yleistetyt arvioijan paikan, jolloin hän arvioinnillaan ja katsomisellaan hyväksyy tai hylkää olemuksen, ottaa joko sisään tai sulkee pois yhteisöstä. Häpeässä auktoriteetin katse paljastaa jotain, jonka hän tuomitsee häpeälliseksi. (Ronkainen 2008, 53.) Helena tuntee häpeää raiskauksesta monella tasolla. Ytimenä on kuitenkin mielestäni ajatus siitä, että huoraa ei voi raiskata. Helena ei Lianan jälkeen koskaan kerro tapahtuneesta kenellekään. Tähän on syynä se, että hän tuntee syyllisyyttä ja häpeää tilanteesta. Hän on kerran esiintynyt Ukrille prostituoituna ja antanut Ukrin käyttää ruumistaan. Teko on ollut päänäpistö eikä Helena ole varsinaisesti huora. Hän on kuitenkin esiintynyt sellaisena, pukeutunut prostituoidulle tyypilliseen tapaan ja käyttäytynyt kuten maksullisen naisen kuuluu. Hän on tehnyt itsestään huoran muiden silmissä ja saattaa nähdä itsensä sellaisena edelleen. Ulkopuolinen auktoriteetti tuomitsee hänen toimintansa häpeällisenä ja katsoo Helenan viettelijänä ja huorana ansainneen kohtalonsa. Tapahtuman jälkeen Helena ei halua millään tavalla korostaa naisellisuuttaan tai seksuaalisuuttaan yrittäessään pyyhkiä pois häpeää, joka prostituoituna esiintymiseen ja raiskaukseen liittyy.

Raiskauksen kokeneet naiset tuntevat itsensä myös usein ulkopuolisiksi tai likaisiksi. Tilanteen voi tulkita niin, että naiselta katoaa käsitys itsestä yksilönä, sukupuolettomuuteen ja ruumiittomuuteen oikeutettuna subjektina. Seksuaalinen väkivalta riistää naisen yksilöyden ja tekee hänestä osan naisvarastoa. Raiskaus sijoittaa uhrin sukupuoleen raiskattavat, mikä on häpeä sukupuolineutraalia yksilöyttä korostavassa kulttuurissa häpeä. Loukkaavuuteen liittyvät usein olennaisesti myös käsitykset kunniallisuudesta ja naisen arvosta naisena. Näin etenkin silloin, kun raiskaajana on tuttu henkilö. Kunnollinen nainen saa suojan kunnollisuudesta, mutta samalla kunnollisuus on osin toisten reaktioiden varassa. Naisten tehtävänä on tasapainotella eroottiselta näyttämisen ja kunnollisuuden säilyttämisen välillä. Raiskaus kertoo siitä, että sen kohde ei ole ansainnut

kunniallisen naisen suojaa. (Ronkainen 2008, 55–56.) Helena ei ole ansainnut kunniallisen naisen suojaa, koska hän on aiemmin esiintynyt erittäin eroottisena ja laskelmoivana prostituoituna. Pohjoismaissa sukupuolten suhteeseen liittyy ajatus eroottisesta rauhasta eli siitä, että naisruumis on suojattu ja henkilön omassa kontrollissa julkisessa tai yksityisessä tilassa. Raiskaus vie varmuuden tältä ainakin joksikin aikaa. Se siis järkyttää perustavia oletuksia, jotka tuottavat sen turvallisuuden tunteen, jota naisruumiissa eläminen ja yksilönä toimimisen mahdollisuus edellyttää. (Ronkainen 2008, 56.) Helena on rakentanut uudelleen tuota turvallisuuden tunnetta niin, että hän pyrkii jatkuvasti kätkemään seksuaalisuutensa ja kieltäytyy huomaamasta sukupuolten välisiä jännitteitä yhteiskunnassa. Hänen on vaikeaa luottaa toisiin ihmisiin ja suhteet työtovereihin ovat etäisiä muutamia poikkeuksia lukuunottamatta.

Esiintyessään prostituoituna Helena esittelee itsensä Nanana Ukrille. Nimi Nana herättää miellelyhtymän Emila Zolan romaaniin *Nana* (1880), jossa samanniminen päähenkilö on näyttelijätär ja korkean luokan prostituoitu, joka niittää suosiota miesten keskuudessa. Teoksen aikana Nanasta muodostuu miehiä tuhoava voima, joka kerää heidän rahansa ja lopulta tuhoaa heidän elämänsä ja perheensä. (Niemi-Pynttari ja Teppo 1999–2003.) Roolileikki Nanana antaa Helenasta erilaisen kuvan. Yhden illan hän on miehiä nielevä nainen, joka haluaa vain rahaa. Tästä käsityksestä Ukri ei pääse eroon, vaan hän pitää Helenaa aina Nanana, salahuorana, joka vain esittää vaikeasti saatavaa. Huora on ainut identiteetti, jonka Ukri Helenalle sallii. Jos Helena yrittää olla jotakin muuta, Ukri pyrkii osoittamaan Helenalle hänen paikkansa. Tämä ajatus oikeastaan tuhoaa Ukriin. Hän pyrkii niin sitkeästi tuhoamaan Helenan, että sotkeutuu lopulta omiin verkkoihinsa.

Helena nimeää itsensä Nanaksi, koska luultavasti katsoo sen olevan prostituoitulle sopiva nimi. Jo nimi vihjaa siitä, kuka tai mikä hän on yhden illan ajan. Jos hän tavallisessa jokapäiväisessä elämässään on kunnollinen ja tunnollinen Helena, niin ajatus ottaa joku aivan muu rooli tuntuu varmasti houkuttelevalta ja jännittävältä. Helena ajattelee, että illasta ei voi seurata mitään pahaa, vaikka ääni hänen sisällään yrittää varoittaa häntä ennen Ukriin mukaan lähtemistä. Ukri on vuorostaan nimennyt itsensä Darwiniksi, joka kuvastaa hyvin hänen persoonaansa ja maailmankatsomustaan. Myöhemmin nimivalinnat esiintyvät toisessa valossa. Jos Ukri on valinnut itselleen nimen sen henkilön mukaan, joka hän itse haluaisi olla ja ketä hän ihailee, hän saattaa olettaa Helenankin tehneen niin. Yhden illan ajan Helena määrittellään toisenlaiseksi hänen ulkonäkönsä, käyttäytymisensä ja nimensä mukaan. Kun asian todellinen laita paljastuu, Ukriin tuntuu olevan mahdotonta päästä eroon ensivaikutelmastaan luultavasti sen vuoksi, että se on niin suuressa ristiriidassa Helenan todellisen persoonan kanssa. Ukri vuorostaan edelleen pysyy lähes

samana, vain nimi on toinen.

Voisiko olla kysymys siitä, että Helena kokee oman identiteettinsä tarpeeksi vahvaksi ja hän voi sen vuoksi myös leikitellä rooleilla ilman sen kummempaa ristiriitaa. Hän tietää, että ei ole huora, vaikka sellaisena kerran esiintyykin. Se on hänelle leikkiä tai peliä, mistä hän yrittää vakuuttaa Ukrinkin myöhemmin yliopistolla. Tässä valossa Ukrin identiteetti vuorostaan vaikuttaa häilyvältä. Hän ei pysty leikittelemään rooleilla samalla tavalla kuin Helena, vaan hänen roolinsa on kiinteä, se vain ottaa toisen nimen. Kärjistetysti voidaan sanoa, että Ukrilla ei ole identiteettiä, jolla lähteä leikittelemään, vaan hänen identiteettinsä rajat ovat niin häilyvät, että identiteetti määrittyy aina ulkoapäin. Hän ei itse tiedä, kuka on, vaan hän esittää jotakin, mikä haluaisi olla.

Identiteetin pohjat rakennetaan aina poissulkemalla jokin, minkä oletetaan olevan sille vastakohtaista. Identiteetin osatekijät kuten esimerkiksi heteroseksuaalisen identiteettipohjan osatekijät luonnollistetaan tai ne luonnollistuvat sen kautta, että niitä jatkuvasti toistetaan ja että tätä ”heteroseksuaalista sukupuolilakia” siteerataan sukupuolittumisen sosiaalisissa käytänteissä. Käsitys jonkinlaisesta sisäisestä totuudesta muodostuu niiden ulkoisten lakien mukaan, joiden kautta merkityksellistämme ja rakennamme sekä itsemme että ei-itsemme. Näillä ulkoisilla laeilla tarkoitetaan symbolista järjestelmää, diskursseja, kieltä ja yhteiskunnallisia rakenteita. Sisäinen totuus on aina tulosta ulkoisen ja sisäisen välisestä vuorovaikutuksesta tietyssä ajassa ja tietyssä paikassa. (Honkanen 1996, 153.) Ajatus naisesta hyvänä ja huonona perustuu myös vastakkainajattelulle. Kun määritellään käsitettä hyvästä naisesta, poissuljetaan huonon naisen ominaisuudet, jotka myös ovat kulttuurisia määritteitä. Helena on oikeasti kunnollinen ja tunnollinen ja tuntee itsensä hyväksi naiseksi. Hän kuitenkin ottaa huonon naisen roolin ja samalla myös vahvistaa huonon naisen käsitettä toisintamalla ja esittämällä huonon naisen ideaa. Hän ei ehkä tarkoita tehdä niin, mutta hänelle ei anneta mahdollisuutta leikkiä rooleilla, koska hänellä ei ole huonon naisen määrittelyvaltaa. Lähtökohtaisesti naista, joka ottaa maksun seksistä tai ylipäänsä suhtautuu seksiin ”liian” vapaamielisesti pidetään epäilyttävänä, ja hän on vaarassa saada huonon naisen leiman. Maineen menettäminen on edelleen naiselle vaarallista. Myöhemmin Helena saattaa myös tuntea itsensä huonoksi naiseksi, koska hän on loppujen lopuksi ottanut rahat ja ajatellut, ettei siitä seuraa mitään ihmeellistä. Häntä kuitenkin rangaistaan rooleilla leikkimisestä ja ehkä hän jollakin tasolla ajattelee, että huonona naisena hän ansaitsee rangaistuksensa.

Subjektin valta määritellä itsensä on usein rajallinen. Erilaiset subjektiasemat ovat sukupuolittuneita ja niitä tarkasteltaessa puhutaan usein itsemäärittelyn ja toiminnan rajoista ja ehdoista. Naissubjekteille on vaadittu omaa paikkaa, näkyvyyttä ja ääntä. Naistoimijuuden on ajaeltu tuovan

muutoksia sellaisille alueille, jotka ovat perinteisesti olleet miehisiä. On vaadittu, että naisten ei tarvitsisi muuttua miehiksi saadakseen käyttää valtaa. (Rossi 2010, 30–31.) Helena sulkee pois oman sukupuolensa ja ajattelee, että sillä ei ole mitään tekemistä hänen työnsä kanssa. Hän ei tunnu ymmärtävän, että sukupuolella on hänen asemassaan merkitystä, halusi hän tai ei. Hän kyllä kyseenalaistaa kommentit siitä, että häntä syyllistetään eläinten oudoista katoamisista ja ongelmista eläintarhassa. Hän ei kuitenkaan mitenkään pyri muuttamaan ihmisten asenteita tai hän oikeastaan tuntuu pistävän päänsä pensaaseen, kun hänen pitäisi kiinnittää huomiota ympärillään tapahtuviin asioihin. Ainakin Helenan mies Eelis on välillä huolissaan Helenan vähäisestä kiinnostuksesta ajankohtaisia asioita kohtaan.

[--] Eelis ähkäisee teatraalisesti. Pitäisi olla edes vähän kiinnostunut maailmanmenosta. Tämä on minun maailmani, Helena levittää kätensä ja virnistää. Täällä on kaikki. Synnyttään ja kuollaan. Joku huijaa, joku haavoittuu, aina joku rakastaa. So what? Haluatko lisää kahvia? (SC, 136.)

Sanoessaan täällä on kaikki Helena viittaa työpaikkaansa saarella. Saari antaa kuvan siitä, että Helena on perheineen ja eläimineen hieman eristyksissä ja piilossa muulta maailmalta. Helena ei tarvitse muuta, vaan hänelle riittää pysyminen piilossa ja hieman etäällä kaikesta muusta. Biologia on ollut Helenalle piilopaikka nuoruudessa, mutta nyt hän piileskelee Korkeasaarella, joka on hyvin keinotekoinen paikka täynnä häkkiin lukittuja villieläimiä, joista osaa ei löydä edes Suomen luonnosta. Helenaa kiinnostaa enemmän eläinten hyvinvointi kuin ihmisten ja hänen mukaansa saarella voi kokea elämän koko kirjon. Kenties elämä keinotekoisessa maailmassa tuo Helenalle lohtua. Saarella pedot ovat lukkojen takana ja Helenan maailmassa vallitsevat yksinkertaiset säännöt.

2.2 Pinnallisesta syvälliseen

Helenan henkilöahmoa kuvataan paljon toiminnan kautta. Ylipäätään Helena on enemmän toimiva kuin pohdiskeleva henkilö, mikä johtuu varmasti paljon siitä, että työnteko nousee romaanissa niin keskeiseen osaan. Helena siis toimii ennemmin kuin jää pohtimaan elämäänsä ja jos hän pohdiskeleekin, niin ajatukset ja muistot nousevat yleensä esiin jotakin muuta kautta kuin tietoisien pohdiskelun tuloksena. Joskus hän sallii itsensä muistaa jotakin kipeää, mutta hän ei koskaan jää analysoimaan tapahtunutta. Hän ei pohdiskele, että miksi juuri hänelle kävi näin tai miksi Lianan piti vammautua. Hän ottaa asiat melkein aina annettuna. Hän tuntuu ajattelevan, että näin kävi, mutta nyt mennään eteenpäin. Helenan sisäinen maailma jää hänen toiminnallisuutensa varjoon ja luo henkilöahmosta pinnallisen ensivaikutelman.

Rimmon-Kenanin mukaan toiminta on yksi epäsuorista keinoista kuvata henkilöahmoa. Henkilöahmon piirre voi nousta esiin joko yksittäisen tai toistuvan toiminnan kautta. Yksittäinen teko yleensä paljastaa henkilöahmon dynaamisen luonteen ja usein tapahtumasta tai teosta

muodostuu myös tarinan käännekohta. Toistuvat teot vuorostaan korostavat usein henkilöhahmon staattisuutta. Usein henkilöhahmon toistuvat teot luovat koomisen tai ironisen vaikutelman, kun henkilö toistaa tiettyä toimintamallia, vaikka tilanne selvästi osoittaa sen puutteelliseksi. Sekä yksittäinen teko että toistuva toiminta voivat kuulua yhteen kolmesta ryhmästä: toteutettu teko tai toiminta (henkilöhahmo toimii tai tekee jonkin teon), toiminnan puute (jotain, mitä henkilöhahmon pitäisi tehdä, mutta ei tee) tai suunniteltu teko (henkilöhahmo suunnittelee tekevänsä jotakin). (Rimmon-Kenan 1983, 61.)

Safari Club sisältää paljon toimintaa ja tapahtumia, jotka rakentavat myös henkilökuvaa Helenasta. Tärkeä yksittäinen teko on Helenan lähteminen Ukrain matkaan polttariyönä, mistä muodostuu myös romaanin käännekohta. Teko muuttaa Helenan koko elämän. Ilman sitä ahdistelua ei olisi välttämättä tapahtunut, Liana ei olisi joutunut onnettomuuteen eikä Helenasta olisi tullut eläinlääkäriä. Lähtiessään Ukrain mukaan Helena ottaa riskin, tekee jotain sellaista, jota ei koskaan aiemmin ole tehnyt. Hän lähtee vanhemman miehen matkaan ja harrastaa seksiä rahasta. Hän leikkii roolilla, joka hänelle ei oikeastaan kuulu. Teko ja sitä seuraava tapahtumasarja muuttavat myös Helenan. Hänestä tulee pelokas ja syyllisyydentuntoinen, ja hän elää tapahtumien kanssa yksin. Lianan jälkeen hän ei pysty kertomaan asiasta kenellekään. Helena kyllä suunnittelee kertovansa läheisimmälle työtoverilleen Lotalle, mutta ei saa koskaan tehtyä sitä. Se että Helena toistuvasti suunnittelee kertovansa asiasta, mutta ei koskaan tee sitä, kertoo Helenasta jotakin. Hän häpeää ja pelkää, että myös muut syyttäisivät häntä tapahtuneesta, vaikka lähinnä se on Helena itse, joka syyttää itseään. Syyllisyys siis elää ensisijaisesti hänen päässään. Ennen Lianan onnettomuutta Helena kertoo Lianalle, joka ei kuitenkaan syytä Helenaa. Myöskään Viiru, Korkeasaaren harjoittelija, joka saa tietää tapahtumista omin avuin, ei syytä Helenaa. Helenan tekemisen puutteet tai suunnitellut teot liittyvät usein jonkin asian julkituomiseen tai kertomiseen. Hän siis sulkeutuu itseensä eikä paljasta sisimpäänsä.

Helena salaa ahdistelun ja raiskauksen kaikilta läheisiltään, myös mieheltään. Hän kertoo eri ihmisille eri tarinan korvanlehtensä repeämisestä ja peittelee muutenkin tunteuksiaan läheisiltään. Hän pelkää, että ihmiset syyttävät häntä tapahtuneesta, mutta tilanteessa tuntuu olevan kyse muustakin. Helena ei juurikaan käsittele tapahtumia, vaan antaa elämän kulkea omia raiteitaan. Ehkä ajatus kertomisesta on liian vaikea, koska asioiden ääneen lausuminen tekee asioista todellisempia. Niin kauan kuin asiat pitää sisällään vain omassa tiedossaan niin ne ovat etäisempiä ja helpommin kontrolloitavissa. Ehkä Helenalla ei yksinkertaisesti ole voimavaroja käsitellä asiaa kunnolla. Toisaalta tapahtuneesta on kulunut kauan aikaa ja Helena ei näe enää syytä ottaa asiaa esille. Taustalla voi myös olla trauma Lianan onnettomuudesta. Helena kertoi tapahtuneesta

Lianalle, joka halusi viedä asian eteenpäin ja Liana joutui välittömästi onnettomuuteen, Helenan takia.

Törmäsi raitiovaunuun? Miten ihmeessä se nainen ajoi niin päättömästi? Eelis oli ihmetellyt kun Helena oli näyttänyt opiskeluaikojen valokuvia ja kertonut Lianasta ja onnettomuudesta. Mitä siihen olisi voinut sanoa? No minun takiani! (SC, 131.)

Siitä, että Helena kertoo asiasta Lianalle seuraa vain onnettomuutta ja lisää ahdistusta. Helena oletettavasti kokee, että kertomisesta ei ole kenellekään mitään hyötyä ja hän pelkää seurauksia. Hän myös häpeää syytä, jonka vuoksi Liana on ajanut niin päättömästi. Lisäksi Helena ei voi avata onnettomuutta tarkemmin miehelleen, koska sen seurauksena hänen pitäisi kertoa koko tarina.

Helena salaa myös muita asioita mieheltään. Hänen tuntuu olevan helpompi kommunikoida vaikeista asioista anonyymisti. Hän kirjoittelee miehelleen nimimerkin turvin hänen Sähköpaimen-sivustolleen, jonka kautta hänen miehensä antaa neuvoja ja keskustele ihmisten kanssa sähköisesti. Helenan nimimerkki on Vasti. Vastin nimen hän on poiminut Raamatusta. Vastin tarina on tehnyt häneen vaikutuksen jo lapsena.

Ensimmäinen luku. Kuningas Ahasveruksen pidot. Kuningatar Vasti on tottelematon. Hän ei saavu silmäätekevien miesten juhliin. Hänet hyljätään. Siinä koko tarina. (SC, 69.)

Vastin tarina on hyvin yksinkertainen ja yksiselitteinen. Naisen ei tarvitse paljon poiketa oikealta polulta joutuakseen hylätyksi. Vaikka Helena ei näkyvästi kiinnitäkään huomiota sukupuolten välisiin suhteisiin, tarina hylätystä naisesta, joka on uskaltanut vastustaa silmäätekeviä miehiä, tekee häneen suuren vaikutuksen. Ehkä juuri siksi, että tarina on niin yksinkertainen. Helena on aina saanut tavallaan tehdä oman päänsä mukaan ja hän arvostaa tätä vapautta. Häntä eivät oikeastaan kiinnosta toisten ihmisten mielipiteet. Hän ei ole vaihtanut opiskelualaa toisten mielipiteiden pakosta vaan olosuhteiden pakosta. Tavallaan hän ymmärtää, että maailma pyörii pitkälti silmäätekevien miesten varassa ja jos haluaa pärjätä, täytyy usein pelata heidän säännöillään. Helena on myös tiukasti kiinnittynyt menneisyyteensä ja tapahtumiin Ukrain kanssa. Ne ovat opettaneet hänelle kantapään kautta, miten mies voi käyttää valtaansa naista kohtaan. Se, että Helena ei vie asiaa eteenpäin, kertoo ehkä heikkoudesta, mutta ennen kaikkea pelosta ja häpeästä. Helena ei halua olla se, joka rikkoo jään, mutta ei hän hyväksykään moista maailmanjärjestyä. Jos Helena olisi vienyt asian eteenpäin ja asettanut Ukrain vastuuseen, se olisi saattanut vapauttaa hänet traumaattisista tapahtumista ja niihin liittyvästä ahdistuksesta.

Helena on usein pettynyt miehensä vastauksiin ja tuntee itsensä jotenkin voimattomaksi lukiessaan miehensä ohjeita (SC, 68). Silti hän jatkaa kirjoittamista ja kertoo miehelleen anonyymisti vaikeistakin asioista.

”Minulla on sisälläni Kapseli”, Helena aloitti. ”Se on ollut siellä kauan, se on jo vanha ja harmaa ja liikkumaton ja olin jo unohtanut sen olemassaolon. Kunnes äskettäin törmäsin asiaan joka, niin

voi kai sanoa, aikoinaan synnytti Kapselin. Tuntuu kuin terävä kivi olisi alkanut hiertää. Nirhaava ääni sisälläni paljastaa että siellä on jotain sinne kuulumatonta. Olen kuullut että lääkärit voivat ”sulattaa” elimistössä olevia ylimääräisiä luunsiruja kortisonilla...” (SC, 68–69.)

Helena tiedostaa, että hänen sisällään on jotain, joka hiertää ja vaivaa. Hän ei kuitenkaan halua puhua siitä kenelläkään muuta kuin anonymisti. Kapseli ilmoittaa olemassaolostaan hänen törmätessään uudelleen Ukriin. Hän ajattelee, että Ukri on synnyttänyt Kapselin. Kapseliin Helena on tiivistänyt ja siirtänyt pois mielestään kaikki ahdisteluun ja Lianan onnettomuuteen liittyvät asiat. Se on edelleen olemassa vielä vuosien jälkeen, koska Helena ei ole kunnolla käsitellyt asiaa. Hän tuntee kuitenkin etsivän asiaan ratkaisua ja ehkä papin sanat sulattaisivat Kapselin hänen sisällään. Tai ehkä Helena ajattelee, että jos Eelis mainitsisi Helenalle hänen anonymisti kirjoittamasta kiinnostavasta tarinasta, hän rohkaistuisi kertomaan miehelleen koko tarinan.

Helena kommentoi Eeliksen nettifoorumilla myös hänen saarnojaan. Helena kertoo esimerkiksi tarinan anteeksiantamisesta jälleen Vastin nimimerkillä. Hän kirjoittaa, että itselleen anteeksi antaminen ja itsensä ymmärtäminen ovat vielä vaikeampia asioita kuin anteeksianto jollekin toiselle. Hän kertoo Eelikselle tarinan viime pyhäinpäivältä, jolloin hän pukeutui miehensä vaatteisiin. maalasi kasvonsa valkoiseksi ja puki ylleen vanhat aurinkolasit. Lasten soittaessa ovikelloa, hän säikäytti heidät perinpohjaisesti heiluttamalla jänisräikkää ja nauramalla kolkosti. Lapset juoksivat pelästyneenä karkuun ja Helena nauroi heidän reaktiolleen. Tarinassaan hän pohtii sitä, kuinka tehokkaita naamiot ovat. Hän esittää järkisyytä käytökselleen, mutta päätyy lopulta yksinkertaiseen haluun antaa lapsille opetus. Hän pohtii vielä pidemmälle, onko kyse jostakin muusta, joka on syvällä hänen sisimmässään, josta ei kuitenkaan saa kunnollista otetta. Hän esittää loppuun kysymyksen, että olisiko niin, että hänen tulisi ennen kaikkea opettaa itseään. (SC, 206.)

Helenan kirjoittama tarina herättää monia kysymyksiä. Jää epäselväksi, onko hän todella tehnyt niin, kuin on kirjoittanut vai onko hän halunnut tehdä niin, mutta ei ole koskaan tehnyt vai onko hän vain keksinyt koko tarinan. Teko on ristiriidassa Helenan henkilöhahmon kanssa. Helenasta ei ole luotu kuvaa kantaottavana tai käytökseltään radikaalina. Nimenomaan lasten pelottelu tai edes sellaisen suunnittelu nostaa esiin ristiriidan. Tarina saa lukijan ensimmäisenä olettamaan, että koko tarina on keksitty, mutta seuraavaksi herää kysymys siitä, miksi Helena keksisi moisen tarinan havainnollistaakseen ajatustaan anteeksiannosta. Ehkä hän viittaa tarinalla siihen, kuinka hänen on vaikeaa antaa anteeksi itselleen menneitä tapahtumia. Hän on nuorempana käyttäytynyt impulsiivisesti ja spontaanisti. Hän on pukeutunut huoran naamioon ja käyttäytynyt itselleen vieraalla tavalla ja leikkinyt roolilla, jonka taakse hänen on ollut helppo piiloutua, olla hetken joku muu. Jos hän olisi tuona iltana mennyt kapakkaan omana itsenään, hän ei olisi päätynyt Ukrin sänkyyn eikä ottanut häneltä rahaa seksistä. Toisaalta huoraksi pukeutuminen ei ole piiloutumista

rooliin, koska huora nähdään julkisena naisena. Kerran Helena revittelee ja ottaa julkisen ja samalla paheksuttavan naamion. Esiintyminen huoran naamiossa opetti hänelle jotakin pelosta ja häpeästä ja nyt hänellä on yllään toisenlainen naamio, joka ei ole yhtä näkyvä kuin kummituksen tai huoran. Nykyään hän piilottelee naamionsa takana menneisyyttä ja sen vaikutuksia elämäänsä. Hän kykenee käsittelemään tapahtumia ainoastaan tarinoiden ja unien kautta.

Henkilöhahmoa tarkasteltaessa sen piirteet jaetaan usein pinnallisiin ja syvällisiin. Pinnallisella tarkoitetaan kaikkea sitä, mitä henkilöhahmosta voidaan välittömästi tekstiä lukiessa havaita eli pinta sisältää kaiken henkilöhahmoa koskevan tiedon. Syvyys vuorostaan muodostuu niistä asioista, jotka voidaan päätellä tekstin pinnan elementtien perusteella. Syvyydellä tarkoitetaan siis henkilöhahmon psykologista motivaatiota eli niitä tunteita, toiveita ja haluja, joiden perusteella henkilöhahmo toimii. Henkilöhahmoa pidetään usein pinnallisena, jos teksti ei tarjoa tarpeeksi tai lainkaan kätkeytyä tietoa, jonka perusteella henkilöhahmosta voisi päätellä jotakin. Henkilöhahmo jaetaan siis sisä- ja ulkopuoleen, joista sisäpuolta pidetään yleisesti arvokkaampana. Sisäpuoli ratkaisee usein henkilöhahmon uskottavuuden, vaikka se on suurelta osin lukijan päättelyn tulosta. (Käkelä-Puumala 2001, 245–246.)

Helenan henkilöhahmo vaikuttaa ensilukemalta melko pinnalliselta. Hän on keskittynyt enemmän toimimaan kuin tuntemaan. Pintaa tarkasteltaessa Helenan tunteet eivät juuri tule esiin, vaan hänestä muodostuu viileä, hieman etäinen kuva. Helenan henkilöhahmoon tulee syvyyttä, kun tarkastellaan hänen uniaan, joiden perusteella Helenan sisäpuolesta voidaan päätellä paljonkin. Helena ei olekaan niin viileä ja tyyni kuin mitä pinta antaa ymmärtää. Juuri unissa Helenan sisäinen maailma ja hänen tunteensa nousevat esiin. Lähes kaikissa teoksessa esiintyvissä unissa on keskeisellä sijalla jokin tunne, joka ei Helenan valve-elämässä saa kovin suurta asemaa. Ei Helena valve-elämässäänkään suhtaudu tapahtumiin tunteettomasti, mutta hänen unissaan tunteet suhteutuvat tapahtumien mittoihin. Hänen elämässään on tapahtunut niin pahoja asioita, että on ihme, että hän pystyy suhtautumaan menneisyyteensä niinkään rauhallisesti kuin hän tekee. Palaan unien käsittelyyn luvussa neljä.

3 UKRI

3.1 Ahdistelija / Ahdistettu

Ukri on *Safari Clubin* antisankari, jolla on missio. Hänen tavoitteenaan on pudottaa Helena palliltaan. Polttariyön jälkeisenä syksynä Helena palaa yliopistolle ja huomaa kauhukseen, että yksi hänen opettajistaan on polttariyön poka Ukri Koskela, joka on palannut pitkältä Australian matkalta. Helena uskoo aluksi, että Ukri ei tunnista häntä ja hän pyrkii myös pukeutumaan huomaamattomasti ja sulautumaan massaan. Ukri kuitenkin tunnistaa Helenan.

Ad notam, Nana, luki palautetun tenttipaperin väliin sujautetussa kirjelapussa, kuten olemattomista punakynämerkinnöistäni huomaat, selvitit evoluution avaustenttisi oikein hyvin, suorastaan liukkaasti. Riikinkukon pyrstö- ja seksuaalivalinta-kysymykseen olisit voinut vastata pidempäänkin, turhaan pidät kynttiläsi vakana alla. Pikku huijari. (SC, 33.)

Kirje jatkuu viittauksella näytelmään, jonka Helena oli kirjoittanut ja johon Ukrille oli varattu rooli. Ukri myös olettaa, että Helena on nauttinut tästä näytelmästä. Ukri on myös käynyt läpi kaikki Helenan opintosuoritukset ja vihjaa, että Helena on hankkinut hyvät arvosanansa kyseenalaisin keinoin. Kirjeen lopussa Ukri ehdottaa tapaamista, jossa hän ja Helena voisivat keskustella Helenan opinnäytetyöstä ja valokuvista, jotka Ukri väittää ottaneensa polttariyönä. Kirje on allekirjoitettu: ”Darwin käskää”. (SC, 33–34.) Ukri siis kokee oikeudekseen käskää Helenea. Ukri tietää Helenasta jotakin, mitä muut eivät ja hän yrittää tällä tiedolla kiristää Helenea suhteeseen. Hänen ei tarvitse pyytää, hän voi käskää.

Ukri selvästi nauttii uudesta tilanteesta.

Ukrin syksy oli pelastettu. Australian matkan jälkeen ei tuntunut kovin innostavalta palata yliopiston riviopettajan rutiineihin, mutta nyt tämä kissaa ja hiirtä leikkivä tyttö saattaisi tuoda elämään mukavaa jännitystä. (SC, 35.)

Hän pitää tilannetta leikkinä ja pelinä, jollaisiksi hän määrittelee sukupuolten väliset suhteet ylipäätään. Hän pitää tilannetta luontevana. Nainen kiusoittelee miestä ja leikkii vaikeasti saatavaa, vaikka todellisuudessa hän haluaa miehen. Ukrille ei tule mieleenkään, että nainen piti polttariyötä leikkinä ja pelinä, joka pitäisi jättää omaan arvoonsa ja unohtaa kokonaan. Helena yrittää vakuuttaa Ukrille, että kyseessä oli vitsi eikä Helena ole oikeasti sellainen. Ukrin näkemys asiasta tuntuu taas olevan vastakkainen ja hän pitää Helenea salahuorana, joka vain esittää kunnollista. Ukri ei hyväksy, että naisella voisi olla monta roolia ja että niillä voisi leikitellä vaan naisen tulisi mahtua tiukasti hänelle kuuluvaan ennalta määrättyyn rooliin. Ukri kokee oikeudekseen määritellä Helenan roolin.

Ukrin suhtautumisessa Helenaan on kysymys valtasuhteesta. Sukupuolijärjestelmää voidaan luonnehtia heterosuhteutuneeksi todellisuudeksi. Sen katsotaan muodostuvan joukosta yhteiskunnallisia, poliittisia, taloudellisia ja tunnesidonnaisia suhteita, joita kaikkia säädellään sukupuolisuhteina. Todellisuus on heterosuhteutunutta ennen kaikkea siksi, että sen normit, ajatusrakenteet ja ajattelun muodot määrittävät naisen miehelle eikä päinvastoin. Naiset ovat siis olemisen peruseriaatteiden mukaan olemassa miehiä varten, mutta miehet vuorostaan ovat vain väliaikaisesti olemassa naisia varten, eivätkä heidän tehtävänsä yhteiskunnan ja maailman rakentajina määrity ensisijaisesti suhteessa naisiin. Sukupuolijärjestelmän heterosuhteutuneisuudesta seuraa se, että naiset saavat sen raskaimman taakan ja seuraukset: vaatimukset miesten rajattomasta käyttöoikeudesta naisiin. (Liljeström 1996, 131.)

Ukri elää elämäänsä heterosuhteutuneessa todellisuudessa mutkattomasti. Ainakin hän esittää niin. Myöhemmin palaan vielä Ukrin epävarmuuteen ja siihen, kuinka hän jatkuvasti kokee itsensä mieheytensä uhatuksi. Hänen mukaansa kaikkien naisten tulisi olla alisteisia hänen tarpeilleen eikä hän näe naisia ajattelevina ja tuntevina yksilöinä vaan roolien kautta ja nämä roolit Ukri määrittelee itse. Ukri käyttää naisia myös konkreettisesti. Hän ostaa seksiä usein ja harrastaa irtosuhteita. Hän ei kutsu naisia nimeltä, vaan naisilla on viikonpäivien nimet. Tässä suhteessa Helena saa erityisen roolin, koska häntä Ukri nimittää koko ajan Nanaksi viikonpäivän sijaan. Mutta erityisen roolin Helena saa vasta sen jälkeen, kun Ukri tunnistaa hänet yliopistolla. Helenasta tekee erityisen hänen poikkeaminen roolistaan. Ukri pitää ajatusta kunnollisesta ja tunnollisesta opiskelijatyöstä salahuorana kutkuttavana. Hän leikittelee ja uhkailee ajatuksella paljastaa kaikille, millainen Helena oikeasti on. Helena on poikennut normista ja häntä pitää rangaista. Toisin sanoen Helena pitää palauttaa paikalleen huoran rooliin, koska se on ainoa rooli, jonka Ukri katsoo hänelle kuuluvan.

Ahdistelun alettua yliopistolla Helena on selkeästi alisteisessa valtasuhteessa Ukriin nähden. Ukri on hänen opettajansa, joten lähtökohtaisesti hänellä on enemmän valtaa yliopistoympäristössä. Ukri käyttää tätä valtaa kiristääkseen Helenaa ja on ymmärrettävää, että Helena ei vie ahdistelua eteenpäin, koska siitä luultavasti koituisi hänelle enemmän haittaa kuin hyötyä. Asian tullessa julki Helena olisi vaarassa menettää enemmän kuin Ukri. Helenan esiintyminen prostituoituna pilaisi hänen maineensa ja vaikeuttaisi suhteettomasti hänen toimimistaan yliopistopiireissä vakavasti otettavana opiskelijana, kun taas Ukrin seksinostoa luultavasti pidettäisiin moraalisesti tuomittavana, mutta yksityisasiana, jolla ei ole mitään tekemistä hänen uransa kanssa. Helena on valmis tuomaan asian julki vasta sen jälkeen, kun Ukri on raiskannut hänet. Nyt Helena kokee, että Ukri on tehnyt jotain selkeästi lainvastaista, johon Helenaa ei voida mitenkään pitää syyllisenä,

joskin aiemman ahdistelun hän saattoi ajatella ansainneensa, koska oli aiemmin antanut Ukrille väärän kuvan itsestään. Myös tähän Helena joudutaan suostuttelemaan ja oikeastaan hänen ystävänsä Liana lähtee viemään asiaa eteenpäin. Asia ei kuitenkaan koskaan tule julki.

Seksuaalinen ahdistelu etenee lopulta viesteistä, soittelusta ja lahjoista fyysiseksi ja Ukri käy ensin käsiksi Helenaan yliopiston naulakoilla ja lopulta ahdistelu kärjistyy raiskaukseen. Helena ei suostu alistumaan Ukrin kiristykseen ja lopulta Ukri ottaa haluamansa väkisin. Ahdistelu etenee asteittain ja Ukrin vallankäyttö ei tunnu tehoavan Helenaan. Grönforsin (1994, 65) mukaan väkivalta on tiiviissä suhteessa valtaan. Väkivalta vuorostaan liittyy olennaisesti yksilöiden ja ryhmien välisiin suhteisiin ja on siten osa normaalia yhteiskuntajärjestystä. Valtakysymykset ovat aina kysymyksiä hierarkiasta, vallankäyttäjien ja vallan kohteiden välisestä suhteesta. Väkivallalla pönkitetään miesten ylivaltaa tai toisin sanoen se aktivoidaan, kun ylivalta on uhattuna. Väkivaltaa käytetään usein epäsuorasti tai suorasti naisten alistamiseen ja kurissapitämiseen. Väkivalta on myös olennaisesti miehistä toimintaa ja väkivallan seurausten hoitaminen osa naisen roolia. Väkivalta sosiaalisen vuorovaikutuksen muotona liittyy ensisijaisesti miesten identiteettiin, jos katsotaan että miesten sosiaaliseen sukupuoli-identiteettiin kuuluu olennaisesti aktiivisuus ja toiminnallisuus ja naisten passiivinen toimenpiteiden kohteena oleminen. Ukri kokee oikeudekseen käyttää väkivaltaa Helena kohtaan ja etenee näin epäsuorasta väkivallasta suoraan pitääkseen valta-asemansa. Hän ei edes koskaan kadu tai ajattele tehneensä mitään väärää, vaan viittaa raiskaukseen tapauksena.

Opiskelijatyttö ei koskaan vienyt tapahtunutta eteenpäin, eikä Ukri ollut sitä hetkeäkään pelännytään. Eivät ne koskaan sitä tehneet. Eivät kovimmatkaan tyypit. Nuolivat haavojaan, kirjoittivat nimettöminä lehtien yleisönosastoihin kitkeriä purkauksia sukupuolisuhteista ja valtasuhteista ja läksivät muualle leikkimään elämäänsä. Niin tämäkin tapaus. Tyttö säikähti, eikä häntä sen koommin laitoksella näkynyt. Pieni yksityiskohta oli jaksanut huvittaa Ukria jonkin aikaa, seuraavana päivänä tapauksen jälkeen Ukrin paskan seassa oli kuin olikin ollut helmi. (SC, 64.)

Suurin osa raiskaajista ei joudu koskaan teostaan vastuuseen, ja suurin osa naisista ei tee rikosilmoitusta poliisille, vaan vaikenee asiasta. Päätös olla tekemättä rikosilmoitusta voi olla naiselle yksi tapa kontrolloida tilannetta ja itseään. Nainen voi raiskauksen jälkeen ajatella, että ilmoittamisen ja julki tuomisen seuraukset ovat pahemmat kuin asiasta vaikeneminen. Naiset eivät tee rikosilmoitusta, koska he pelkäävät raiskaajan kosta, syytteestä seuraavaa huonoa mainetta ja häpeää, miehen ja perheen reaktioita ja muiden itseensä kohdistamaa syyllistämistä. Naiset usein suojelevat muita vaikenemalla raiskauksesta. (Pollari 1994, 79, 87.) Siihen Ukri luottaa, kun ajattelee, että kukaan ei koskaan vienyt tapahtunutta eteenpäin. Varsinkin, jos Ukri on ahdistellut muitakin naisia, jotka ovat heikommassa valta-asemassa Ukriin nähden, on epätodennäköistä, että he kertoisivat asiasta kenellekään. Ukri on omaksunut raiskauksiin liittyvän ongelman, jonka mukaan naista usein syyllistetään tapahtumasta esimerkiksi niin, että olisi houkutelut tekijää

pukeutumisellaan. Raiskatuksi tullut kokee usein syvää häpeää eikä halua repostella asiaa julkisesti. Usein ilmoittamiseen vaikuttaa myös uhrin ja raiskaajan välinen suhde. Jos nainen joutuu tuntemattoman miehen raiskaamaksi, hän tekee ilmoituksen todennäköisemmin kuin jos raiskaaja on ennestään tuttu. Usein nainen saa apua ilmoituksen tekemiseen myös joltakin läheiseltä. (Pollari 1994, 87–88.) Erityisesti Ukrin ja Helenan tapauksessa taustalla on menneisyys, jonka takia Helena voidaan asettaa epäilyttävään valoon, koska hän on aiemmin esiintynyt huorana ja romaanissa elää ainakin Ukrin ja hänen miesporukkinsa mielessä sitkeä käsitys siitä, että huoraa ei voi raiskata. Ehkä myös Helena voi jollakin tasolla ajatella niin. Hän on asettanut itsensä kyseenalaiseen ja vaaralliseen tilanteeseen esiintyessään aiemmin huorana ja raiskaus on hänen rangaistuksensa.

Katkelman perusteella voidaan sanoa, ettei Ukri juurikaan arvosta tapaamiensa naisten elämää. Hän pitää heitä ikään kuin lapsina, jotka vain leikkivät elämäänsä eivätkä tiedä todellisuudesta mitään. Samalla hän pitää naisia uhkana, jotka pitää nujertaa. Kaikki naiset, joita Ukri on kohdellut huonosti lähtevät muualle leikkimään elämäänsä. He katoavat Ukrin elämästä ja vaikutuspiiristä ja Ukri luultavasti tuntee voittaneensa. Naiset eivät vie asiaa eteenpäin ja Ukri voi jatkaa rauhassa touhujaan. Aivan kuin Ukri haluaisi pitää naiset läsnä, koska haluaa kontrolloida heitä, mutta saavutettuaan tavoitteensa Ukri antaa heidän mennä. Hän ei missään tapauksessa suhtaudu naisiin välinpitämättömästi tai yliolkaisesti. Naiset ovat hänelle tärkeitä, jos ei muuhun niin oman mieheyden pönkittämiseen ja vallan näyttämiseen. Törmätessään Helenaan uudelleen vuosien jälkeen, vanha pelko nousee pintaan. Ukri ei olekaan onnistunut nujertamaan Helenaa, joka on menestynyt elämässään kaikesta huolimatta. Helenan menestys tekee hänestä entistä uhkaavamman. Erityisesti Helenan viileys ja itsevarmuus ärsyttävät Ukria.

Ukria myös huvittaa suuresti paskan seasta löytynyt helmi. Raiskauksen aikana Ukrin tulee puraisseeksi Helenan korvaa ja nielaisee tämän helmikorvakorun. Helena menettää korvanlehtensä ja hänestä tulee korvamerkitty. Helena kertoo myöhemmin eri tarinoita menetetyistä korvanlehdestään. Hienon ja loistavan hohtonsa takia helmeä on pidetty kuun ja naisellisuuden symbolina. Pallomaista muotoa on vuorostaan pidetty täydellisyyden vertauskuvana. Hohtava helmi on myös neitsyyden ja viattomuuden symboli. (Biederman 1993, 68–69.) Se että helmi huvittaa Ukria, kertoo julmuudesta. Hän on edellisenä iltana väkivaltaisesti raiskannut oppilaansa ja hän jaksaa vain naureskella tilanteelle. Miksi Ukri sitten naureskelee helmelle? Kenties se on hänelle jonkinlainen pokaali siitä, kuinka hän on onnistunut täydellisesti häpäisemään Helenan, joka on kantanut korvissaan viattomuuden ja naisellisuuden symboleja. Ukrin mielestä Helena on kaukana viattomasta ja helmen joutuminen ulosteen sekaan kertoo siitä, Helena on viimein paljastettu ja alistettu sille tasolle, jolle hän kuuluu. Viattomuus ja naisellisuus on tahrattu ja Ukri on saanut

teostaan muiston.

Myöhemmin, kun Ukri törmää Helenaan jälleen Korkeasaarella ja päättää aloittaa häirinnän uudelleen, häirinnästä tulee paljon peiteltympää. Nyt Ukri ja Helena ovat tasa-arvoisemmassa asemassa yhteiskunnassa. Ukri työskentelee Eläinmuseon johtajana ja Helena Korkeasaaren eläinlääkärinä. Heidän välillään on myös eräänlaista yhteistyötä ja he liikkuvat ammatillisesti samoissa piireissä. Helena ei haluaisi olla Ukrin kanssa missään tekemisissä, Ukri vuorostaan haluaa tipauttaa täydellisen eläinlääkärin alustaltaan. Ukri halveksii Helenaa ja kutsuu häntä edelleen salahuoraksi. Ukri aloittaa jälleen määrätietoisin häirinnän, jonka tarkoituksena on horjuttaa Helenan ammatillista asemaa ja lopulta hankkia hänelle potkut. Tällä kertaa Ukri ei toimi yksin, vaan käyttää häirinnässä apuna verkostojaan ja lyö kavereidensa kanssa jopa vetoa siitä, kuinka kauan Helena pysyisi asemassaan.

Ekmanin syntymäpäivien jälkeen Ukri löi poikien kanssa vetoa Helenasta. Kuinka kauan Korkeasaaren Ensimmäinen Nainen jatkaisi? Ukri pani likoon suuren summan: ei edes karkauspäivään saakka. (SC, 118.)

Seksuaalinen ahdistelu tapahtuu usein sellaisen henkilön toimesta, joka on korkeammassa asemassa kuin ahdisteltu. Tällaiseen häirintään liittyy usein myös uhkailua ja lupauksia. Ylemmältä taholta tapahtuvaan häirintään liittyy usein myös kielteisempi lataus, koska siinä ahdistelija voi käyttää asemaansa väärin, mikä tekee uhkailun ja lupaukset mahdollisiksi. Jos ahdistelija ja ahdisteltu ovat tasavertaisessa asemassa, uhkailun mahdollisuus poistuu tai ainakin siitä tulee hankalampaa. (Kauppinen 2001, 9–10.) Ukri ei enää koe tarpeelliseksi tai toimivaksi ahdistella Helenaa suoraan, vaan ahdistelusta tulee piilotettua. Piilosyrjintää on muun muassa henkilön syrjäyttäminen epävirallisista verkostoista tai keskeyttäminen ja syrjäyttäminen kokouksissa (Kauppinen 2001, 17). Ukri mustamaalaa Helenaa hänen pomolleen, varastaa eläimiä Korkeasaaresta ja ryhtyy käyttämään Korkeasaaren ravintolaa miesporukkansa kokoontumispaikkana. Hän luottaa siihen, että kaikki tämä vaikuttaa Helenaan ja saa hänet hermostuneeksi. Lisäksi hän saa Helenan pomon epäilemään Helenan taitoja johtajana.

Ukrin perimmäinen motiivi tuntuu olevan naisviha. Hän ei puhu arvostavasti yhdestäkään naisesta eikä hän koskaan arvioi naisia heidän yksilöllisten ominaisuuksiensa perusteella, vaan massana, joka uhkaa hänen valta-asemaansa, johon hän katsoo olevan oikeutettu geeninäkökulman mukaisesti vahvempana sukupuolena. Herääkin kysymys siitä, miksi Ukri kohtelee naisia niin huonosti? Kysymys ei voi olla vain siitä, että Ukri on päättänyt, että naiset ovat huonompia kuin miehet, vaan hänen täytyy jotenkin oikeuttaa ajattelutapansa ja pitää sitä luonnollisena. Ukrilla oli lapsena hyvin läheinen suhde isäänsä ja he viettivät paljon aikaa yhdessä. Suhde ei ollut läheinen

siinä mielessä, että he olisivat välttämättä jutelleet paljon, vaan se oli hyvin toiminnallinen. Ukrin isä työskenteli Eläinmuseossa konservoijana ja halusi opettaa Ukrille eläintäytämistä äidin vastusteluista huolimatta.

Ukri oli usein iltaisin ollut isän kanssa verstaalla, saanut katsella ja vähitellen autellakin isää. Tunarointiharjoituksia. Sitten isä oli päättänyt että nyt on aika kokeilla jotain vähän haasteellisempaa. Vaikka Ukrilla olikin välillä hengitysvaikeuksia ja käsissä ja hiuspohjassa kutiavaa ihottumaa. Isän mielestä pojan piti opetella isän homma. (SC, 154.)

Suhde äitiin oli etäinen. Äiti inhosi miehensä ammattia ja vastusti Ukrin eläintäytöharrastusta allergioiden vuoksi, mutta lopulta hänellä ei ollut asiaan sananvaltaa. Ukrin isä oli sitä mieltä, että kaikki allergiat olivat äidin ylihuolehtimisen ja ylivarovaisuuden syytä. Äiti myös varoitteli konservointiaineiden myrkyllisyydestä ja laittoi pojalle mukaan oliiviöljyä ja muovikäsineet, jotka Ukrin isä heitti heti roskiin. (SC, 266.) Äiti oli syrjäytetty ja hänellä tuntui olevan vastuullaan huolehtiminen ja hoivaaminen ja niitähän hän harjoitti Ukrin isän mielestä liikaa. Monia merkintöjä huolehtivaisesta ja ymmärtäväisestä äidistä teoksessa ei kuitenkaan ole.

Maskuliinisen identiteetin muodostumiselle on ominaista, että se perustuu äidin edustamasta naisesta irrottautumiseen, joka on vuorostaan välttämätön edellytys miesten ryhmään kuulumisen tunteelle. Miesten samankaltaisuus ja keskinäinen solidaarisuus rakentuvat sitä mukaa, kun etäännyttään naisista, ennen kaikkea näistä ensimmäisistä eli äidistä. Tätä voidaan kutsua äidin pettämiseksi tai symboliseksi äidinmurhaksi. Vaikka äitisymbioosi pyritään tukahduttamaan, se jää kummittelemaan miehiseen alitajuntaan. Naiset täytyy pitää tietyn välimatkan päässä, jotta oman miehisyyden kokeminen olisi mahdollista. Mieheltä vaaditaan jatkuvaa erottautumista. Hänen on oman miehisen identiteettinsä vahvistamiseksi vakuutettava itsensä ja muut siitä, että hän ei ole nainen, vauva tai homoseksuaali. Tämä kolmasti kieltäminen on miehisyyden muodostumisen peruspälikoita. (Badinter 1993, 57, 83, 86.) Ukri tuntuu erottautuvan erityisesti naisesta ja vauvasta hyvin. Hänen erottautumisensa äidistään on luultavasti alkanut jo varhain, kun hän on pettänyt äitinsä ja kääntynyt isänsä puoleen. Erottautuminen vauvasta on alkanut isän käskystä ja ohjauksesta. Äidin ylihuolehtiminen ja varovaisuus on saanut lopun jo silloin, kun Ukri on ollut pieni lapsi ja äidin kielloilta ja vastustukselta on viety pohja. Ukrin isä on jouduttanut näitä prosesseja ottamalla lapsen mukaansa omaan maailmaansa. Identiteetin omaksuminen on erittäin monimutkainen prosessi, joka sisältää negatiivisen poissulkemisen lisäksi positiivista sisäistämistä (Badinter 1993, 56). Ukrin on siis täytynyt kieltää olevansa nainen ja omaksua miehisiä piirteitä isältään.

Naisvihalla tarkoitetaan sekä miesten naisiin kohdistamaa vihaa, että naisten kantamaksi vihaksi omaa sukupuolta kohtaan. Naisviha rakentuu yksityisten ja yhteiskunnallisten suhteiden

kohtauspisteissä. (Koivunen 1996, 55.) Naisviha on näkyvintä pornografiassa, prostituutiossa ja naisiin kohdistuvassa fyysisessä väkivallassa, mutta se ei kuitenkaan rajoitu vain ilmiöihin, jotka voitaisiin yrittää työntää syrjään poikkeuksellisena häiriökäyttäytymisenä ilman, että tunnustetaan niiden yhteys yhteiskunnassa vallitsevaan rakenteelliseen väkivaltaan. Symbolisaatiolla, jolla tarkoitetaan naisen ruumiin koodaamista likaiseksi ja tahraavaksi, on erittäin konkreettisia seurauksia. Naisruumista pidetään monissa kulttuureissa saastaisena ja vaarallisena, kun taas miehistä ruumista ajatellaan kiinteänä ja eheänä. Eritteet ylittävät ruumiin epäselvän rajan ja edustavat rajattomuutta ja kaaosta. Esimerkiksi vaatteilla ja ehostuksella korostetaan ja peitetään ruumiin rajaa, joka on moniselitteinen ja epävarma. (Palin 1996, 231–232.) Ukri vie ajatuksen naisruumiista saastaisena niin pitkälle, että hän avoimesti puhuu naissaasteesta.

Hormonitoimintaan vaikuttavat saasteet ovat lisääntyneet, hän sanoi puoliääneen. Koiraskalat syntyvät puoliksi koiraina, puoliksi naaraina. Kivessyöpä ja eturauhassyöpä ovat lisääntyneet. Häiriöt kivesten kasvussa ja toiminnassa johtuvat siitä että mies on jo sikiöaikanaan tai viimeistään varhaislapsuudessa altistunut estrogeenille.

Ympäristössämme on runsaasti estrogeenisesti vaikuttavia kemikaaleja eli ksenoestrogeneja. Naissaastetta! (SC, 74.)

Ukri myös nimittää naisia kyhmyrinnoiksi, limakalvoiksi, rypistyjiksi ja vuotajiksi. Hän ei salaa naisvihaansa, vaikka hän miettii, voiko käyttää yliampuvia ilmaisuja puheessaan yliopistolla. (SC, 96.) Ukri pitää naisruumista uhkana ja varoittaa kuulijoitaan naissaasteesta. Kenties hän kokee naiset uhkana myös sen takia, että hän katsoo heidän olevan kyvyttömiä kontrolloimaan omaa ruumistaan. Hän on omaksunut ajatuksen eritteistä uhkana, koska ne edustavat rajattomuutta ja kaaosta.

Ukri suhtautuu naisiin epäilevästi luultavasti myös sen vuoksi, että hän kokee oman äitinsä pettäneen hänet.

Naapurimaalaistalon isäntä oli tarjonnut pikku Ukrille koiranpentua mutta äiti ei ollut antanut ottaa. Jos et nyt ota niin huomenna sen omin käsin lopetan, isäntä oli sanonut. Lyön päin huussin seinää. Seuraavana päivänä pennun nahka oli naulattu levälleen maalaistalon liiterin seinustalle niin että Ukri oli joutunut katsomaan sitä joka kerta kun kulki talolle hakemaan lypsylämmintä maitoa. (SC, 285.)

Ukri voi pohjimmiltaan syytä tilanteesta äitiään, koska hän oli ainut joka olisi voinut estää tilanteen. Ainakin Ukri lapsen mielessään saattaa ajatella näin, vaikka naapurin isäntää tulisi syyttää tilanteesta. Hän lopulta pennun tappoi ja vielä jätti muiston teosta lapsen nähtäväksi. Ukrin äiti olisi voinut pelastaa viattoman koiranpennun, mutta ei näin tehnyt eikä edes selittänyt tilannetta Ukrille. Tästä on voinut hyvinkin muodostua lapsen mielessä kuva naisesta petturina, joka ei halua suojella elämää. Miehen rooliin Ukri on jo ehkä sisäistänyt väkivallan isän ammatin myötä, jossa ei käsitellä eläviä eläimiä. Ukrilla ei tunnu olevan juurikaan positiivisia tunteita. Yleensä hänen tunneilmaisunsa on luonteeltaan hyvin negatiivista. Häntä ärsyttää ja suututtaa esimerkiksi Helenan täydellisyys tai presidentinvaalien naisehdokas. Ärsyyntymisen taustalla on uhattuna olemisen

tunne. Kenties naiset uhkaavat Ukria, koska jos he saavat lisää valtaa, he laittavat miehet kärsimään ja vievät heiltä heidän etuoikeutensa, kuten hänen äitinsä teki antaessaan tappaa viattoman eläimen. Tämä lapsuuden peruskokemus ohjaa Ukria edelleen aikuisiällä.

Ukri kärsii ihottumista, allergioista, migreenistä ja häiriöstä, jonka vuoksi hän ei havaitse tasoja. Biologian kannalta nämä voidaan nähdä heikkouksina, jotka eivät tee hänestä huippuyksilöä fyysisesti. Migreeniä esiintyy noin 2-4 kertaa useammin naisilla kuin miehillä, joten sen voi kokea ei toivottuna feminiinisenä piirteenä. Sen laukaisijana toimivat usein esimerkiksi voimakkaat hajut, joita Ukri joutuu haistelemaan aina eläimiä täyttäessään. Lapsena hänen täytyi lähteä museolle isän kanssa, vaikka se olisi tietänyt tunnelipäiviä, kuten Ukri migreenikohtauksiaan kutsuu. Ukri haluaa myös piilotella sairauksiaan.

Nana avasi varovasti peilikaapin ovet. Hyllyillä oli paljon tavaraa. Deodoranteja, partavesiä, eau de toilette -tuoksua miehille. Lääkepurkeista oli repäisty nimiliuskat pois. *Otetaan yksi tabletti tarvittaessa ennen...* Nana kohautti olkiaan. Kroonikkovanhus, häntä nauratti. (SC, 25–26.)

Kroonikkovanhus ei anna kuvaa nuoresta, voimakkaasta ja vetovoimaisesta miehestä, joka on ennen kaikkea maskuliininen. Myös pilleripurkkien revityt nimiliuskat antavat vihjeen siitä, että Ukri ei halua myöntää terveysongelmiaan edes itselleen. Otetaan yksi tabletti ennen -ohje voisi viitata myös potenssilääkkeeseen, mikä ei edelleenkään sovi yhteen maskuliinisen miehen ideaalin kanssa.

Ukrilla on myös addiktio naisten suhteen. Hän harrastaa runsaasti irtosuhteita ja maksullisia naisia. Usein viikonlopun jälkeen hän päättää jättää harrastuksensa vähemmälle ennen kuin se alkaisi hallita häntä kuitenkaan onnistumatta siinä. (SC, 27.) Se että Ukri pelkää harrastuksensa karkaavan käsistä kertoo siitä, että Ukri ei olekaan aina niin tilanteen tasalla kuin haluaisi. Hän välittää ennen kaikkea maineestaan ja tietää, että hänen harrastuksensa ei kuitenkaan muiden silmissä ole mitä sopivin. Hän elää kaksoiselämää ja haluaa pitää yksityiselämän tiukasti omanaan. Ukrilla on joku syy käyttäytyä tavalla, joka ei ole täysin hänen hallinnassaan.

Melkein kaikki seksuaalinen käyttäytyminen jota pidämme synnillisenä tai luonnottomana esiintyy luonnossa runsaana, Ukri kuiskasi pienikokoiselle tummalle naiselle.

Ukri runsi sieraimissaan puhtaan teuraslihan tuoksun. Hän käänsi pienen tyttösen vatsalleen ja näki sekarotuisen koiranpennun tassunjäljet liiterin katolla. Se oli ollut kuin lunnikoira, kuusivarpainen, kahdet kannukset. Sillä oli ollut pieni pää ja suuret silmät, se oli näyttänyt ketulta, se oli katsonut Ukria anovasti. Se oli inissyt, keimaillut ja lähättänyt. Ota minut! Muuten minut lopetetaan! (SC, 289.)

Strippibaarissa Ukrin mieleen palaa muisto koiranpennusta, jonka hän on nähnyt kuolleena päivästä toiseen vain sen takia, ettei hänen äitinsä antanut ottaa pentua. Ukri rinnastaa mielikuvissaan naiset ja eläimet. Strippibaarissa naiset ovat tarjolla ja heidän työtään on keimailla ja käyttäytyä anovasti. Ehkä Ukri kuvittelee pelastavansa srippiklubien maksulliset naiset ottamalla heidät tai ehkä hän kokee koiranpennun niin traumaattisena tapahtumana, että hän asettaa itsensä jatkuvasti toistamaan

samaa tilannetta. Tosin tällä kertaa hän toimii toisin. Hän uhmaa äitinsä käskyä ja pelastaa koiranpennun yhä uudelleen ja uudelleen. Ehkä hän ei sen vuoksi kykene solmimaan yhdenvertaisia ja tunteisiin perustuvia suhteita naisiin. Jos hän välittäisi jostakusta, tälle luultavasti kävisi huonosti aivan kuin koiranpennulle, jonka kohtalona oli päätyä liiterin seinustalle.

Freud rakensi tiedostamattoman käsitteensä materialistisen filosofian ja seksuaalisten halujen torjunnan varaan. Frommin mukaan Freud kiinnittää liikaa huomiota seksuaalisten viettien torjuntaan. Hän esittää tähän syyksi sen, että Freud loi teoriansa oman aikansa viktoriaanisen yhteiskunnan moraalikäsitteiden pohjalta, jolloin seksuaalisuus oli tarkasti rajattua. Fromm katsoo, että seksuaaliset impulssit tai niiden voima eivät aina ole lähtöisin fyysisestä seksuaalisuudesta, vaan päinvastoin. Monet erilaiset yllykkeet, jotka sinänsä eivät ole seksuaalisia, saattavat tuottaa seksuaalisia mielihaluja. Fromm esittää, että seksuaalinen halu voi kummuta ihmisen omasta narsismista, sadismista, taipumuksesta alistua tai vaikka yksinkertaisesti ikävystymisestä. Lisäksi yleisesti tunnustetaan, että esimerkiksi valta ja varallisuus vaikuttavat seksuaalisen halun heräämiseen. Fromm katsoo, että muutama sukupolvi Freudin jälkeen tärkein torjunnan kohde ei olekaan sukupuolisuus. Hän näkee asian olevan päinvastoin. Kaupunkikulttuurissa elävästä massaihmisestä on yhä enenevässä määrin tullut kuluttaja, ja sukupuolisuus on noussut kulutushyödykkeiden joukkoon, joka luo ihmisille illuusion onnesta. (Fromm 1980, 33–34.)

Ukrin kohdalla useat yllykkeet tuntuvat muuttuvan seksuaalisiksi. Ukri esimerkiksi toistaa traumaattista lapsuuden tapahtumaa seksin avulla. Äidin kieltämän koiranpennun päätyminen liiterin seinälle ei ole seksuaalinen tapahtuma, mutta myöhemmin Ukri samaistaa strippiklubin tanssijan koiranpentuun. Ukri kuluttaa naisia strippiklubeilla, irtosuhteissa ja prostituoitujen avulla. Naiset ja ihmiset ylipäättään ovat hänelle kulutushyödykkeitä, joilla ei ole tunnearvoa, vaan ainoastaan käyttöarvo. Ukrin seksuaaliset impulssit eivät olekaan välttämättä lähtöisin fyysisestä seksuaalisuudesta, vaan hänen halustaan hallita tunteitaan ja hänen kyvyttömyydestään käsitellä niitä. Ukri ei ole koskaan päässyt yli siitä pettymyksestä, jonka hänen äitinsä on hänelle aiheuttanut. Myöhemmin Ukri haluaa hallita ja kontrolloida, jotta ei joutuisi kokemaan samaa uudelleen.

Ukrista saa teoksessa hyvin selvän kuvan ahdistelijana, mutta tarkasteltaessa lähemmin myös Ukri alkaa vaikuttaa ahdistetulta. Hänestä ei luoda kuvaa kokonaisena ihmisenä, vaan ainoastaan pienet vihjeet viittaavat hänen vajavaisuuksiinsa ja heikkouksiinsa, jotka luovat uskottavamman henkilöhahmon. Ukri vaikuttaa oman ajattelumallinsa ja maailmankatsomuksensa orjalta, joka näkee asiat hyvin yksiviivaisesti. Hän ei ole kovin tasapainoinen ihminen, vaan hänen kokee naiset ja naisellisuuden uhkana, jota vastaan hänen tulee puolustautua käymällä sotaa ja heijastamalla

kaikki elämän osa-alueet sukupuolikysymyksiksi ja maskuliinisuuden mahdollisimman päteväksi esittämiseksi.

Judith Butlerin mukaan sukupuolta esitetään tavoilla, joita ei voi palauttaa fyysiseen sukupuoleen. Miehen tai naisen sukupuolta ei voi koskaan ilmaista yksinkertaisesti tai tyhjentävästi vain sanomalla olen mies tai nainen. Käsitteet sukupuolesta ovat aina päällekkäisiä ja limittäisiä. Aivan samoin myöskään heteroseksuaalisuus ei ole tyhjentävä tai yksinkertainen käsite, vaan se voidaan nähdä vain normina sukupuolen esittämiseksi. Naisen tai miehen käsite ei siten sisälly heteroseksuaalisuuden käsitteeseen. Nainen tai mies ei voi myöskään tyhjentävästi olla heteroseksuaali vain sen takia, että on tiettyä sukupuolta. Käsitteet elävät ajan ja paikan mukaan ja niihin liitetään ominaisuuksia, jotka voidaan katsoa tietyille sukupuolelle ja heteroseksuaalille kuuluvan. Ominaisuudet ovat usein epämääräisiä, mutta niitä pidetään normina ja mittarina siitä, miten hyvin ihminen onnistuu seksuaalisuuden esittämisessään. Sukupuoleen liitetään usein luonnollisuuden käsite. Nainen tai mies on luonnostaan jotakin. Luonnollisuus on kuitenkin täysin keinotekoisia, jotain minkä ihmiset käsittävät luonnolliseksi ja hyväksyttäväksi. Luonnollisuuteen liitetään piirteitä, joita yleisesti pidetään ominaisina esimerkiksi naiselle. Tällöin luodaan kuvaa ja käsitystä siitä, millainen naisen tulisi olla ja samalla käsitystä luonnollisuudesta vahvistetaan. Mitä useammat naiset käyttäytyvät samalla tavalla ja omaavat samoja piirteitä sitä useammin luonnollisuuden vaatimus täytetään. Naiset ja miehet käyttäytyvät tietyllä tavalla, jotta heidät hyväksyttäisiin tai toisin sanoen, ettei heidän sukupuoltaan epäiltäisi. Samalla piirteet ja käyttäytymismallit vahvistavat asemaansa sukupuolen oikeassa esittämisessä. (Butler 1999, 173–174.)

Sukupuolen esittämisen alueet tulevat hyvin esiin esimerkiksi ristiinpukeutumisessa. Parodioitujen identiteettien avulla voidaan tarkastella ensisijaisen ulkoisen sukupuolen ja sisäisen sukupuoli-identiteetin suhdetta. Esimerkiksi drag queen leikittelee anatomisen sukupuolen ja sukupuolen ulkoisen esittämisen määritteillä. Todellisuudessa parodioitu identiteetti koostuu kolmesta tärkeästä osasta: anatomisesta sukupuolesta, sukupuoli-identiteetistä ja sukupuolen performatiivisuudesta. Jos anatomia eroaa sukupuoli-identiteetistä ja molemmat eroavat sukupuolen esittämisestä niin performatiivisuus ei ole ristiriidassa vain anatomian kanssa vaan myös sukupuoli-identiteetti ja performatiivisuus ovat ristiriidassa keskenään. Tästä voidaan päätellä, että myös ulkoisen ja sisäisen sukupuolen käsitteet ovat ristiriitaisia. Vaikka dragissa esitetään mahdollisimman yhtenäistä ja ”totuudenmukaista” kuvaa naisesta, niin se tuo myös esiin ne sukupuolittuneen kokemuksen erityiset piirteet, joita pidetään vääristyneesti luonnollisina osina heteroseksuaalista yhtenäisyyttä, joka on luonteeltaan fiktiivinen ja rakennettu. Imitoidessaan sukupuolta drag queen yksinkertaisesti

paljastaa sukupuolen luonteen imitoitavana roolina luonnollisuuden sijaan. (Butler 1999, 174–175.)

Samoin voitaisiin kenties ajatella myös Ukrista. Hän esittää sukupuoltaan niin ankarasti, että tulee samalla paljastaneeksi sen hataran epäluotettavan luonteen, mikä saa hänet esittämään entistä ahkerammin. Hän liittää itseensä piirteitä, joita pidetään yleisesti miehisinä, jotta olisi mies, jollainen ei tunne sisäisesti olevan. Ukrin epävarma sukupuoli-identiteetti pakottaa hänet esittämään miestä entistä kärjekkäimmillä tavoilla. Ukri yrittää karistaa itsestään kaikki epätoivotut piirteet, joita ei ole luonnollisesti liitetty mieheen, olemalla hypermaskuliininen ja tukahduttamalla itsestään kaikki naiselliseen viittaavan. Ukrin epävarmuus omasta sukupuoli-identiteestään nousee ehkä hänen tukahdetusta homoseksuaalisuudestaan tai naisellisuudestaan. Ukri yrittää mahdollisimman pätevällä sukupuolen esittämisellä korjata omaa epävarmaa ja haavoittuvaa sukupuoli-identiteettiään. Ukri haluaa tuntea olevansa yhtä eheä kuin hän esittää olevansa. Hänen esittämisenä on pätevää ja hänen sukupuoltaan ei voida epäillä, mutta samalla herää epäily Ukrin todellisesta identiteetistä, koska esittäminen on niin voimakasta ja lähes pakkomielteistä. Onko niin, ettei Ukrille ole koskaan kehittyneenkään luontevaa suhdetta omaan sukupuoleensa ja hän on liimannut päälle identiteetin, jonka hän on poiminut evoluutiopsykologian oppikirjoista. Hän on pyrkinyt luomaan mahdollisimman yhtenäisen kuvan itsestään ja maailmasta, jotta ainainen epävarmuus ja sisäinen hajaannus laantuisivat.

Ukrin tunne-elämä on erittäin negatiivista. Hän ei juuri ilmaise positiivisia tunteita. Ylipäänsä hänellä tuntuu olevan vaikeuksia ilmaista tai kuvailla tunteitaan. Hän ei edes pidä tunneilmaisusta. Hänen lempikirjailijansa on Hemingway, koska hän kirjoittaa asiallista tekstiä ilman liiallista tunteiden kuvausta. Myös Ukri ylpeilee kyvyllään kirjoittaa kymmenen liuskan puhe ilman yhtään laatusanaa. (SC, 66.) Hän myös inhoaa adjektiiveja ja kutsuu niitä femiktiiveiksi. Ukri pitää niitä pahimpina naismaisina sanoina kielessä. (SC, 54.) Adjektiiveja kuitenkin kuuluu, vaikkakaan ei kovin montaa, kun Ukri kuvailee Eläinmuseon konservointiosaston uutta työntekijää Sampo Poikosta.

Ukri oli tyytyväinen Sampo Poikoseen, Eläinmuseon konservointiosaston uusimpaan tulokkaaseen. Sampo oli oppisopimuskoulutuksen kautta tulleita, tyypiltään niitä joita Ukri kutsui sälleiksi. Sampo oli iso ja roteva maalaispoika joka omisti kalastus- ja metsästyskortin ja osasi piirtää muistista kymmeniä eri lintuja ruokokerttusesta metsoon. Mahtavaa materiaalia. Oli pyydystänyt jo pikkupoikana rautakaloja, variksia ja hiiriä ja täyttänyt niistä omia näyttelyitä autotallin seinälle. (SC, 71.)

Sampo on Ukrin isän lisäksi henkilö, josta Ukri puhuu positiiviseen sävyyn. Ukrin käyttämät adjektiivit Sampo kuvaillessa ovat iso, roteva ja mahtava. Ukri kuvailee Sampo vain ulkoisesti. Hän näyttää mieheltä ja harrastaa miehisiä asioita. Ainoa adjektiivi, joka ei liity Sammon ukonäköön, on sana mahtava, mutta sitä Ukri käyttää epäsuorasti ilmaistessaan Sammon olevaa

mahtavaa materiaalia. Ukri ihailee Sammon taitoja, mutta pitää häntä materiaalina. Hän ei suhtaudu Sampoon kuin ihmiseen, vaan projektiin, josta voi muokata tietynlaisen. Ukri ei juurikaan ihaile Sammossa tämän luonteenpiirteitä, vaan tämän taitoja ja harrastuksia. Ukriin mukaan Sampo on oikeanlainen mies. Kenties sellainen, jollainen Ukri on aina halunnut olevansa.

Vaikka Ukri on aina ihailnut ja kunnioittanut isäänsä ja puhunut hänestä ylpeään sävyyn, hän ei kuitenkaan kuvaile juuri muita tunteita isäänsä kohtaan. Hänen isänsä on hänelle kuin idoli, joka on aina saavuttamattomissa. Hän ei koskaan luo todellista suhdetta isäänsä, vaan suhde tuntuu jäävän lapsen ja vanhemman väliseksi. Ukri ei pysty suhtautumaan isäänsä kuten aikuiseen, vaan isä on hänelle vielä aikuisiälläkin erehtymätön ja vahingoittumaton auktoriteetti. Ehkä juuri siksi Ukri on erityisen vaikeaa nähdä isänsä sairastuoteella.

Hei sitten, tulen taas joku päivä, Ukri sanoi ja tarttui isäänsä kädestä. Sängyn pienat olivat kylmät, tuntuivat ranteissa kuin kahleet.

Isä tuijotti Ukria hämmästyneenä.

Milloinkas se Liisa sieltä tulee? Kahvit pitäisi keittää ja niskaa hieroa?

Löpsöttävät pyjamanhousut, luisut hartiat. Karvaa nenästä ja korvista, poskilla katkenneita verisuonia, vinkuva hengitys, tämän lähemmäs hellyyttä Ukri ei osaa tulla. (SC, 297.)

Ukriin isä on enää vain varjo siitä miehestä, jota Ukri on oppinut ihannoimaan ja kunnioittamaan. Ukriin isä on nyt kaikkea sitä, mitä Ukri halveksii mieheensä, heikko ja avuton. Ukri ei kuitenkaan tunnu suhtautuvan isäänsä helveksien, vaan sillä hellyydellä, jonka Ukri osaa. Se ei kuitenkaan ole paljon eikä Ukri viivy kauan. Ukriilla tuntuu olevan vaikeuksia suhtautua isäänsä. Hän näkee, että tämä on heikko ja hauras, mutta ei osaa käsitellä tunnetta siitä, että hänen isänsä voisi olla sellainen. Ukri ei osaa tulla oikeasti lähelle, koska heidän suhteensa on aina perustunut toimintaan eikä se ole koskaan ollut tasa-arvoinen. Ukri on aina nähnyt isänsä ylempänä eikä se ole muuttunut edes aikuisiällä. Ukriin isä on edustanut Ukriin sitä maskuliinisuuden ideaalia, johon hän on aina pyrkinyt ja nyt kun miehisyystään on enää rippeet jäljellä, Ukri on kadottanut johtotähtensä. Hän ymmärtää, että hänen pitäisi suhtautua isäänsä hellyydellä, mutta hän ei osaa, koska tunteiden näyttäminen ei ole koskaan ollut osa heidän suhdettaan. Ukri yrittää suhtautua isäänsä hellyydellä, joten hänellä saattaa olla kaipuu tuntee lämpimiä tunteita isäänsä kohtaan. Ehkä taustalla on pelko siitä, että kun hän makaa vanhana sairastuoteella, siellä ei ole ketään edes yrittämässä. Ukri on jäänyt paitsi välittämisestä ja hellyydenosoituksista. Hän olisi halunnut osoittaa hellyyttä lapsena koiranpennulle, mutta se päättyi julmasti. Nyt kun hän haluaisi yrittää uudelleen, se ei enää onnistukaan.

Mielenkiintoista on myös se, että Ukriin isä lopulta kyselee vaimonsa perään. Ukriin vanhemmilla ei ole koskaan ollut erityisen lämmin tai läheinen suhde, vaan teoksesta saa lähinnä sen kuvan, että he ovat eläneet melko erillistä elämää. Viittauksia heidän suhteeseensa ei ole paljon, mutta ainakin

Ukrin kasvatuksen suhteen heillä on hyvin erilaiset mielipiteet. Ukrin äiti haluaa suojella poikaansa, kun taas isä haluaa karaista häntä. Ukri on ehkä joutunut elämään tämän ristiriidan keskellä ja valitsemaan puolensa varhain. Ukrin isä ei koskaan myöskään puhu Ukrille vaimostaan lämpimästi. Hän kyllä puhuu yleisesti naisista ja yleensä melko epäkunnioittavaan sävyyn. Sairaalassa ollessaan hän kuitenkin kaipaa yhdessäoloa ja läheisyyttä, jota hänellä on joskus vaimonsa kanssa ollut. Ukrin isä on luultavasti rakastanut vaimoaan omalla tavallaan tai ainakin pitänyt häntä tärkeänä elämäntoverina, jota kaipaa vaikealla ja heikolla hetkellä. Ehkä Ukri säikähtää isänsä nähdessään myös sitä, että hänellä ei lopulta ole ketään, jota kaivata. Ehkä hänen mieleensä hiipii ajatus siitä, että ihmiset eivät ole vain käyttöesineitä, joista tulee olla hänelle jotakin konkreettista hyötyä, vaan kumppaneita ja tovereita, jotka auttavat toisiaan ja toimivat vastavuoroisesti. Ehkä ihmiset jopa saattavat tehdä jotakin toisen eteen odottamatta vastapalvelusta. Toisaalta Ukri voi pelästyä sitä, että hänen isänsä tuntee niin voimakasta tarvetta olla vaimonsa lähellä. Toisen ihmisen tarve näyttäytyy Ukrille vieraana ja pelottavana, koska hän on aina pyrkinyt elämään elämänsä tarvitsematta ketään.

3.2 Verkostojen mies

Ukri Koskela uskoo vakaasti biologiseen ihmiskäsitykseen, geenien voimaan ja luonnonvalintaan. Hän kokee olevansa ylempänä muita, niin miehiä kuin naitakiin. Hänelle vain tietynlainen maskuliinisuus on oikeanlaista ja feminiinisyys on lähtökohtaisesti vähempiarvoista.

Kulttuurin feminisaatio on epäterve ilmiö, Ukri lausui peilin edessä. Yhteiskuntamme naisistuminen on luonnonvastainen ilmiö. [---] Miehet eivät enää uskalla näyttää miehiltä! Kulttuurimme feministinen yliminä on leikannut miehiltä kielen ja munat! (SC, 95.)

Hegemonisella maskuliinisuudella tarkoitetaan sitä, että on olemassa jokin tietty maskuliinisuus, jolle muut maskuliinisuudet ja feminiinisyudet ovat alisteisia. Hegemonisen maskuliinisuuden keskeinen osa on heteroseksuaalisuus. Samoin hegemonia sisältää työnjaon, jonka mukaan tietyt työt nimetään miesten ja naisten töiksi. Hegemoninen maskuliinisuus ei kuitenkaan ole kuvaus valtaa käyttävistä miehistä, vaan se on kulttuurinen konstruktio, joka pitää yllä miesten valtaa ja jota suuri osa miehistä mielellään tukee. Hegemoninen maskuliinisuus tuottaa siis ihannekuvan miehestä eikä sillä tarvitse juurikaan olla todellisuusperää niin, että se vastaisi miesten enemmistön todellisia piirteitä. Tätä hegemoniaa rakennetaan julkisuudessa ja myös sellaisten mallien pohjalta, jotka ovat selvästi fantasiahahmoja. (Sipilä 1994, 19–21.) Ukri on siis omaksunut hegemonisen maskuliinisuuden lait ja pitää omaa sukupuoltaan vahvempana. Hän myös haluaa pitää sitkeästi vallasta, joka hänelle on suotu ja hän uskoo vakaasti roolijakoon. Hänen mukaansa naiset ovat menneet kaikessa liian pitkälle. Hän myös arvostelee miehiä, joita feministinen yliminä hallitsee.

Ukri liikkuu miesverkostoissaan sulavasti ja kokee voimakasta yhteenkuuluvuutta miesten kanssa. Hän on usein miesryhmien itseoikeutettu johtaja ja hän pyrkii vaikuttamaan miesten ajatteluun. Ukrielle on tärkeää, että mies on tietynlainen ja täyttää tietyt kriteerit. Esimerkiksi Helenan miestä Eelistä Ukri hädin tuskin pitää miehenä.

Hän oli seuraillut heitä katseellaan, vaaleaa naista ja hänen miestänsä. Mies näytti suomenruotsalaiselta, kapea nenä ja kullanuskeat pitkät niskahiukset. He kuljeskelivat syntymäpäivävieraitten joukossa rennon ja onnellisen oloisina. Mies oli tullut yksinään esittäytymään, Eelis, mies oli toistanut empaattisella äänellään. Kas ettei Elvis.

Ukri oli puristanut miehen kättä tiukemmin. Linnunluinen, tekemätön käsi. Ukri oli irroittanut otteensa ensin. (SC, 56.)

Ukri liittyy Eelikseen paljon piirteitä, joita hän ei pidä arvostettavina. Empaattisuus liitetään usein naisiin ja nimikään ei ole tarpeeksi miehekäs. Lopulta kädenpuristus täydentää Ukriin käsityksen miehestä. Tekemätön on yhtä kuin turha. Mies on naismainen ja hyödytön. Yhdellä tapaamisella Ukri asettaa Eelikseen tiettyyn kategoriaan ja arvioi, onko hänestä mahdollisesti jotakin hyötyä Ukrielle. Ukri luo ihmissuhteensa usein sen perusteella, onko henkilöistä mahdollisesti jotakin hyötyä hänelle. Hän ei ole kiinnostunut ihmisistä ihmisinä, vaan hyödykkeinä, joten lopulta hänen suhteensa miehiin ei oikeastaan juuri eroa hänen suhteestaan naisiin. Naisia Ukri käyttää seksuaalisten tarpeidensa tyydyttämiseen, miehiä elämässä etenemiseen tai omien tarkoitusperiensä oikeuttamiseen.

Miehiseksi käsitetään usein korostunut kilpailunhalu, tunne-elämän kylmyys, itsekontrolli, kovuus, taipumus etsiä seikkailua ja tappelua sekä vallanhalu. Lisäksi mieheen liitettyjä stereotypioita ovat aggressiivisuus, itsenäisyys, järkiperaisyys, aktiivisuus, älykkyys ja voimakkuus. Länsimaisen kulttuurin miesideaali voidaan jakaa viiteen odotukseen tai piirteeseen. Ensinnäkin mies on fyysisesti voimakas. Hän menestyy yhteiskunnallisesti ja taloudellisesti eli toisin sanoen hän kykenee elättämään perheensä ja hänellä on poliittista tai sosiaalista valtaa. Kolmanneksi mies on luonteeltaan vakaa ja järkkymätön, mikä ilmenee muun muassa päättäväisyytenä ja rationaalisuutena. Mies kykenee puolustamaan itseään, perhettään ja yhteisöään sekä henkisiltä ja fyysisiltä hyökkäyksiltä. Viidenneksi mies on synnynnäisesti heteroseksuaali ja rakastajana hän on väsymätön puurtaja. Tämä kulttuurinen maskuliinisuus ei ole synnynnäistä, vaan se ansaitaan pitkälti suorittamalla miehuuskokeita ja läpäisemällä miehiä siirtymäriittejä. Miehuus ei myöskään säily, vaan se vaatii jatkuvaa näyttöä. (Jokinen 2000, 209–210.)

Kulttuurisella maskuliinisuudella tarkoitetaan tietyssä kulttuurissa hyväksytyä tapaa osoittaa olevansa mies. Kulttuurinen maskuliinisuus määrittää, miten mies kävelee, puhuu ja pukeutuu sekä miten mies ajattelee, tuntee ja rakastelee. Tärkeintä prosessissa on se, ettei herätä epäilystä

miehuudestaan. Kulttuurisesti hyväksytyjä tapoja olla mies esiintyy useita samanaikaisesti, vaikka niissä on myös tiettyjä ehdottomia määreitä. Esimerkiksi Suomessa mies on hetero, hän ei käytä hameita ja hän suhtautuu naisiin epäluuloisesti tai halveksuen. Mies voi omaksua myös useita maskuliinisuuksia ja tehdä kulttuurisesta maskuliinisuudesta oman esityksensä. Hegemonisen maskuliinisuuden käsitteen voidaan nähdä selittävän mieheen kohdistuvat patriarkaaliset paineet ja monien maskuliinisuuksien samanaikaisen esiintymisen sekä patriarkaatin säilymisen. Hegemoninen maskuliinisuus tarkoittaa ensinnäkin miehiä yhteenliittävää käytäntöä, toiseksi maskuliinisuuden ideaalien johtavaa asemaa tietyssä kulttuurissa ja lopulta tietyn miesluokan johtavaa ja hallitsevaa asemaa suhteessa miesten enemmistöön ja kaikkiin naisiin. Määrittelyn toiseen kohtaan kuuluu lisäksi suostuttelu, jota hegemonia harjoittaa. Miehiä suostutellaan, houkutellaan ja joskus myös pakotetaan omaksumaan hegemonisen maskuliinisuuden tietyt idealit. (Jokinen 2000, 213, 215.)

Ukri on omaksunut tietynlaisen maskuliinisuuden esittämisen, johon kuuluu olennaisesti vallanhalu, naisten halveksunta, kilpailunhalu ja tunne-elämän kylmyys. Ukriin käsitykseen mieheydestä liittyvät myös väkivalta ja kuuluminen ryhmiin, jotka vahvistavat patriarkaalisia valtarakenteita. Ryhmiin kuuluminen myös vahvistaa Ukriin miehenä esiintymistä ja vakiinnuttaa hänen maskuliinisuuttaan. Miehet muokkaavat käsitystä sukupuolestaan tekemällä eroa naisellisuuteen ja feminiinisyteen, mutta myös vertaamalla itseään toisiin miehiin. Miehet kisailevat ja kilpailevat keskenään ja muodostavat ryhmiä, joihin vuorostaan kehittyi hierarkioita ja joista toiset ovat miehekkäämpiä kuin toiset. Homososiaalisia ryhmiä pidetään miehille tyypillisenä tapana vahvistaa omaa maskuliinisuuttaan. Ryhmissä miehet pyrkivät kilpailun lisäksi luomaan keskinäistä veljeyden tunnetta uhkaavana koettua feminiinisyttä vastaan. Miesten toimintaa yhdessä määrittävät verbaalinen kilpailu ja kisailu sekä jonkin objektin työstäminen. Miesporukkaa yhdistävä kohde voi olla esine, asia tai idea. Yhteenliittäviä mutta kielteisiä tai väkivaltaista käyttäytymistä lietsovia objekteja voivat olla vihattu etninen vähemmistö tai naiset sukupuolensa edustajina. Kaveriporukat voidaan nähdä patriarkaatin ytimenä, miehisen vallankäytön alueena, jonka verhona toimii korostunut heteroseksuaalinen käyttäytyminen. (Jokinen 2000, 222–224.)

Australiassa ollessaan Ukri tutustui Crocodile Dundees -ryhmittymään, jonka jäsenet viettivät aikaansa kierrellen ympäri maata. Nämä villisikamiehet perustivat myös kustantamon, jonka ensimmäisestä julkaisusta Paluu Miehuuteen -teoksesta tuli bestseller. Suomeen palattuun Ukri päättää perustaa samankaltaisen ryhmän. Ukri on kyllästynyt ekologian ja systematiikan laitoksen ilmapiiriin, naiskollegoihin ja ainejärjestö Symbioosiin. Riitaisen laitospöytäkirjan jälkeen miesopettajat lähtevät yhdessä yökerhoon, jossa ajatus miesryhmästä alkaa muotoutua.

Sinä yönä Ukri tajusi että hänellä oli missio.

Hän alkoi katsella sillä silmällä paitsi kollegoitaan, myös jokamaanantaisten sököiltojen kavereita, konservointiosaston junnuja ja metsästysmatkoillaan tapaamiaan kansasalaisia topparimiehiä. Vähä vähältä hän pyöritteli ideaa ja kypsytteli ajatusta jonkinlaisesta järjestäytyneestä ryhmästä, Darwinin pojista. (SC, 116.)

Aluksi Darwinin pojat kokoontuvat muutaman kerran vuodessa vapaamuotoisiin illanistujaisiin ja vähitellen tapaamiskerrat lisääntyvät ja miehet alkavat matkustella yhdessä Lappiin patikoimaan ja hiihtämään. (SC, 117.)

Miehet olivat innostuneita ja kun sana kiersi, yhä uusia miehiä pyrki mukaan.

Ukri oli miesporukan itseoikeutettu johtaja. Kuten eräs retkuelainen totesi, Ukrin ympärillä ilma tuntui olevan sakeana mahdollisuuksia.

Ja lopulta, vuosituhatosen viimeisenä kesänä eräällä Lapin erämaakämpällä Saariselän ja Suomujoen maisemissa perustettiin Testos, miehisten (miesten, vakaumuksellisten seikkailijoiden ja evoluutiopsykologian ilosanoman levittäjien yhdistys. (SC, 117.)

Testos on todellinen homososiaalinen verkosto, jonka tarkoituksena on vahvistaa jäsentensä maskuliinisuutta. Etenkin Ukrin maskuliinisuus tuntuu vahvistuvan järjestön hierarkiassa hänen ollessa yhdistyksen itseoikeutettu johtaja. Ukri sanelee säännöt, kutsuu muut mukaan ja toimii innostajana, jonka ajatuksia ja ehdotuksia myötäillään. Ukri selvästi nauttii tästä roolista ja vallasta, jota hänellä on muihin nähden. Olemalla osa miesporukkaa ja varsinkin olemalla porukan johtaja Ukri vahvistaa ja uusintaa maskuliinisuuttaan. Testos täyttää kaikki aiemmin mainitsemani kriteerit miesyhteisöstä. Ryhmän tarkoituksena on etsiä seikkailua, käyttää henkistä ja fyysistä väkivaltaa tai ainakin väkivallan käyttö nähdään oikeutettuna, toimia hierarkian jäsenenä, jossa yksi tässä tapauksessa Ukrin maskuliinisuus on ylempänä muita. Yhteenliittävä objekti Testokselle on halveksunta naisia ja heidän vahvistunutta asemaansa kohtaan. Naisia halutaan näpättyä ja heidät halutaan laittaa paikoilleen. Tämä kaikki perustellaan evoluutiopsykologian näkökulmasta. Miesten väkivallan perusteleminen biologiasta, evoluutiosta tai muusta vastaavasta johtuvaksi ovat maskulinismin, maskuliinisen myytin tai mystiikan ja maskuliinisen hegemonian ilmentymiä (Jokinen 2000, 216).

Kun Testoksen konkreettisia toimintastrategioita alettiin pohtia, syntyi monenmoisia ideoita vakavista leikkimielisiin. Muun muassa päätettiin lähettää postikortteja näkyvässä asemassa oleville naisille joita haluttiin näpättyä, muistuttaa biologisista tosiasioista. [---]

Myös erilaiset poikamaiset jujutukset ja kepposet kuuluivat Testoksen toimintaan. Jokainen jäseneksi haluava suoritti ”sisäänkäymykseen” joka saattoi olla melkein millainen tehtävä tahansa.

Eräskin mies kävi viemässä Raikattujen naisten tukikeskukseen ruusupuskan ja kortin jossa luki: Mitä enemmän väkivaltaa raikauksessa käytetään, sen parempi!

(Väkivaltaisen raikauksen uhriahan ei epäillä siitä että hän olisi ”houkutellut” tekijää...) (SC, 118.)

Testoksen toimintapoihin kuuluu myös hyvin perinteinen miehuuskoe, jolla jäsenet vihitään toimintaan. Sisäänkäymykseä myös vahvistaa miehen kuuluvuutta ryhmään. Suorittamalla kokeen, hän osoittaa, että on tosissaan. Maskuliinisuus ansaitaan siirtymäriittien kautta, jotka ovat osittain

ikäsidonnaisia. Näitä initiaatioita ovat muun muassa rippikoulu, autokoulu ja asepalvelus. Todellinen miehuus on yleensä ansaittava erityisten ansiotehtävien tai suoritusten eli miehuuskokeiden avulla. Keskeistä miehuuskokeille on, että suorituksessa miehen fyysinen tai henkinen hyvinvointi joutuu harkitusti vaaraan ja mies joutuu sietämään fyysistä tai henkistä kipua. Tehtävät vaihtelevat yleensä miehen mukaan, mutta perimmäisenä tarkoituksena on, että suoritukset todistavat miehen maskuliinista kuntoa. (Jokinen 2000, 68–69.)

Ajatus väkivaltaisesta raiskauksesta tuntuu olevan ristiriidassa Ukrain omien ajatusten kanssa. Hän raiskaa Helenan väkivaltaisesti, joten sen perusteella Helenaa ei voisi epäillä houkuttelusta. Ukri kuitenkin ajattelee, että Helena leikittelee hänen kanssaan ja että he pelaavat yhdessä jonkinlaista peliä. Helena ei halua olla pelissä mukana millään tavalla, mutta Ukri ei tunnu sitä uskovan. Uskooko Ukri niin vahvasti siihen, että Helena on leikissä mukana, joten hän ajattelee Helenan todellisuudessa haluavan seksiä. Kortissa joka tapauksessa viitataan raiskauksen uhuriin rikoksen uhrina. Ukri ei kuitenkaan näe Helenaa uhrina, vaikka on käyttänyt raiskauksessa myös väkivaltaa. Onko siis niin, että Ukri ei oikeastaan pidä raiskausta rikoksena lainkaan, vaan etuoikeutenaan. Kenties Ukrain toimintaan kiteytyy jälleen valtava epävarmuus. Jos hän ei saa jotakin, mitä haluaa, hänen täytyy ottaa se väkisin, koska muuten hänen miehisyytensä olisi uhattuna.

Testoksen toimintaan kuuluvat läheisesti myös kilpailu ja kisailu. Miehet todistavat maskuliinisuuttaan pyrkimällä keksimään jatkuvasti uusia ja rohkeampia tehtäviä. Kun yhteisenä objektina on naisten halveksunta, tehtävät vaihtelevat postikorttien, rivojen sähköpostien tai naisten ammatillisen aseman horjuttamisen välillä. Miesten toisiin miehiin kohdistama väkivalta on väkivallan näkyvin ja samalla hyväksytyin muoto kaikissa yhteiskunnissa. Miesten ja poikien välinen väkivalta nähdään oana mieheksi kasvamista ja miehenä olemista. Se on osittain ritualisoitunut nimenomaan miesten keskinäisiin niin sanottuihin kaveri- tai homososiaalisiin käytäntöihin. Väkivalta on osittain kiellettyä mutta suvaittua, osittain kunniakasta ja tuettua. Miesten välistä väkivaltaa tuetaan muun muassa koulujen liikuntatunneilla, urheiluseuroissa tai puolustusvoimissa. Näin pojat kasvatetaan maailmaan, jossa heidän tulee asennoitua toisiin miehiin potentiaalisina väkivaltaisina vastustajina. Väkivalta ja sillä uhatuksi tuleminen jättää jälkeensä pelon siitä, että jokainen toinen mies on mahdollinen nöyryyttäjä, vihollinen tai kilpailija. Yleensä miehillä on myös väkivaltaisia ja pelottavia muistoja isistään myönteisten muistojen ohella. Isä on monesti edustanut perheessä rajoja, ja rajojen noudattamista on seurattu ankarasti. Vaikka lähes kaikilla miehillä on pelkoja, jotka liittyvät väkivaltaisiin tilanteisiin, peloista ei yleensä puhuta. Pelkoihin ja epävarmuuteen varustaudutaan ja niitä uusinnetaan miesten homososiaalisissa ryhmissä kuten jengeissä, saunasakeissa ja muissa hyvä veli -kerhoissa. Nämä heteromiesten homososiaaliset

ryhmittymät edustavat miehisen etuoikeuden alakulttuuria, jossa patriarkaalista valtaa uusinnetaan. Toisaalta mieskerhoista miehet löytävät myös turvaa toisistaan toisia miehiä ja mieskerhoja vastaan. (Jokinen 2000, 29–31.) Näin ollen jokaisen miehen on ansaittava paikkansa ryhmässä pyrkimällä osoittamaan maskuliinisuuttaan jatkuvasti. Miehen tulee ansaita paikkansa hierarkiassa, ja tämä tapahtuu toisten väkivallan pelossa, mutta samalla onnistuessaan se antaa yhteenkuuluvuuden tunteen ja mahdollisuuden saada turvaa ryhmästä.

Ukri kaipaa ryhmän tuomaa turvaa naisia ja feminismiä vastaan, mutta ei niinkään toisia miesryhmiä vastaan. Hierarkkisessa ryhmässä hän voi tuntea olonsa melko turvalliseksi ollessaan ryhmän johtaja. Mutta Ukriin ei ole turvassa ellei hän jatkuvasti todista ja uusinnassa maskuliinisuuttaan. Ryhmän muut jäsenet uusintavat paitsi omaa maskuliinisuuttaan myös Ukrain ylemmyyttä ryhmään nähden. Ukria ihailaan ja katsotaan ylöspäin. Hän edustaa maskuliinisuuden ideaalia, johon muiden tulee pyrkiä. Ryhmän johtohahmona toimiminen lieventää vuorostaan Ukrain epävarmuutta omasta miehisyydestään ja antaa hänelle oivan näyttämön esittää sitä miestä, jollaisena hän haluaa itsensä nähdä.

Testoksen lisäksi Ukri kuuluu myös muihin miesporukoihin, jotka ovat enemmänkin epävirallisia liittymiä kuin järjestäytyneitä yhdistyksiä kuten Testos. Hän käy säännöllisesti pelaamassa uhkapelejä eri porukoissa tai yksin, hän harrastaa edelleen konservointia ja pitää yhtä eläinmuseon konservointiporukan kanssa. Erityisesti Eläinmuseon konservointiosastoa Ukri pitää miehisyyden tyysijana ja hän käy edelleen vieraillemassa osastolla säännöllisesti, vaikka on siirtynyt viereiseltä laitokselta Eläinmuseon johtajaksi.

Sampo kääntyi. Vastakkaisella seinällä oli kaksi tyttökalenteria allekkain. Toisessa tumma tyttö, toisessa vaalea. Kummallakin niin suuret rinnat että ne laskeutuivat melkein navan päälle.

Miehet hymyilivät toisilleen. Kuvat toimivat täälläkin kuin ikonit, ne toivat sanattoman yhteisymmärryksen, pyhittivät tilan oikeansuuntaisille ajatuksille. Ajokortit, metsästyskortit, kartat, moottorit, aseet, onget, kondomit, miestenlehdet. Miehuuden perustekijöitä, kutsuhuuto, tunnussana, verkko. (SC, 73.)

Konservointiosasto edustaa jälleen Ukrille naisista ja feminismistä vapaata aluetta, jonka hän kokee turvalliseksi. Tyttökalenterit ovat läsnä muistuttamassa siitä, että heteroita tässä kaikki ollaan. Niiden tarkoituksena on vahvistaa miesten välistä yhteenkuuluvuudentunnetta ja samalla muistuttaa, missä raja kulkee. Naisia ei tarvita tai haluta osastolle töihin, koska he vain sotkisivat kaiken, mutta heitä tarvitaan objektiksi muistuttamaan siitä, mikä miehiä yhdistää. Ukrain näkemyksen mukaan miehiä siis kiinnostavat ennen kaikkea naiset, koska he ovat heteroita ja koska he ovat heteromiehiä heitä kiinnostavat luonnollisesti myös autot, metsästys, seksi ja kalastus. Konservointiosasto on jälleen Ukrille oiva ympäristö päästä esittämään sitä miestä, jollaisena hän

haluaa itsensä nähtävän. Tähän ympäristöön kuuluminen vahvistaa maskuliinisuutta eikä kyseenalaista sitä millään tavalla.

Erityisen mielissään Ukri on konservointiosaston uudesta työntekijästä Sammosta, joka edustaa uutta, nuorta verta, joka täytyy kouluttaa oikeanlaiseksi. Ukri antaa Sammolle tehtävän, jonka tarkoituksena on vihkiä pojat joukkoon. Tehtävä ei liity mitenkään Sammon työhön, eläinten täyttämiseen, mutta Sampo suorittaa sen mukisematta. Ukri lähettää Sammon joulupukiksi Helenan kotiin.

Ukri Koskela oli enemmän kuin tyytyväinen. Sampo kertoi hänelle vielä samana iltana puhelimesta illan tapahtumat lupsakkaasti ja varsinkin lopun valokuvaustilanne huvitti Ukria suuresti. Hän kuvitteli itseriittoista eläinlääkärinä sanomassa: poronkäritys, poronkäritys. Kilttien Tyttöjen Arkisto! Ukri nauro. Mistä sinä senkin keksit?

Sampo lupasi kehittää kuvat pyhien aikana omassa kotipimiössään, Ukrain ei tarvinnut vaivautua. Sampo oli havaintokykyinen ja ovelampi kuin päältä päin olisi tajunnut. Hän oli kuvannut asuntoa ja kirjoittanut kuulemiaan päivämääriä ja muita yksityiskohtia muistiin. Eikä hän kysellyt Ukrilta mitään. Oli heti alusta mukana juonessa, Ukri myhäili. (SC, 82.)

Lopun valokuvaustilanteella viitataan kuvaan, jonka Sampo halusi ottaa perheen tytöistä ennen lähtöään. Joulupukki sanoi pitävänsä Kilttien Tyttöjen Arkistoa Korvatunturilla, johon kuva liitettäisiin. Sampo on juonessa mukana heti, koska ihailee ja katsoo Ukria ylöspäin. Ukri toimii jälleen kerran ryhmän johtajana. Ukri on myös työpaikan hierarkiassa ylempänä kuin Sampo, joten pyyntöjen kyseenalaistaminen ei olisi Sammolle edullista. Hän myös haluaa ansaita paikkansa ryhmässä ja tehdä vaikutuksen Ukriin. Kenties sen takia, että hän kokee siitä olevan mahdollisesti hyötyä. Miesten välillä tuntuu vallitsevan lähes sanaton yhteenymmärrys siitä, missä mennään. Jälleen kerran on kysymys hierarkkisesta liittymästä, jonka ylempi mies pyytää palvelusta alemmaltaan. Tämän palveluksen ja liittymän objektina on jälleen nainen, jolta halutaan suojautua. Samalla Sampo tekee valinnan siitä, että hän haluaa kuulua tähän ryhmään ja ansaita arvostusta ryhmän keskuudessa ja etenkin Ukrain silmissä.

Ryhmällä on eroja ja jotkut miesten väliset liittymät eivät saa Ukrilta arvostusta, koska ne eivät sovi Ukrain käsitykseen ja ideaaliin maskuliinisuudesta. Helenan mies Eelis on perustanut ryhmän nimeltä Sunnuntaisimsonit, joka kokoontuu sunnuntaisin saunan ja oluen merkeissä kirkon takkahuonetiloissa. Ryhmän tarkoituksena on antaa miehille mahdollisuus purkaa viikonloppuna tehtyjä toilailuja. Ryhmästä tulee odotettua suosituampi ja kirkolle kerääntyy paljon väkeä, jotka avoimesti tilittävät nais- ja perhedraamojaan. Ainakin Helenan aavistelun mukaan jotkut tarinat ovat rankkoja ja Eeliksellä on välillä vaikeuksia nukkua ja yömyssyjä kuluu usein sunnuntaisin. Ryhmä toimii anonyymiperiaatteella ja kaikki miehet ovat ottaneet itselleen naisen nimen. (SC, 61–62.) Ukrilla on oma käsityksensä ryhmän toiminnasta.

Sinähän olet Kulosaaren Simsonien johtaja, Ukri oli sanonut Eelikselle. En minä ole johtaja, Eelis oli

korjannut. Minä olen kokoonkutsuja. Ukri oli naurahtanut. Eikö kokoonkutsuja ole samalla johtaja? Hän oli kertonut Eelikselle mitä ajatteli lyömättömistä linjoista ja nyrkittömistä pajoista. Seurakuntasiskojen ja sosiaalityömiesten miestenkerhoissa miehet yritettiin kuohia ja kutistaa anteeksipyyteleviksi muka-miehiksi, hän oli sanonut. Eelis oli katsonut häntä tutkivasti, hymy huulillaan. Mielenkiintoinen ajatus, hän oli sanonut. Eikö olekin? Ukri oli vastannut.

Ekki Ekmanin juhlien jälkeen Ukri antoi parille Testokseen mukaan pyrkivälle sällille tehtäväksi mennä kuulostelemaan ja kalastelemaan Kulosaaren Simsoneihin. Pitäkää silmät ja korvat auki ja värvätkää niitä poikia sieltä tänne meille, Ukri oli evästännyt. (SC, 91.)

Ukri pitää Simsonien toimintaa naismaisena hömpötyksenä, mutta kokee kilpailevan ryhmän uhaksi ja päättää lähettää muutaman miehen sabotoimaan toimintaa. Ehkä Ukri kokee ryhmän erityisen uhkaavaksi, koska sitä johtaa mies, vaikka Ukri ei Eelistä juuri arvostakaan. Hän saattaa ajatella, että miehen suusta tulevat ohjeet ovat arvokkaampia kuin naisen, joten niillä on enemmän painoarvoa. Tilanne on erityisen uhkaava silloin, jos naisten aivopesemät miehet alkavat aivopestä toisia miehiä. Kohta yksikään mies ei ole turvassa. Eelis vuorostaan haluaa tehdä ryhmän avulla jotakin hyvää. Mielenkiintoista on, että hän ei tyrmää Ukrin ajatusta lyömättömistä linjoista, vaan pitää sitä mielenkiintoisena. Ehkä hän ajattelee, että Ukri ei ole täysin tosissaan tai hän keskittyy pohtimaan, miksi joku sanoisi jotakin niin poliittisesti epäkorrektia. Ehkä hän ajattelee, että Ukri provosoi tahallaan. Voidaan kuitenkin sanoa, että Testos ja Sunnuntaisimsonit ovat kilpailevia ryhmiä, joista haetaan suojaa naisia ja muita miesryhmiä vastaan. Suurimman osan aikaa Ukri ei koe toisia miesryhmiä niin suureksi uhaksi kuin naisia. Hän suhtautuu Sunnuntaisimsoneihin tyynemmin ja rauhallisemmin kuin moniin naisiin, vaikka haluaakin tarkkailla ja myös häiritä heidän tekemisiään. Miesten keskuudessa Ukri tuntee olonsa melko turvalliseksi.

Sunnuntaisimsonien lisäksi Ukri ei juuri perusta Eeliksen ammatista kristinuskosta.

Kun muut nousivat ylös ja alkoivat laulaa, Ukri katseli alttaritaulua. Paljas parrakas vertavaluva mies. Piikkikruunu päässä. Eloojäämikon piiputtaa pahemman kerran. Orjantappurapensaankorkeus rakennemalli muistutti hämäävästi hemoglobiinimolekyylin rakennetta, Ukri hymähti. Hän ei ollut vuosien kuluessa käynyt kirkossa ja oli unohtanut miten räpälemäiseksi nasaretilainen taikuri kuvattiin. Kalpea lihakseton ruumis, ei ihme että palveluksissa kävi enää vain voimattomia humanisteja, luusereita ja tasapainottomia naisia, Ukri pohdiskeli, katseli ympärillään veisaavia tummiin pukeutuneita ihmisiä ja empi hetken, pudotti lopulta viininpunaiseen samettihaaviin valokuvan sijasta setelin. (SC, 84–85.)

Kristinuskon keskeisin henkilö ei tarjoa Ukrille mitään samaistuspintaa. Hän kutsuu Jeesusta lihaksettomaksi räpäleeksi, johon voivat samaistua vain humanistit ja tasapainottomat naiset. Uskonto ja etenkin sen keulakuva eivät edusta Ukrille oikeanlaista, jos minkäänlaista maskuliinisuutta. Anteeksianto ja lähimmäisenrakkaus ovat kaukana Ukrin arvomaailmasta. Ukri suhtautuu Eelikseen ja kristinuskon oppeihin alentuvasti, mutta miettii uskontoa uudelleen myös geeninäkökulmasta. Ukrin mukaan uskonnosta on hyötyä ihmiselle siinä mielessä, että se ratkaisee perimmäiset kysymykset hänen puolestaan, jolloin ihminen voi keskittyä eloonjäämistäisteluun. (SC, 84.) Ukri on mennyt kirkkoon kuuntelemaan Eeliksen saarna ja laittamaan valokuvia

Helenasta nuorena tyttönä kolehtihaaviin. Ukri kuitenkin perääntyy suunnitelmastaan. Ehkä hän ei koe kirkossa kokoontuvaa ryhmää ja Eelistä sen johtajana minkäänlaiseksi uhaksi. Tai ehkä hän ajattelee, että tempauksesta ei ole mitään hyötyä, koska Eelis on joka tapauksessa anteeksiantavainen ja selkärangaton mies, joka ei totuuden paljastuessaan rankaise tai moiti vaimoaan.

Ukri tuntuu jatkuvasti pakenevan jotakin verkostoihinsa. Hän tuntee olonsa mukavaksi ainoastaan miehisissä ympäristöissä.

Ukri oli kävellyt läheiselle bensa-asemalle ja tilannut makkaran ketsupilla ja sinapilla. Rasvainen kääre oli ratissut kädessä. Ukri oli katsellut ympärilleen. Muutama mustaan nahka-asuun pukeutunut prätkäilijä, joitakuita yksinäisiä miehiä haalistuneiden muovipöytien ääressä. Bensa-asemat, autokorjaamot, satamien läheiset kuppilat herättivät Ukrissa miellyttävän pakottomuuden tunteen. Ne olivat elämän matalia alueita. Piilopaikkoja. Paksu ruoankäry, kitkerää mustaa kahvia, öljyisiä trasselituppoja. Kati nuuhkisi vaatteita ylähuultaan värisyttäen ja kysyisi missä Ukri oli taas ollut. Ja kun Ukri vastaisi, pieni nainen nostaisi kätensä Ukrin valehtelevien kasvojen eteen, sormet harallaan. (SC, 210.)

Miehisissä ympäristöissä Ukri voi olla oma itsensä, toisin sanoen hänen ei täydy erityisen ankarasti keskittyä todistamaan olevansa mies. Ympäristö pitää huolen siitä, että miehisyttä ei epäillä. Ukri ei ole erityisen kiinnostunut autoista tai niiden rassaamisesta. Hänellä on kyllä hieno auto, joka edustaa tarpeeksi hyvin hänen asemaansa, mutta hän on kiinnostunut autoista vain esittelyesineinä, jotka heijastavat hänen miehisyttään. Kuitenkin hän viihtyy hyvin öljyisten trasselituppojen keskellä. Autot ovat osa hänen maskuliinisuuden esittämistään. Samoin viihtyminen bensa-asemilla ja autokorjaamoissa vain ympäristön vuoksi palvelee tarkoitusta. Näissä ympäristöissä Ukri voi hetkeksi hengähtää ja vain olla ilman jatkuvaa vakuuttelua. Hän ei kuitenkaan koe ympäristöjä vapauttaviksi siksi, että hän olisi luonnollinen toimija niissä, vaan siksi että ne edustavat hänelle jälleen kerran sitä, mitä miehen tulisi olla. Luontevaa olisi ajatella, että jos joku ei erityisesti harrasta autojen korjaamista tai moottoripyöräilyä, ei hän hakeutuisi jatkuvasti sellaisiin ympäristöihin, joissa nämä harrastukset ovat arkipäivää ellei hän haluaisi todistaa jollekin, että hän kuuluu sinne. Jälleen Ukrin toiminnassa toistuu maskuliinisuuden todistaminen.

Bensa-asemat ovat Ukrille piilopaikkoja, joihin voi piiloutua naisilta ja olla rauhassa. Tai ehkä Ukri piiloutuu sinne itseltään. Ukrin epävarma identiteetti solahtaa sujuvasti bensa-aseman ympäristöön. Hänen ei tarvitse tietää, kuka hän on tai millainen hänen täytyisi olla, vaan hän voi vain olla. Kotona häntä odottaa taas kysymykset, joihin vaimo ei kuitenkaan halua vastausta. Ehkä Ukri haluaisi joskus kertoa, missä on ollut tai mitä on tehnyt. Kysymykset ovat retorisia ja hänen odotetaan joka tapauksessa valehtelevan, joten hän ei sano mitään. Valehtelu on Ukrille luontevaa, koska kukaan ei ole koskaan halunnutkaan tietää, mitä hän oikeasti ajattelee eikä hän ole koskaan joutunut sitä pohtimaan.

Ukrin identiteetti on häilyvä ja hän tuntee olonsa jatkuvasti uhatuksi. Naiset ovat hänelle uhka, jolta täytyy suojautua. Suojaa tarjoavat erilaiset miesporukat ja hypermaskuliininen käyttäytyminen. Ukri yrittää kovasti olla oikeanlainen mies ja hän esittääkin rooliaan melko uskottavasti. Ankaruuden esittäminen on raskasta eikä Ukri pääse pakoon traumojaan. Viimeisessä luvussa, jossa käsittelemme teoksessa esiintyviä unia, palaan vielä Ukrin henkilöhahmoon tarkastelemalla hänen uniaan, joissa hänen pelkonsa nousevat vielä selkeämmin esiin.

4 UNET JA TIEDOSTAMATON

4.1 Tukahdutettu pelko

Unet vaikuttavat usein järjettömiltä, mutta Freudin mukaan tähän järjettömyyteen ei kuitenkaan kannata takertua vaan unen piiloajatuksia ja ilmisisältöä voidaan tarkastella kuin kahta saman asian erikielistä käännöstä. Ilmisisällöllä Freud siis tarkoittaa uniajatuksen toiskielistä käännöstä, jota tulee verrata alkutekstiin, jolloin ilmiänsun yksittäiset merkit ja liitännäsäännöt saavat laajemman merkityksen. Lisäksi ilmisisällön tarkastelun lähtökohdaksi on aina otettava merkkien väliset suhteet. (Freud 1992, 237.) Unia tulee aina myös tarkastella unennäkijän henkilökohtaisen elämän kontekstissa. Eri ihmiset voivat nähdä samantyyppisiä unia, mutta niiden tulkinta ja merkitys nousee aina henkilökohtaisista olosuhteista. (Easthope 1999, 11.) Näistä lähtökohdista lähtien tarkastelemaan Helena Valveen unia, joissa on keskeisellä sijalla pelko.

Kaikki Helenan unet kumpuavat jotenkin tapahtumista, joihin liittyy myös Ukri Koskela. Tämä viittaa selkeästi siihen, että ahdistus ja pahat muistot vaikuttavat ja tulevat esiin Ukriin muodossa. Osa unista on suoraviivaisempia, jolloin yhteys Ukriin ja aiempiin tapahtumiin on helposti löydettävissä. Pian polttariyön tapahtumien jälkeen Helena näkee ystävänsä häissä unen ”partasuisesta miehestä, jolla oli hattu silmillä ja ohuet viivahuulet” (SC, 29). Helenan tavatessa Ukri on pukeutunut suureen hattuun, jonka hän myöhemmin yöllä laittaa myös Helenan päähän niin, että hetkeen Helena ei näe mitään (SC, 23, 31). Uni on lyhyt, mutta pelottava, koska Helena herää siitä huutaen. Helena suhtautuu polttariyön tapahtumiin ristiriitaisesti. Toisaalta hän on hiukan hämmentynyt siitä, kuinka hän on tehnyt jotakin sellaista.

Polttariyön jälkeen Helena maistelee suussaan sanoja ”keikka” ja ”poka”, mutta pieni ääni muistuttaa Helenea tilanteen vaarallisuudesta (SC, 28). Helena haluaa ehkä ajatella, että hän on ollut tilanteen herra eikä ole tehnyt mitään outoa ja pelottavaa eikä tapauksesta koituisi mitään seurauksia. Hänen mielestään kyseessä on leikki tai peli, joka ei ehkä ollut mukavin tempaus, mutta ei nyt mitään niin kamalaakaan. Hän ostaa rahoilla punaisen polkupyörän, jota esittelee ylpeänä äidilleen. Helenea kiherryttää ajatus siitä, että hänen äitinsä ei tiedä, millä rahoilla polkupyörä on ostettu. (SC, 28.) Unessa Ukri esiintyy pelottavana ja uhkaavana ja nostaa esiin erilaisen tunnereaktion.

Mielen torjuttua sisältöä ovat ne tapahtumat ja ajatukset, jotka eivät ylitä tietoisuuden kynnyksiä. Nämä kadonneet muistot ovat usein hävettäviä tai epämiellyttäviä eikä niitä sen vuoksi voi

tahallisesti saada esiin. Tämän käsityksen mukaan mielessä tapahtuu asioita, joihin tietoinen mieli ei voi vaikuttaa. Tämä vuorostaan johtuu mielen kaksijakoisesta luonteesta. On erotettava toisistaan minäpersoonallisuus, josta juontuu mielen tahallinen sisältö, ja sen ”toinen puoli”, josta vuorostaan kumpuaa tahaton sisältö. Ajatukset ja muistot voivat aina siirtyä piilotajunnasta tietoisuuteen ja päinvastoin. Näin tapahtuukin usein unissa. (Jung 2003, 37.) Helena ehkä häpeää polttariyön pilaansa niin paljon, ettei pysty käsittelemään sen esiin nostamia tunteita tietoisella tasolla. Hän ei halua myöntää, että tilanteessa oli mitään pelottavaa, koska hän haluaa uskotella itselleen olleensa se, joka hallitsi tilannetta. Ennen lähtöään Ukrin mukaan pieni ääni Helenan sisällä muistuttaa häntä tilanteen mahdollisesta vaarallisuudesta.

Hän pujahti naistenvessaan ja joi kraanasta vettä. Mihin sinä olet matkalla? kysyi tutulta kuulostava ääni hänen sisällään. Minua huvittaa, hän sanoi ääneen peilikuvallan ja tajusi lauseen monimerkityksisyyden. Oletko varma? ääni kysyi hänen sisällään. Tyttöä menottaa, hän vastasi. Entä jos tyttö ei palaa takaisin? ääni yritti. (SC, 24.)

Ääni Helenan sisällä yrittää varottaa Helenaa, mutta hän ei kuuntele vaan lähtee kuitenkin. Helena ajattelee, että häntä saa huvittaa ihan yhtä paljon kuin ketä tahansa muutakin. Myöhemmin, kun paljastuu, että ilta ei olekaan niin miellyttävä kuin oli tarkoitus, Helena ei voi myöntää itselleen, että on varoituksista huolimatta asettanut itsensä pelottavaan tilanteeseen. Ääni Helenan sisällä on kenties muistijälki menneisyydestä, äidin ääni muistuttamassa, että tulee olla varovainen. Ääni voi myös olla Helenan oma ääni, joka yrittää muistuttaa häntä siitä, että hän on astumassa tilanteeseen, josta hänellä ei ole kokemusta. Tilanne on vieras hänen persoonallisuudelleen eikä Helenalla välttämättä ole välineitä käsitellä valinnan mahdollisia seurauksia.

Vuosia myöhemmin, sen jälkeen kun Helena jo toimii Korkeasaaren eläinlääkärinä, Helena näkee unen paviaaninpoikasista, joita iso urospaviaani on riistämässä äideiltään.

Yöllä Helena heräsi siihen että pienet urospaviaanit koputtelivat ikkunoihin suipoilla nyrkeillään. Älä ota minua, ota tuo, ne osoittelivat toisiaan. Pojat osoittelivat tyttöjä ja tytöt poikia. Äidit puristivat imeväisiään tiukasti sylissään. Älä vie ainokaistani! Harmaaturkki katsoi ylväästi, vailla pienintäkään nöyrytymisenelettä. Urospaviaanin kasvot muuttuivat miehen kasvoiksi, parransänkeä, tiukat huulet, piparmintunhajuinen hengitys aivan liki. (SC, 208.)

Unen ilmeinen sisältö vaikuttaa järjettömältä, mutta se sisältää monia mahdollisia piiloajatuksia. Jotta uni avautuisi, täytyy palata Helenan elämään ja sen konkreettisiin tapahtumiin, koska ilman kontekstia uni ei avaudu. Freudin mukaan (1992, 301) lapset unessa symboloivat sukuelimiä, jolloin paviaaninpoikaset voitaisiin katsoa sukuelinten symboliksi. En kuitenkaan usko, että Helenan unessa on kysymys tästä. Mielestäni uni avautuu paremmin, jos sitä tarkastelee henkilökohtaisemmalla tasolla. Urospaviaani saa unen loppupuolella Ukrin kasvot, josta kertoo parransänki, tiukat huulet ja piparmintunhajuinen hengitys. Pikkupaviaanit vuorostaan vertautuvat mielestäni Helenan työpaikkaan eläinlääkärinä. Hänen tehtävänsä on huolehtia eläimistä ja niiden

parhaasta. Unessa pienet paviaanit koputtelevat lasiin pyytääkseen apua Helenalta, mutta Helena ei tee asialle mitään. Hän vain tarkkailee tilannetta ulkopuolelta. Helena ei pysty tai halua suojella paviaaneja vaan antaa urospaviaanin tehdä kuten haluaa. Pikkupaviaanit voi nähdä myös Helenan työn tuloksina. Hän on tehnyt paljon muutoksia Korkeasaaren eläinten hoitoon ja saanut paljon hyvää aikaan. Unessa nousee esiin pelko siitä, että Ukri pilaa jälleen kaiken, kun Helena vain katsoo vierestä. Ehkä Helena jopa tajuaa jollakin alitajuisella tasolla, että kaikki ei ole kunnossa ja ahdistelu on alkanut uudelleen, kuten on käynytkin. Tällä kertaa Ukrin taktiikka ei sisällä suoraviivaista seksuaalista ahdistelua, vaan hän käyttää hienovaraisempia keinoja, jotta häirintää ei voitaisi yhdistää häneen. Ukrin tavoitteena on näpäyttää itsevarmaa Helenaa ja järjestää hänelle potkut. Samalla Helena pelkää sitä, että hän ei edelleen tee asialle mitään, vaan katsoo tapahtumia kuin ulkopuolisena lasin takaa.

Kuten aiemmin on todettu, unet vaikuttavat usein järjettömiltä eikä niiden ilmeinen sisältö tunnu ensi näkemältä tarjoavan paljonkaan, mihin tarttua. Freud katsoo unen ilmisisällön olevan kuin kuvakirjoitusta, jonka merkit tulee siirtää uniajatuksen kielelle yksi kerrallaan. Merkkejä ei tule lukea niiden kuvasisällöstä käsin, vaan lähtökohtana tulee pitää aina merkkien välisiä suhteita. Freudin mukaan uni voidaan jakaa kahteen osaan, ilmisisältöön ja piiloajatuksiin, jotka toimivat tiiviisti yhdessä. Toisin sanoen ilmisisältö pyrkii tuomaan esiin unen piiloajatuksia, mutta piiloajatuksia ei voi kuitenkaan lukea ilmisisällöstä suoraan, koska unien ilmisisältö vaikuttaa usein järjettömältä. (Freud 1992, 237–238.) Helenan uni Lotasta tiikerihäkissä tuo hyvin esiin unen merkkien väliset suhteet. Unessa nykyhetken tapahtumat sekoittuvat Helenan torjuttuun ahdistukseen ja pelkoon.

Jo aiemmin Helena on nähnyt unen, jossa hän tarkkailee tapahtumia lasin takaa. Ukri telkeää Lotan tiikerihäkkiin näytille. Lotta ei kuitenkaan ole uhanalainen vaan ainoastaan vaarantunut ja silmällä pidettävä. Helena yrittää unessa rauhoitella Lottaa siinä onnistumatta. Mutta miksi Helena yrittää rauhoitella Lottaa? Vai rauhoitteleeko hän itseään? Helena pelkää, että kaikki hänen ystävänsä viedään häneltä yksitellen kuten Liana. Vai samaistuuko Helena Lottaan tai yhdistääkö Helena Lotan ja Viirun yhteen?

Ukri työnsi Lotan tiikerihäkkiin ja pyyhki valkoiselta taululta tekstin ERITTÄIN UHANALAINEN ja korvasi sen sanoilla VAARANTUNUT, SILMÄLLÄ PIDETTÄVÄ.

Helena yritti huutaa itkevälle Lotalle ettei tämä pelkäisi mutta Lotta kirkui kauhusta ja takoi nyrkillään häkin etuseinän pleksilasiasia kunnes se halkesi. Lotta otti maahan pudonneen säpäleen ja alkoi nirhata sillä vasenta rannettaan.

Ukri nauroi ja asetteli paikoilleen suuren kyltin jossa luki: VASENKÄTINEN SEEPRA. (SC, 160.)

Aiemmin Korkeasaaren osastokokouksessa oli puhuttu Viirusta, jolla on käsivarressaan viiltelyarpia. Miehet ovat lähinnä naureskelleet moiselle tavalle, kun naiset ovat vuorostaan pohtineet sitä, miksi tyttö on ylipäänsä viillellyt itseään. Viiltelyllä tarkoitetaan menetelmää, jonka avulla henkilö pyrkii käsittelemään ahdistusta itseaiheutetulla fyysisellä kivulla. Samalla ihminen rauhoittuu oman verensä näkemisestä. Usein tytöillä on suurempi riski aiheuttaa tuhoa itselleen. Viiltelyssä voidaan nähdä myös yhtymäkohtia anoreksiaan. Samoin kuin anorektikko tuntee mielihyvää tuntiessaan nälkää, niin viiltelijä tuntee mielihyvää ja rauhaa viillellessä itseään, vaikka molemmat tuntevat kipua ja ovat kuolemanvaarassa. (Levenkron 1998, 19–23.) Unessa Helenan ahdistus ja pelko ovat kääntyneet pyrkimykseksi auttaa Lottaa. Ukri uhkaa Helenan ystävää, mutta ainoa asia, jonka Helena osaa tehdä, on rauhoitella. Ehkä unessa nousee esiin pelko siitä, että koska Helena ei ole koskaan vienyt ahdistelua ja raiskausta eteenpäin, Ukri on voinut toistaa saman teon uudelleen ja uudelleen ja hänen muut uhrinsa eivät ole kyenneet käsittelemään asiaa niin hyvin kuin Helena. Ehkä Helena näkee Lotassa itsensä ennen ennen traumaattisia tapahtumia. Lotta vaikuttaa huolettomalta ja tasapainoiselta ihmiseltä, jolle eläinten hyvä on kaikki kaikessa. Helenasta olisi voinut tulla samanlainen ja siihen hän pyrkiikin, mutta Ukri pilasi kaiken ja Helenan on täytynyt kantaa pelkoa ja ahdistusta sisällään vuosikausia.

Unessa saattaa myös heijastua huoli ja ahdistus yhteiskunnan tilasta. Naiset ovat yhä enemmän ja enemmän näytillä ja katseiden kohteina. Ehkä unessa nousee esiin pelko siitä, että nuorten ahdistuneisuus lisääntyy jatkuvasti. Viiltely ilmiönä lisääntyy ja nuorilla on yhä enemmän vaikeuksia käsitellä negatiivisia tunteita tai heihin kohdistuvaa painetta, joten vasenkäitinen seepra muuttuu erittäin uhanalaisesta vaarantuneeksi ja silmällä pidettäväksi. Samalla tällaisia ongelmia vähätellään. Helena ei jokapäiväisessä elämässään kiinitä huomiota yhteiskunnallisiin ongelmiin, mutta ehkä unessa aito huoli ja pelko nousevat esiin ja tätä pelkoa ja huolta ruokkivat lisäksi hänen omat kokemuksensa.

Seuraavasta otteesta ei käy selkeästi ilmi, että kyseessä olisi uni, mutta katson, että kyseessä on ainakin jonkinlainen valveuni tai tilanne, jossa Helenan henkilöhahmo on vaipunut syviin mietteisiin.

Win win win. Tyttö nauraa helakalla äänellä ja antaa miehen painaa itsensä hissien seinää vasten. Miehen kädet työntyvät pikkuhousuihin ja puristavat pakaroista. Tyttö tuntee miehen kalun vatsaansa vasten. Mies työntää tytön polvilleen hissien lattialle ja avaa housunsa. Hissi pysähtyy seitsemänteen kerrokseen ja mies painaa sen uudelleen liikkeelle. Mies katselee heitä hissien peilistä. He nousevat ja laskevat yhdessä monta kertaa. He tekevät yhdessä sellaisen matkan. *Win win win.* Darwin matkusti Beagle-laivalla Etelä-Amerikkaan todistaakseen raamatun luomiskertomuksen oikeaksi ja tuli sairaana miehenä kotiin. Outo sairaus ja vielä oudompi teoria. Teoria joka sai hänet tuntemaan itsensä Jumalanmurhaajaksi. (SC, 179.)

Unessa tai ajatuksissaan Helena on hississä Ukriin kanssa. Uni alkaa ja päättyy samoihin sanoihin

Win win win, joka viittaa Ukrin polttariyönä käyttämään nimeen Darwin. Win-sanalla voidaan viitata myös voittamiseen. Kokeeko Helena voittavansa jotakin? Uni ei vaikuta ahdistavalta, vaan tyttö nauraa helakalla äänellä. Tyttö ja mies harrastavat seksiä liikkuvassa hississä ja heillä tuntuu olevan mukavaa. He tekevät yhdessä matkan ja nimenomaan sellaisen matkan, mutta millaisen. Unen ilmapiiri tuntuu tosiaan huolettomalta ja leikkisältä. Nauru raikaa hississä, joka kulkee ylös ja alas, mutta unessa on muutakin. Miksi juuri sellainen matka? Matka saa unessa painoarvon, koska kyseessä ei ole ”vain sellainen matka”, vaan sellainen matka, johon tuntuu liittyvän jotakin häpeällistä ja merkittävää. Onko kyseessä sellainen matka, koska se tehdään hississä julkisella paikalla vai koska matkustajina ovat juuri kyseiset henkilöt vai koska toinen matkustaja häpeää käytöstään esiintyessään roolissa, joka ei ole hänelle tavanomainen, mutta hän on kenties kuitenkin nauttinut tilanteesta. Palaako tyttö matkalta sairaana kuten Darwin, koska on pettänyt itsensä tai kaiken, mihin on uskonut.

Pian sen jälkeen, kun Helenan kykyjä hoitaa tehtäviään Korkeasaarella aletaan epäillä, hän näkee unen, jossa Ukri kaappaa hänen tyttärensä.

Ukri raahasi Hannaa ja Milkaa kirkkaanpunaiseksi maalattuun hissiin. [...] Helena katsoi ihmeissään pientä taulua hissien oven vieressä. Nuoli osoitti kerroksia -1, -2, -3 ja niin edelleen. Hissi ei kulkenutkaan ylöspäin vaan alaspäin!

Etkö sinä tiennyt? Eki Ekman kysyi Helenan olon takaa. Tämä on *antipodien* hissi! Etkö enää osaa lukeakaan? Eki Ekman sanoi tuimasti ja osoitti hissien ovea, jossa luki: VAIN VASTAJALKAISILLE. Missä lapseni ovat? Helena nyyhkäisi. Australiassa tietysti! Eki Ekman nauroi. (SC, 268.)

Jälleen unen ilmisisältö vaikuttaa järjettömältä, mutta jos keskitytään unen sisältämiin piiloajatuksiin, se alkaa aueta. Tässä unessa huomio kannattaa ensisijaisesti keskittää kahteen seikkaan: Eki Ekmanin epäilyyn Helenan taidosta lukea sekä antipodien hissiin. Helenan kykyä hoitaa tehtäviään on alettu epäillä. Epäilyt kumpuavat osittain Ukrin harjoittamasta häirinnästä, jonka tarkoituksena vetää matto Helenan jalkojen alta. Eki Ekman on pitänyt Helenalle puhuttelun ja tarjonnut hänelle lomaa. Ekman on osoittanut myös ymmärrystä siitä, että myös äitiys velvoittaa ja antanut Helenan ymmärtää, että ongelmat kotona haittaavat hänen työtään. Unessa asia ilmenee niin, että Ukri kaappaa lapset antipodien hissiin, joka kuljettaa heidät toiselle puolelle maapalloa. Antipodilla ja vastajalkaisella tarkoitetaan maapallon täsmälleen vastakkaisilla puolilla kulkevia. Kuvaannollisessa merkityksessä vastajalkainen edustaa ihmistä, jolla on täysin vastakkaiset mielipiteet. Unessa Helena siis lähettää hänen työtään haittaavat tekijät toiselle puolelle maapalloa. Unen voi tulkita myös pelkona siitä, että Helena ei ole tarpeeksi läsnä lastensa elämässä, jolloin he ovat alttiimpia ulkoisille ei-toivotuille vaikutteille.

Helena saattaa pelätä, että hänen lapsensa ajautuvat täysin vastakkaiseen leiriin hänen kanssaan.

Australia liittyy Ukriin myös niin, että hänen palatessaan yliopistolle ja ahdistelun alettua, Ukri on juuri palannut matkalta Australiasta, jossa hän tutustunut niin sanottuihin Villisikamiehiin, joiden tarkoituksena on toteuttaa ja pitää yllä miehistä geenien määräämää käyttäytymistä. Heidän tunnuslauseinaan on muun muassa: ”Naisen paikka laumassa on naisen paikka laumassa. Villisikamiehen täytyy tehdä, mitä villisikamiehen täytyy tehdä” (SC, 115). Australia edustaa Helenalle jotakin täysin vastakkaista hänen omalle maailmankatsomukselleen. Ellei Helena pidä varaansa hänen lapsensa saattavat omaksua ajatuksia, jotka ovat hänelle täysin vieraita. Helena ei juurikaan tuo omia näkemyksiään julki, joten hän saattaa pelätä olevansa riittämätön kasvattaessaan lapsiaan. Hän haluaisi ehkä saada lapset ymmärtämään, että maailmassa on pahuutta ja pahoja ihmisiä ilman, että heidän tarvitsisi kokea, mitä hän on kokenut.

4.2 Syyllisyys ja häpeä

Helena häpeää ja kokee syyllisyyttä polttariyön tapahtumista, häirinnästä, raiskauksesta ja Lianan onnettomuudesta sekä siitä, ettei ole vienyt häirintää eteenpäin. Hän ei pysty kertomaan tapahtumista kenellekään, koska pelkää, että hänet tulkittaisiin väärin. Hän siis pelkää, että muut syyttäisivät häntä.

Se oli kolmen kerroksen häpeää. Häpeää siitä että tyttö oli mennyt ottamaan mieheltä maksun yöstä, ja häpeää siitä ettei tyttö ollut puhunut opettajansa ahdistelusta kenellekään kun tilanne laitoksella alkoi, ja häpeää siitä ettei tyttö ollut tehnyt ilmoitusta rikoksesta, jonka mies oli saattanut tehdä ennenkin ja toistaa hänen jälkeensä. (SC, 197.)

Helenan häpeä ja syyllisyys on tietoisista, mutta se esiintyy voimakkaana myös hänen unissaan. Kuten aikaisemmin olen maininnut tiedostamaton sisältää usein aineksia, jotka tietoinen mieli haluaa unohtaa, koska ne ovat haitallisia tai liian vaikeita käsitellä tietoiselle minälle (Easthope 1999, 50). Helena pystyy siis käsittelemään osaa syyllisyydestään myös tietoisella tasolla, mutta jos Helenan syyllisyys ilmenisi yhtä voimakkaasti tietoisella kuin alitajuisella tasolla, se luultavasti hukuttaisi hänet.

Pelko ja syyllisyys ovat myös limittyneet Helenan mielessä. Toisaalta Helena tuntee juuri unissaan voimakasta pelkoa Ukria kohtaan, mutta myös syyllisyys nostaa esiin pelon siitä, että Ukri on toistanut tekonsa, koska Helena ei ole kertonut asiasta kenellekään. Helena tuntee syyllisyyttä erityisesti siitä, että on polttariyönä lähtenyt niin huolettomasti Ukrain matkaan ja aiheuttanut toiminnallaan tapahtumasarjan, jolla on ollut vakavia seurauksia.

Rapusta sammuiivat valot ja Helena seiso hetken pimeässä. Mies oli sanonut Darwin. Kaiku oli kiertänyt rappua. Hissi oli laskeutunut vaimeasti naksahdellen alas. Darwin. Mies oli pitänyt sanasta,

ja sen vaikutuksesta tyttöön. Tyttö oli nauranut, kikattanut polviaan notkauttaen, ja oli kuulostanut siltä kuin rappukäytävässä olisi ollut monta riehakasta tyttöä. (SC, 265.)

Muistikuva polttari-illasta palaa Helenan mieleen hississä, kun hän on tulossa appivanhempiansa asunnosta. Muistikuva ei vaikuta epämiellyttävältä vaan lähinnä toteavalta. Helenalla on ollut selvästi hauskaa jossakin vaiheessa iltaa. Hän ei ole pelkästään nauranut vaan kikattanut ja kuulostanut usealta riehakkaalta tytöltä. Tällaiset muistikuvat ovat harvassa ja oletettavasti ajatus siitä, että Helena on nauttinut olostaan ainakin jossakin vaiheessa iltaa aiheuttaa hänelle vielä enemmän häpeää ja syyllisyyttä.

Lähtiessään kävelemään appivanhempiansa luota Helena päättää poiketa ravintolassa, jossa ennen sijaitsi Safari Club. Hän haluaa vain katsella ympärilleen.

[---] Ravintolasalin seinät olivat nuhruisen valkeat. Kabineteista oli poistettu ovet. Muutamien tuolien kangaspäällysteet olivat seepraraitaiset. Helenaa kuvotti. Hän laskeutui sinisiä portaita takaisin baarin puolelle, istuutui tiskin ääreen ja silmäili kuultavalle paperille kirjoitettua listaa. Nami nami, sanoi muutaman tuolin päässä istuva mies ja Helena kohotti katseensa.

Nami nami, baarimikko toisti leveästi hymyillen.

Listan viimeinen annos, cognac, espresso & cigar.

Samanlainen, Helena sanoi, tismalleen samanlainen. (SC, 265–266.)

Seepraraitaiset kalusteet muistuttavat Helenaa selvästi Safari Clubista, mutta muuten paikka on muuttunut. Seeprakuviot aiheuttavat Helenalle pahoinvointia. Muuten Helena tuntuu suhtautuvan paikkaan rauhallisesti ja tarkkaillen. Jos polttariyönä klubilla on kulutettu olutta tai makeita drinkkejä niin nyt Helena tilaa ”aikuisemman” ja voisi ehkä myös sanoa ”miehisemmän” annoksen. Ehkä hän haluaa näyttää baarissa istuville miehille tai haluaa todistaa itselleen jotain. Hän ei ole enää kikatteleva nuori tyttö, joka alkaa kikattaa mistä tahansa kommentista, vaan aikuinen nainen, joka tietää mitä tekee.

Helenan kerrottua raiskauksesta Liana ottaa Ukrin Helenalle lähettämät kirjeet ja lähtee viemään niitä yliopistolle kiinnittääkseen ne laitoksen ilmoitustaululle. Liana ottaa Helenan polkupyörän ja lähtee polkemaan kuin riivattu. Vähän Lianan yliopistolle lähdön jälkeen Helena nukahtaa.

Unessa Helena sukelsi Lianan kanssa vedenalaiseen luolaan jonka seinille oli piirretty hehkuvia aurinkoja aaltoilevaa hiekkaa. Mitä tämä on? Helena oli kysynyt Lianalta sukeltajien elekielellä. Tämä on janoisten luola, Liana oli vastannut. Ei se niin mennyt, Helena oli väittänyt Lianalle.

Ei se niin päin mennyt! (SC, 45.)

Helena on siis juuri ennen nukahtamistaan kertonut Lianalle koko tapahtumaketjusta. Liana ei syytä Helenaa tapahtumista, mutta unessa Helena puolustaa itseään. Freudin mukaan (1992, 298) luola symboloi naisen vartaloa. Liana sanoo unessa luolan olevan janoisten luola. Jos luola tulkitaan Helenan vartaloksi ja jano on tarve, voidaan uni tulkita Helenan puolustuspuheeksi. Helena puolustautuu sitä käsitystä vastaan, että on osasyllinen seksuaaliseen ahdisteluun ja raiskaukseen,

koska on aiemmin omasta suostumuksestaan harrastanut seksiä Ukrin kanssa ja vieläpä ottanut rahaa siitä. Helena puolustautuu enemmän itselleen kuin Lianalle. Onhan hän juuri ennen nukahtamistaan kertonut asiasta Lianalle, joka pitää koko juttua Ukrin syynä. Hän syyttää itseään tapahtuneesta, hän pelkää, että on saattanut antaa Ukrille käsityksen siitä, että Helena halusi seksiä hänen kanssaan.

Toinen uni, jossa Helenan syyllisyydentunto tulee selkeästi esille, on uni pienistä tytöistä, joista Helena on uneksinut aiemminkin.

Niitä oli kymmenkunta, niillä on siniset mekot, huivit kaulassa, valkoiset polvisukat ja ruskeat apilasolkivyöt. Hiukset siististi kiinni, poninhännällä tai leteillä. Niillä on kiire, ne pompahtelevat kävellessään, kuin hyppäisivät ruutua tai varoisivat joka askeleella tallaamasta jonkin päälle. Ne kulkevat nopeasti ohi, tuulenhenkäys tuo mukanaan raikkaan kielontuoksun.

Niillä on kaikilla selässään pienet valkoiset ruumisarkun muotoiset reput. (SC, 202.)

Unessa huomion kiinnittää tyttöjen pukeutuminen, joka viittaa siihen, että kyseessä ovat partiotytöt. Viimeistään apilasolkivyö, joka kuuluu partiolaisen univormuun, vahvistaa tämän käsityksen. Partiotytöt toimivat unessa symbolina Helenan aiemmin ystäviensä kanssa viettämälle polttari-illalle. Hieman ennen unen näkemistä, Helena kuulee uutisen kaupungilla tapahtuneesta raiskauksesta. Polttareista palannut partiotyöksi pukeutunut nainen on raiskattu ja hänen otsaansa on kirjoitettu ”OLE AINA VALMIS”. Ensimmäinen kysymys, jonka Helena kysyy, kun kuulee tapahtuneesta, on että oliko kyseessä oikea partiolainen vai oliko hän vain pukeutunut kiltiksi. Helena saa kuulla, että kyseessä oli oikea partiolainen, joka oli pukeutunut vanhaan partiopukuunsa. (SC, 146.) Helena siis yhdistää partiotytön raiskauksen polttariyön tapahtumiin. Hän kokee syyllisyyttä siitä, että se oli hänen ideansa pukeutua prostituoiduiksi, joka aloitti tapahtumaketjun, jolla oli vakavia seurauksia. Unessa tytöt kantavat selässään reppuja, jotka näyttävät pieniltä ruumisarkuilta. Ruumisarkut viittaavat selvästi kuolemaan. Alitajuisesti Helena saattaa kokea, että polttariyön tapahtumien seurauksena hän jätti jäljen kaikkiin juhliin osallistuneisiin. Hän tuntee syyllisyyttä siitä, että hänen yhden huonon valintansa seurauksena, Liana joutuu onnettomuuteen ja vammautuu peruuttamattomasti. Kuullessaan raiskatun tytön olleen oikea partiolainen, oikeasti kiltti tyttö, Helena saattaa ajatella, että kun he kerran olivat pukeutuneet huoriksi, he myös oikeasti ovat huoria tai tarkemmin Helena itse on. Hän voi siis kokea ansaitsevansa tulla kohdelluksi huonosti.

Unen voi tulkita myös toisenlaisen syyllisyyden ilmentymänä. Uni voi myös kuvastaa syyllisyyttä, että Helena ei koskaan ilmoittanut ahdistelusta ja raiskauksesta kenellekään. Sen seurauksena hän on asettanut useita ihmisiä alttiiksi rikokselle, jonka Ukri on saattanut toistaa.

4.3 Kuin kala vedessä

Safari Clubin maailma vilisee eläimiä ja eläinsymboliikkaa. Aion tässä luvussa keskittyä uniin, joissa esiintyy eläimiä. Ensimmäinen unista on Helenan toistuva uni yliopistoajoilta, jolloin ahdistelu oli kiivaimmillaan. Seuraava uni on Ukrin, jonka hän näkee pian sen jälkeen, kun kuulee Helenan nimittämistä Korkeasaaren eläinlääkäriksi. Ukrin ja Helenan unissa esiintyy siis sama symboli, joka kuitenkin saa yksilöllisen muodon. Lopuksi käsittelem Viirun, Ukrin ja Helenan unia, jotka he näkevät vähän ennen teoksen loppua. Niissä kaikissa esiintyy jokin myyttinen eläin.

Oleellinen osa Freudin unien tulkinnan teoriaa on käsitys siitä, että unet ovat aina toiveiden toteutumia. Tiedostamaton sisältää torjuttuja haluja, jotka pyrkivät unissa esiin. Nämä halut eivät koskaan näyttäyty suoraan vaan ne on puettu symboleiksi, jotta ne pääsisivät sensuurin läpi. (Freud 1992, 108.) Fromm sen sijaan lähtee siitä käsityksestä, että unet eivät aina ole jonkin toiveen vääristynyt ilmaus, vaan hän katsoo, että uni voi olla minkä tahansa toiveen, tunteen pelon tai ajatuksen ilmaus. Asian vain täytyy olla tarpeeksi merkittävä ilmaantuakseen uneen, jolloin sen esiintyminen unessa myös osoittaa asian tärkeyden. Fromm esittää, että ainoastaan nukkuessaan ihminen on täysin vapaa. Toisin sanoen unessa ihminen on sosiaalisen vaikutuspiirin ulkopuolella ja pystyy näkemään maailman subjektiivisesti. Valveilla ihminen tarkastelee maailmaa objektiivisesti, koska hänen tarvitsee manipuloida sitä, mutta unessa asioiden merkitykset esittäytyvät runollisena. Uni käyttää symbolista kieltä, joka on esiintynyt unissa aina ja joka on yhteinen kaikille kulttuureille. Fromm esittää, että Freudilla ei ollut minkäänlaista kykyä ymmärtää tätä symbolien kieltä ja siksi hänen tulkintansa unien symboleista on rajoittunut. (Fromm 1981, 83–84.)

Easthopen mukaan Freud otti riskin tehdessään listan erilaisista unisymboleista. Lista ehdottaa, että unissa esiintyvät symbolit olisivat universaaleja. Easthope katsoo, ettei listaa tulisi noudattaa orjallisesti, koska uni kuuluu aina sen näkijälle ja on tulkittava hänen omista lähtökohdistaan. Easthope kuitenkin jatkaa, että lista on hyvä pitää mielessä unia analysoitaessa ja usein käy niin, että unen lopullinen tulkinta vahvistaa symbolin. (Easthope 1999, 11–12.) Freud (1992, 301) katsoo kalan olevan sukuelinten symboli. Seuraavaksi tarkastelen Helenan ja Ukrin unia näistä lähtökohdista.

Helena palaa unessaan toistuvasti *Safari Clubille*, jossa ensimmäisen kerran tapasi Ukrin.

Helena astui yhä uudelleen ja uudelleen sisään suureen hämäärään saliin jonka sisustukseen oli tarvittu kokonainen seepralauma, musta lattia kiilsi, musiikki jumputti, eläimet tuijottivat häntä lasisilmillään vitriineissä, jostain lähestyi mies leveälierinen hattu päässään kasvot varjossa, terävät

korot kopisivat ja kun Helena katsoi jalkojaan, hänellä oli kirkkaanpunaiset piikkarit joiden korkoihin oli keihästynyt jotain harmaata, lähemmin katsottuna ei seteleitä vaan lituskaisia kaloja, pieniä vielä eläviä kampeloita jotka sätkivät tuskissaan korkojen keihästämistä. (SC, 38–39.)

Jos Helenan unta lähtee tarkastelemaan siitä lähtökohdasta, että kala toimii fallossymbolina, niin se avautuu mielestäni parhaiten. Unen paikka viittaa selvästi Safari Clubiin, yökerhoon jossa Ukri ja Helena ensimmäisen kerran tapasivat. Mies leveälierisessä hatussa ja täytetyt eläimet viittaavat Ukriin. Unen jatkuessa Helena huomaa kenkensä ja niihin keihästyneet kalat. Aluksi Helena luulee niitä seteleiksi, mutta tarkemmin katsottuaan huomaa, että ne ovatkin kaloja. Kala fallossymbolina viittaa mielestäni Ukriin, jolloin unen voidaan tulkita kuvastavan Helenan elämäntilannetta. Ahdistelu on kiivaimmillaan eikä Helena saa Ukria ymmärtämään, että polttariyössä oli kyseessä vain pilasta, josta ei ollut tarkoitus seurata mitään muuta. Nyt Helena huomaa olevansa tilanteessa, jossa Ukri hiljalleen valtaa hänen elämänsä. Pukeutuessaan prostituoiduksi (unessa punaiset korkokengät) Helena ei saanutkaan vain rahaa vaan myös ahdistelijan kannoilleen, jonka Helena haluaisi nujertaa, mutta hän kokee, ettei hänellä ole siihen keinoja. Toisaalta unen voisi nähdä myös Helenan pyrkimyksenä ottaa tilanne hallintaansa. Unessa Helena hallitsee tilannetta keihästäessään miehiä koroillaan. Hänen naisellisuutensa ja voimansa nousee unessa pintaan ja tietoisuuden rajalle. Helenalla ei ole selkeää käsitystä omasta naiseudestaan ja siihen liittyvästä vallasta. Ehkä uni yrittää viestittää Helenalle, että naisellisuus on enemmän vahvuus kuin heikkous.

Ukri vuorostaan näkee seuraavan unen. Unta edeltää keskustelu Helenan esimiehen Eki Ekmanin kanssa, joka kuvailee Helenan ”tuffiksi ämmäksi”, kun Ukri epäilee Helenan kykyjä pitää tehtävänsä.

Meressä ui kaloja jotka lauloivat naisen äänellä, ne ilkkuivat sukeltaessaan Ukriin ohi.

E-pillereitä syövien naisten virtsa oli tehnyt unen merestä estrogeenipuuroa. Ukri oli tukehtua paksussa vihertävänkeltaisessa vedessä. Hän meni jonnekin tutkittavaksi hengitysvaikeuksien vuoksi ja hehkeä naislääkäri totesi ensi töikseen että Ukriin kivekset olivat surkastuneet. [--] Eikä teiltä tipu enää siittiöitäkään, nauroi lääkäriinapulainen, povekas tyyppi, ja heilutteli koeputkiloa jonka pohjassa lojui kuolleita siittiöitä kuin muurahaisia. Uni jatkui: Pitkäpyrstöleskikoira makaa kuin risukasa ruohotasangolla, sataa paksua kuukautisveritihkua, eikä se pääse hienoine pyrstösulkineen lentoon, räpistelee vain surkeasti puolen metrin laahuksensa kanssa kunnes vaaleanpunainen korppikotka kaartaa sen päälle – ja naks. (SC, 65–66.)

Ukri tuntee olonsa uhatuksi. Unessa fallossymboli laulaa naisen äänellä, meri on estrogeenipuuroa eikä Ukri voi hengittää. Kivekset ovat surkastuneet eikä Ukri voi enää toteuttaa biologista tehtävänsä. Naisten yhteiskunnallisen vallan lisääntyminen uhkaa Ukriin maskuliinisuutta. Ukri ei olekaan yhteiskunnassa enää kuin kala vedessä miesverkostoineen. Hänen biologista sukupuolikäsitystään horjutetaan joka suunnalta naisten päästessä korkeisiin asemiin. Lopulta unessa naiset eivät tyydy vain ilkkumaan vaan vievät häneltä hengen.

Unessa Ukrin kivesten surkastuminen kuvastaa vahvasti sitä pelkoa, joka Ukrilla on omasta miehisyydestään. Naislääkäri ja hänen apulaisensa kuvataan molemmat hehkeiksi nuoriksi naisiksi, jotka ovat parhaassa iässä. Unessa Ukri kastroidaan symbolisesti naisten taholta. Naiset edustavat unessa pahaa ja tuhoavaa voimaa. Heidän ruumiineritteensä ovat joka puolella ja vahingollisia. Niiden takia koiraat eivät pysty lentämään vaan ainostaan naiset (vaaleanpunainen korppikotka) liitelevät kyvyttömien miesten yllä ja napsauttavat heiltä kaulan poikki lopullisesti. Uni saattaa heijastella myös Ukrin erektio-ongelmia, todellisia tai pelättyjä. Hän ei ole enää niin nuori ja viriili kuin toivoisi olevansa. Hän ei enää kykene, vaikka olisi hehkeiden ja povekkaiden naisten ympäröimä. Siittiöt ovat myös kaikki kuolleet, joten Ukri ei voi enää lisääntyä. Ehkä unessa nousee esiin pelko siitä, että on myöhäistä tai ainakin entistä vaikeampaa hankkia jälkikasvua.

Ukri, Helena ja Viiru näkevät teoksen loppupuolella unen jostakin myyttisestä eläimestä. Ukri uneksii naarashirvestä, Helena leijonasta ja Viiru karhusta. Kaikki unissa esiintyneet eläimet ovat myyttisiä villieläimiä, joilla on symboliarvoa. Käsittelen seuraavaksi näitä kolmea unta. Aloitan Viirun unesta ja etenen Ukrin kautta lopulta Helenaan, jonka uni herättää eniten kysymyksiä.

Edellisenä yönä, kun Viiru on houkutellettu Ukrin Eläinmuseon torniin, Viiru näkee unen suuresta ja turvallisesta karhusta.

Edellisyönä Viiru oli nähnyt unta että hänen selkensä takana oli nukkunut karhu. Suuri lämmin karhu, liikkumaton kuin sammaleinen kallio, eläin talviunessa vielä. Viiru oli yrittänyt halata sitä mutta kädet eivät olleet yletyneet sen ympärille. Viiru oli silitellyt sitä kämmenellään, sen turkki oli ollut pehmeä ja karkea yhtä aikaa, tuoksunut mummolan leivinuunille, lämmintä, suolaista ja makeaa. Viiru oli painanut poskensa karhun kylkeä vasten ja imenyt sameaa tuoksua itseensä. (SC, 302.)

Unen tunnelma on rauhallinen ja Viiru tuntee olonsa unessa turvallisiksi. Karhu vaikuttaa luotettavalta kuin kalliolta, joka ei ikinä lähde mihinkään, vaan on paikalla ikuisesti. Viiru yrittää myös halata karhua, mutta se on liian iso ja Viiru tyytyy vain silittelemään sen turkkia. Karhun voisi nähdä vaikka turvallisena isähahmona, jonka kylkeen on hyvä kätkeytyä pakoon maailmalta. Myös Viirun tuntemat tuoksut tuntuvat kumpuavan lapsuudesta. Mummolan leivinuunin tuoksu viittaa turvallisiin ja hyviin muistoihin mummolasta. Viiru oikein imee itsensä turvallisuuden sameaa tuoksua, joka tuntuu rauhoittavan. Karhu edustaa Viirulle jotakin voimakasta ja pysyvää. Se on myös yhtä aikaa pelottava karhu ja leppoisa mesikämmen, joka rakastaa hunajaa. Kenties uni viittaa siihen, että rauha ja turva odottavat jossain, kunhan Viiru saa sotansa päätökseen.

Yönä ennen kuolemaansa Ukri näkee unen siirapista ja hirven päästä.

Matkalla ylös Ukri muisteli edellisyön unta. Unessa hän oli herännyt syli tahmeana: kuka on

avannut siirappipurkin? Kuului äidin ääni. Ei pannukakun kanssa syödä siirappia! Mutta se olikin verta, valtava lätäkkö jalkojen välissä. Sylissä oli lisäksi jotakin suurta ja painavaa joka vieridi reideltä toiselle. Valkoiseen pellavapyyhkeeseen kääritty verinen pää, kovettuneet korvat, ei sarvia, vaadin, naarashirvi, tuoksui hyytyneelle makealle. Ukri yritti siirtää kääröä pois sylistään mutta se ei noussut. (SC, 303–304.)

Naarashirveä on monien kansojen mytologioissa pidetty naispuolisen eläimistön symbolina. Antiikin Kreikan tarustossa yhtenä Herakleen sankaritekona pidetään naarashirven pyydystämistä Keryneian vuorelta ja metsästyksen jumalatar Artemiin vaunuja vetivät hirvet. (Biederman 1993, 75–76.) Jo kivikauden ihmisille hirvi oli tärkeä saaliseläin ja sen poikkeuksellinen merkitys kuvastuu muun muassa kalliomaalauksissa. Pitkään ajateltiin, että kalliomaalauksissa oli nimenomaan kyse pyyntimagiasta eli uskomuksesta, että metsästyksen kuvaaminen parantaa riistan saantia. Vuonna 1980 asiaan saatiin uudenlainen näkökulma ja kalliomaalaukset yhdistettiin samanismiin. Kuvien tekemisen ajateltiin liittyvän rituaaliin, jolla manattiin pyhän kallion sisällä asuvat henkiauttajat esiin. (Lahelma 2007.) Ukrin unta tarkasteltaessa tärkeimmiksi yhtymäkohdiksi muodostuvat metsästys ja naarashirvi naispuolisen eläimistön symbolina. Uni tuntuu kuvastavan Ukrin metsästystä ja ahdistelua. Myös hän on tehnyt ahdistelusta taidetta. Siihen kuuluu rituaaleja ja suunnittelu tuntuu olevan siinä tärkeässä osassa. Unessa Ukri saa vihdoinkin palkintonsa, naarashirven pään, ja voitto tuoksuu makealta. Ukri ei kuitenkaan halua palkintoaan enää, vaan yrittää siirtää sitä pois sylistään. Sisäinen ristiriita ja ahdistus, joka on kanavoitunut ahdisteluksi ja halveksunnaksi naisia kohtaan onkin lopulta liian raskas taakka kantaa, mutta enää siitä ei pääse eroon. On kulunut jo liikaa aikaa siitä, kun Ukri on avannut purkin äidin kiellosta huolimatta. Tai ehkä Ukri on avannut purkin juuri sen takia, että äiti on kieltänyt pyrkiessään pois äidin vaikutuspiiristä, jotta olisi saanut isältään arvostusta ja kunnioitusta.

Hirven pää voi viitata myös suoraan Helenaan. Hirven päätä voidaan pitää metsästäjän voitonmerkinä, sillä niitä täytetään ja ripustetaan seinälle. Hirvien lisääntymiseen liittyy erittäin raju kiimakausi, jonka aikana eläinten käytös on suuresti tavallisesta poikkeavaa. Kiima-aika on naaraan määräämä tapahtuma. Kiima-aikana hirvisonnit virtsailevat hajumerkkejään ympäriinsä ja hankaavat sarviaan puihin oikean hajun aikaansaamiseksi ja naarasta houkutelukseen. Näin urokset puolustavat kiimakenttiään. Kiimaan tulevaa naarasta saattaa seurata pari kolme hirvisonnia, jotka naaras varaa pariiksi vuorokaudeksi, jonka aikana urokset kilpailevat paremmuudestaan ja oikeudestaan paritella kyseisen naaraan kanssa. Usein naaraat ja urokset osoittavat ainakin muutamia kertoja suoranaista aggressiivisuutta toisiaan kohtaan ja joskus sonnien hyökkäys johtaa lehmän kuolemaan. (Nygrén ja Wallén 2001, 109–110.) Myös Ukri on käyttänyt epätavallisia ja kyseenalaisia keinoja saadakseen Helenan huomion. Ukri on käynyt omaa taisteluaan Helenasta ja vartioinut häntä tiiviisti. Helena ei ole kuitenkaan ollut halukas paritteluun kuin yhden kerran ja sen jälkeen hän on vain pyrkinyt välttelemään Ukria. Ukri ottaa Helenan väkisin ja saa palkinnoksi pään

seinälle. Voitto on makea, mutta kyseenalaisesta pokaalista haluaa kuitenkin lopulta eroon.

Kaikki Helenan unet ovat ahdistavia ja muistuttavat häntä kipeistä tapahtumista paitsi yksi, jonka Helena näkee pian sen jälkeen, kun hänen pätevyyttään eläinlääkärin tehtävässä on alettu epäillä.

Helena seisoi leikkauspöydän ääressä Patrik Karlssonin vanhassa leikkaussalitakissa joka viisti maata niin että oli pidettävä varansa kun asteli pöydän ääressä. Lotta ja kaksi muuta vakavakasvoista avustajaa ojensivat Helenalle vuoroin eri instrumentteja ja pitelivät leijonan suolia pois leikkausalueen tieltä. Suolia oli niin paljon että ne täyttivät koko lattian.

Ajattele rauhoittavia ajatuksia, ajattele voimakkaita ajatuksia, Helena kehotti itseään niin kuin aina vaikeissa leikkauksissa. Hän työnsi molemmat kätensä leijonan vatsaan ja heilutteli niitä siellä kuin tiskipaljussa.

Äkkiä koko huone kirkastui.

Täällähän on pelkkää hunajaa! Helena sanoi ja kurkisti vatsaonteloon joka hehkui ihmeellistä meripihkavaloa ja tuoksui makealta. (SC, 283–284.)

Unesta tekee erityisen merkityksellisen sen tunnelma, joka ei ole ahdistunut vaan ennemmin kevyt, vaikka kyseessä on haastava tilanne. Helena heiluttelee käsiään leijonan vatsassa kuin tiskipaljussa aivan kuin hän olisi tehnyt jokapäiväisiä arkiaskareita. Unessa Helena on kirjaimellisesti astunut edeltäjänsä takkiin ja ottanut hänen paikkansa. Helena suhtautuu tilanteeseen rauhallisesti. Avustajat ovat vakavia ja suolet täyttävät lattian, mutta Helena osaa asiansa. Lopulta koko huone kirkastuu ja asioiden todellinen laita paljastuu: leijonan vatsa onkin täynnä hunajaa, joka hehkuu ja tuoksuu makealta.

Helenan uni leijonasta nostaa esiin intertekstuaalisen viittauksen Raamatun kertomukseen Simsonista, joka tappaa kosiomatallaan leijonan ja paluumatkalla löytää tämän matkaltaan vatsa täynnä hunajaa (Tuomarien kirja, luvut 13–16). *Safari Clubissa* viitataan myös suoraan Simsonin tarinaan. Suorat lainaukset löytyvät teoksesta omina erillisinä osinaan ikään kuin toisen ja kolmannen (ja samalla viimeisen) jakson siirtyminä. (SC, 47, 299.) Simson esiintyy teoksessa myös muuten. Eelis on nimennyt oman miesporukkinsa Sunnuntaisimsoneiksi. Kyseessä on ryhmä, jossa miehet voivat käydä purkamassa viikonlopun toilailujaan papille anonyymisti. Miehet eivät käytä tapaamisissa omia nimiään, vaan esittäytyvät naisten nimillä. (SC, 61.)

Helena ei ole erityisen innostunut Sunnuntaisimsoneista. Hän ei pidä ajatuksesta, että Eelis viettää myös sunnuntai-illat töissä. Hän myös miettii koko Simson-ajatusta itsekseen.

Joskus Helena mietti koko Simson-ajatusta. Eikö Simson ollut jonkinlainen psykopaatti? Helena oli lukenut kohdan raamatusta. Mies oli valehtelija ja öykkäri pahimmasta päästä, tappoi ihmisiä ja kidutti eläimiä. Eikä osoittanut katumuksen merkkiäkään. Jos raamatun henkilöitä istuttaisi psykiatrin sohvalle, Simson olisi sieltä pahimmasta päästä, Helena oli ajatellut. ASPD-tapaus. Simsonista olisi helppo löytää kaikki ne seitsemän tunnusmerkkiä joiden mukaan ihminen todetaan luonnevikaiseksi, Antisocial Personality Disorder-tyypiksi. (SC, 62.)

Helenan pohdinta herättää väkisin miellelyhtymän Ukriin, joka osoittaa selvästi viitteitä antisosiaalisesta käytöksestä. Onko Ukri *Safari Clubin* Simson?

Simson on lapsettomalle pariskunnalle syntynyt Jumalan nasiiri, jonka päätä veitsi ei saa milloinkaan koskettaa. Simson ihastuu filistealaiseen tyttöön ja haluaa tämän vaimokseen. Kun Simson ja hänen vanhempansa ovat matkalla Timnaan, Simsonia vastaan tulee nuori leijona. Jumalan antamilla voimilla Simson repii leijonan kappaleiksi paljain käsin, mutta ei kerro vanhemmilleen, mitä on tehnyt. Simson jatkoi matkaansa kaupunkiin puhumaan tytön kanssa ja mieltä tähän. Myöhemmin hän matkaa uudelleen Timnaan ottaakseen tytön vaimokseen. Hän poikkeaa matkalta katsomaan leijonan raatoa ja löysi leijonan sisästä mehiläispesän ja hunajaa. Simson kaivoi hunajaa leijonan sisältä ja söi sitä kulkiessaan. Kun hän saapui takaisin kotiin, hän antoi vanhemmilleenkin hunajaa, mutta ei kertonut heille, että hän oli kaapinut hunajan leijonan raadosta. Ennen häitään Simson esittää sulhaspojilleen arvoituksen: ”Lähti syöjästä syötävä, lähti väkevästä makea”. Sulhaspojat eivät onnistu ratkaisemaan arvoitusta ja taivuttelevat vaimon viekoittelemaan miestä kertomaan vastauksen. Vaimo kiusaa itkullaan Simsonia ja lopulta hän paljastaa arvoituksen vaimolleen, joka kertoo vastauksen sulhaspojille. Sulhaspojat esittävät vastauksen Simsonille. ”Mikä makeampi hunajaa, mikä väkevämpi leijonaa?” Jälleen Jumalan henki valtaa Simsonin ja hän menee Askeloniin ja surmaa siellä kolmekymmentä miestä ja antaa heidän vaatteensa vedon palkkioksi sulhaspojille. Myöhemmin Simsonin vaimo naitetaan Simsonin lähimmälle sulhaspojalle. (Tuomarien kirja, luvut 13–14.)

Intertekstuaalisuuden teoria esittää, että teksti ei ole koskaan suljettu tai itseriittävä, vaan se viittaa aina jonnekin ulkopuolelle. Kirjoittaja ei koskaan elä tyhjiössä ja kaikki hänen lukemansa, näkemänsä ja kokemansa vaikuttaa tekstiin tavalla tai toisella. Myös lukija vaikuttaa intertekstuaalisuuden syntyyn. Lukiessaan teosta hän tuo lukemiseen mukaan myös kaikki aiemmin lukemansa tekstit. (Still ja Worton 1990, 1–2.) Riffaterren (1990, 56–57) mukaan intertekstillä tarkoitetaan yhtä tai useampaa tekstiä, jotka lukijan täytyy tuntea, jotta voisi täysin ymmärtää lukemansa tekstin merkityksen. Hän jatkaa, että on erityisen tärkeää, että intertekstuaalisuus ja interteksti erotetaan toisistaan. Intertekstuaalisuudelle tarkoitetaan sitä tekstien verkkoa, joka muodostaa ja ohjailee tekstin ja intertekstin välisiä suhteita. *Safari Clubia* lukiessa on mielestäni tärkeää ymmärtää useita intertekstejä, jotka vaikuttavat tulkintaan, mutta yhtenä tärkeimmistä pidän raamatun kertomusta Simsonista.

Simson kuvataan raamatussa sotaisaksi Jumalan nasiiriksi, jonka kruunu ovat hiukset, joihin ei veitsi saa koskaan koskea, sillä niissä on hänen voimiensa salaisuus. Nasiirilla tarkoitetaan Jumalle

vihkiytyntä, jonka täytyy palvella Jumalaa kaikessa, mitä hän tekee (Suomen ortodoksinen kirkko). Simson tulee kahdesti naisen pettämäksi. Ensin hänen vaimonsa paljastaa salaisuuden sulhaspojille ja häviää vedon kolmestakymmenestä pellavapaidasta ja juhlapuvusta. Lopulta nainen koituu hänen tuhocseen, kun hän paljastaa voimiensa salaisuuden rakastajattarelleen, joka puolestaan paljastaa salaisuuden filistealaisille, jotka ottavat hänet vangiksi ja puhkaisevat hänen silmänsä. Simson on erittäin väkivaltainen ja ehdoton. Hän palvelee Jumalaa sodassa filistealaisia vastaan.

Simsonista on kerrottu tarinaa sankarina. Hänet on esitetty sellaisena sadoissa taideteoksissa, näytelmissä ja elokuvissa sekä monien maiden kirjallisuudessa. David Grossmanille (2006, 25) Simson on kuitenkin jotakin muuta kuin tarunomainen sankari ja hurja soturi. Hän tulkitsee tarinan kertovan ennen kaikkea miehestä, jonka elämä oli jatkuvaa pyrkimystä sopeutua hänelle määrättyyn kohtaloon, joka oli hänelle lopulta jopa ylivoimainen toteuttaa. Hänen Simsoninsa ei ole urhea johtaja, koska hän ei loppujen lopuksi edes koskaan johtanut kansaansa, eikä Jumalan nasiiri, koska hän oli taipuvainen irstailuun eikä liioin pelkkä murhamieskään. Grossman (2006, 26) erottaa kaiken kaaoksen ja metelin takaa elämäntarinan, joka on pohjimmiltaan yksinäisen ja levottoman sielun tarina.

Safari Clubissa Helena näkee unen leijonasta hunajaa vatsassaan. Kenties unen tarkoituksena on osoittaa, että Helena on vihdoinkin ottanut voiton rankoista kokemuksistaan. Hänen menneisyytensä ei enää määrittele Helenaa, vaan hänellä on valta ja kyky, ei tappaa, vaan pelastaa. Väkevä ja karvas on muuttunut makeaksi. Leijonaan liitetään useita merkityksiä symboliikassa. Saduissa leijona nähdään usein eläinten kuninkaana, astrologiassa se kytkeytyy tähtikuviona planeettoihin ja aurinkokuntaan ja Egyptissä naarasleijona oli sodanjumalatar Sechmetin ruumiillistuma (Biedermann 1993, 189). Helenan uni rohkaisee tarkastelemaan leijonaa erityisesti Helenan oman elämän kautta pitäen mielessä myös teoksen intertekstin, Simsonin tarinan.

Helena joutuu stressin keskellä suorittamaan vaikean leikkauksen Naomi-leijonalle, jonka tämän puoliso on raadellut. Unessa Helena löytää leijonan sisältä hunajaa, jossa hän huljuttelee käsiään. Naomin on raadellut urosleijona eikä tämä ole epätavallista Korkeasaarella. Helenan täytyy korjata jäljet aivan kuten hänen täytyi tehdä omassa elämässäänkin joutuessaan väkivallan uhriksi. Helenan unessa roolit ovat kääntyneet, jos sitä vertaa Simsonin tarinaan ja jos Ukria ajattelee Simsonina. Raikatessaan Helenan Ukri on tappanut jotakin Helenan sisällä. Ulkoiset vammat ovat hävinneet jo aikoja sitten, mutta sisältä jotakin on mennyt peruuttamattomasti rikki, kuten Helena itsekin havaitsee Ekmanin juhlien jälkeen. Helena on kuitenkin selvinnyt. Hän on kaikesta huolimatta

luonut uran ja hankkinut perheen. Hän on menestynyt vaikeuksista huolimatta. Uni leijonasta on ensimmäinen uni teoksessa, jossa ei ole ahdistavaa ilmapiiriä. Ehkä unessa Helena tajuaa oman vahvuutensa ja sen, että vaikka Ukri on käyttänyt väkivaltaa häntä kohtaan ja samalla tappanut osan hänestä, hänessä on jäljellä vielä paljon hyvää. Ehkä uni viestittää myös siitä, että Ukriin väkivaltainen käytös ja ahdistelu jäävät ilman palkintoa, sillä lopulta Helena saa hunajan. Hunajan esiintyminen unessa on analyyttisessä psykologiassa nähty päämääränä, johon ihmisen pitäisi päästä sielullisen kypsymisen tuloksena (Biedermann 1993, 78).

Simsonin tarinan voi yhdistää paitsi Helenan uneen niin laajemmin siinä voi nähdä vertauskuvan Ukrielle. Olen samaa mieltä Grossmanin kanssa siitä, että Simsonin tarina ei ole sankaritarina, vaan hieman surullinenkin tarina miehestä, jolla ei ole lupaa olla edes omaa tahtoa. Ukri vertautuu Simsoniin hyvin. Myös Ukri kokee, että naiset pettävät hänet, mutta hän silti hakeutuu heidän seuraansa jatkuvasti ikään kuin olisi etsimässä jotakin. Ehkä Ukrikin lopulta etsii turvaa ja mahdollisuutta luovuttaa, mutta ei löydä sitä. Ukriin elämässä ei ole vain yhtä Jumalaa, vaan useita, joiden armoilla hän on. Jumalia Ukriin tarinassa ovat hänen isänsä ja Darwin. Hän ihailee molempia ehdoitta ja haluaisi tulla heidän kaltaisekseen. Oikeastaan Ukri on isänsä luomus, jonka ajatusmaailma, asenteet ja epävarmuus miehenä olemisesta ovat saaneet pohjan jo lapsuudessa. Samoin kuin Simson Ukri aiheuttaa itse oman tuhonsa. Hän ei suoranaisesti tapa itseään kuten Simson, mutta kuolee tapaturmaisesti naisen pettämänä. Hänen viimeinen matkansa päättyy haluun tavata Helena vielä uudelleen. Kenties taustalla on toive siitä, että kaikki se vaiva, jota hän on Helenan vuoksi nähnyt, on ollut sen arvoista.

Safari Club on hyvin monitasoinen romaani, jota voisi tarkastella useasta eri näkökulmasta. Henkilöhahmojen tarkastelu erityisesti unien ja tiedostamattoman kautta osoittautui hyvin hedelmälliseksi. Tärkeimmät henkilöhahmot Helena ja Ukri saivat syvemmän merkityksen, kun en keskittynyt heidän tarkastelussaan vain pinnallisiin seikkoihin. Ensilukemalta molemmat henkilöhahmot vaikuttivat pinnallisilta ja karikatyyrimäisiltä. Etenkin Ukri pisti silmään stereotyyppisenä naisvihaajana. Helena vuorostaan vaikutti oudon rauhalliselta ja pinnalliselta hahmolta, jonka tunteet ja menneisyys olivat ristiriidassa.

Mielestäni henkilöhahmot luovat tämän teoksen ja antavat sille sen merkityksen. Henkilöhahmojen avulla on nostettu esiin teoksen tärkeimmät teemat kuten valta ja väkivalta sekä naisten asema yhteiskunnassa. Teemat on tuotu esiin niin, että ne ovat heti selkeästi pinnassa, mutta kun tarkastelee vähän tarkemmin, ne saavat syvyyttä. Teoksessa asettuvat vastakkain naisten ja miesten maailmat, jotka tuntuvat olevan ristiriidassa keskenään. Ukri edustaa stereotyyppistä seksismiä ja Helena vuorostaan välinpitämättömyyttä. Tarkemmin katsottuna tilanne ei kuitenkaan ole näin yksinkertainen. Ukri osoittautuu lopulta niin ahdistelijaksi kuin ahdistetuksi, jonka identiteetti on erittäin häilyvä ja epävarma. Helena ei olekaan niin välinpitämätön maailman menoa kohtaan, kun ensiksi annetaan ymmärtää, vaan häntä kiinnostaa paljonkin ihmisten väliset suhteet. Hänellä on vaan liikaa painolastia, jotta hän jaksaisi keskittyä maailman parantamiseen. Lisäksi hän uskoo, että miehet ja naiset voivat elää yhdessä sovinnollisesti. Hän ei pidä vastakkainasettelua kovinkaan tärkeänä.

Mutta vastakkainasettelua teos on pullollaan. Aluksi tuntuu siltä, että vastakkain on asetettu passiivisuus ja aktiivisuus. Ukri taistelee aktiivisesti omien arvojensa puolesta, kun Helena vuorostaan elää keskiluokkaista elämäänsä kaikessa rauhassa passiivisesti ottaen asiat annettuina. Ukri kuitenkin taistelee lähinnä itseään vastaan ja Helena elää jokapäiväistä elämäänsä pinnallisesti tarkasteltuna kaikessa rauhassa, mutta ei suinkaan passiivisesti. Hänen täytyy aktiivisesti salata ja torjua menneisyytensä mielestään, jotta pystyy normaaliin elämään. Lopulta käy selväksi, että vastakkain asettuu kyky ja tarve elää itsensä kanssa rauhassa. Helena siihen tuntuu loppujen lopuksi kykenevän, kun taas Ukrin taistelu päättyy hänen tappioonsa.

Unilla ja tiedostamattomalla on suuri merkitys henkilöhahmojen rakentumisessa niin, että niistä muodostuu uskottava kuva. Sekä Helena että Ukri ovat syystä sellaisia kuin ovat. He eivät esiinny teoksessa vain karikatyyreinä, vaan ihmisen kaltaisina esityksinä, jotka saavat lopullisen uskottavuutensa unien ja tiedostamattoman kautta. Ukri saa uskottavamman hahmon itsensä

hukanneena ja naisia pakonomaisesti pelkäävänä miehenä, jonka on jatkuvasti todistettava omaa miehisyyttään. Lopulta hän pelkää ennen kaikkea sitä, millainen olisi, jos olisi oma itsensä. Helena on vuorostaan uskottava vahvana, vaikkakin inhimillisenä hahmona, jota piinaavat ahdistus, häpeä ja pelko. Hän kuitenkin menee elämässään jatkuvasti eteenpäin, koska on pakko.

Pidän asettamaani tutkimuskysymystä oleellisena ja onnistuneena teoksen kannalta ja sain kysymykseeni vastauksen. Henkilöhahmojen syvyys ja rakentuminen uskottaviksi tapahtuu pitkälti unien ja tiedostamattoman kautta. Toki rakentumiseen vaikuttavat monet muutkin seikat, mutta uskottavuus muodostuu sen pohjalta, että keskittyminen uniin ja tiedostamattomaan paljastaa jotakin piilotettua ja merkityksellistä. Ongelmallisena pidän unien ja tiedostamattoman inhimillisyyttä siinä mielessä, että niitä tutkittaessa tutkitaan aina todellisia ihmisiä. Toisaalta todellisten ihmisten unet välittyvät analyytikolle aina suullisesti, jolloin ne saavat kirjallisen muodon ja niitä tutkitaan tekstinä, joka kumpuaa todellisesta elämästä. Henkilöhahmojen unet eivät kumpua todellisesta elämästä, vaan kirjoittajan kynästä. Sen takia olen käyttänyt tässä tutkimuksessa esimerkiksi Freudin käsityksiä unisymboleista vain viitteellisesti niin, että tekstin merkitys on ensisijaisesti ohjannut tulkintaa.

LÄHTEET

Painetut lähteet

Ahola, Suvi 2001: Miesten ja naisten eläintarhassa. *Helsingin sanomat* 18.9.2001.

Badinter, Elisabeth 1993 (1992): *Mikä on mies?* Suom. Leevi Lehto. Tampere: Vastapaino.

Biederman, Hans 1993: *Suuri symbolikirja*. Suom. ja toim. Pentti Lempiäinen. Porvoo: WSOY.

Butler, Judith 1999: *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*. New York: Routledge.

Chatman, Seymour 1978: *Story and Discourse. Narrative Structure in Fiction and Film*. New York: Cornell University Press.

Easthope, Antony 1999: *The Unconscious*. London: Routledge.

Elovaara, Raili 1992: "Olen tyhjä huone". *Tutkielma sanataiteen metaforista ja symboleista*. Helsinki: Yliopistopaino.

Fokkema, Aleid 1991: *Postmodern Characters*. Amsterdam: Editions Rodopi B. V.

Freud, Sigmund 1981: *Johdatus psykoanalyysiin*. Suom. Erkki Puranen. Jyväskylä: Gummerus.

Freud, Sigmund 1992: *Unien tulkinta*. Suom. Erkki Puranen. Jyväskylä: Gummerus.

Fromm, Erich 1980: *Freud ja freudilaisuus*. Suom. Marja-Leena Närhi. Helsinki: Kirjayhtymä.

Grossman, David 2006: *Leijonahunaja. Simsonin myytti*. Suom. Kristiina Lampola. Helsinki: Tammi.

Grönfors, Martti 1994: Miehin kulttuuri ja väkivalta. *Miestä rakennetaan, maskuliinisuuksia puretaan*. Toim. Jorma Sipilä ja Arto Tiihonen. Tampere: Vastapaino. 63–76.

Haavikko, Ritva 2000: Anja Kauranen, Anja Snellman. *Miten kirjani ovat syntyneet?* Toim. Ritva Haavikko. Helsinki: WSOY. 370–373.

Honkanen, Katriina 1996: Nainen. *Avainsanat: 10 askelta feministiseen tutkimukseen.* Toim. Anu Koivunen ja Marianne Liljeström. Tampere: Vastapaino. 139–157.

Jokinen, Arto 2000: *Panssaroitu maskuliinisuus. Mies, väkivalta ja kulttuuri.* Tampere: Tampere University Press.

Jung, Carl G. 2003 (1964): Yhteys piilotajuntaan. *Symbolit, piilotajunnan kieli.* Toim. Carl G. Jung ja M.-L. von Franz. Suom. Mirja Rutanen. Helsinki: Otava.

Kantola, Janna 2001: Runoja, metaforia ja symboleja. *Kirjallisuudentutkimuksen peruskäsitteitä.* Toim. Outi Alanko ja Tiina Käkelä-Puumala. Helsinki: SKS.

Kauppinen, Kaisa 2001: *Flirtti, häirintä, jännite. Seksuaalinen ahdistelu työpaikalla.* Helsinki: Työterveyslaitos.

Koivunen, Anu 1996: Sorto. *Avainsanat: 10 askelta feministiseen tutkimukseen.* Toim. Anu Koivunen ja Marianne Liljeström. Tampere: Vastapaino. 35–75.

Kuusinen, Iris 2008: *Naisen yksilöityminen suomalaisessa kirjallisuudessa 1950-luvulta lähtien.* Tampere: Tampere University Press.

Käkelä-Puumala 2001: Persoona, funktio, teksti – henkilöhahmojen tutkimuksesta. *Kirjallisuudentutkimuksen peruskäsitteitä.* Toim. Outi Alanko ja Tiina Käkelä-Puumala. Helsinki: SKS.

Lahelma, Antti 2007: Suomen kallioihin kuvattiin samaanien matkat. *Tiede* 2/2007. Löytyy myös verkosta osoitteesta:

http://www.tiede.fi/artikkeli/678/suomen_kallioihin_kuvattiin_samaanien_matkat

Levenkron, Steven 1998: *Cutting. Understanding and Overcoming Self-Mutilation.* New York: Norton.

Liljeström, Marianne 1996: Sukupuolijärjestelmä. *Avainsanat: 10 askelta feministiseen tutkimukseen*. Toim. Anu Koivunen ja Marianne Liljeström. Tampere: Vastapaino. 111–138.

Lummaa, Karoliina 2007: Symboli ja allegoria. *Lentävä hevonen. Välineitä runoanalyysiin*. Toim. Siru Kainulainen, Kaisu Kesonen ja Karoliina Lummaa. Tampere: Vastapaino. 191–210.

Nygrén, Kaarlo ja Wallén Maija-Leena 2001: *Hirvi. Tietosanakirja*. Helsinki: Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos.

Palin, Tutta 1996: Ruumis. *Avainsanat: 10 askelta feministiseen tutkimukseen*. Toim. Anu Koivunen ja Marianne Liljeström. Tampere: Vastapaino. 225–244.

Pollari, Päivi 1994: Raiskaus sukupuolisen väkivallan muotona. *Pahan tyttäret: Sukupuolitettu pelko, viha ja valta*. Toim. Sara Heinämaa ja Sari Näre. Helsinki: Gaudeamus. 79–96.

Raamattu: Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos.

Riffaterre, Michael 1990: Compulsory reader response: the intertextual drive. *Intertextuality: Theories and Practices*. Toim. Michael Worton ja Judith Still. Manchester: Manchester University Press. 56–78.

Rimmon-Kenan, Shlomith 1991 (1983): *Kertomuksen poetiikka*. Suom. Auli Viikari. Helsinki: SKS.

Rimmon-Kenan, Shlomith 1996: *A Glance beyond Doubt. Narration, Representation, Subjectivity*. Columbus: Ohio State University Press.

Ronkainen, Suvi 2008: Intiimi loukkaus ja haavoittuvuus. *Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikkaa*. Toim. Sari Näre ja Suvi Ronkainen. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus. 43–83.

Rossi, Leena-Maija 2010: Sukupuoli ja seksuaalisuus, erosta eroihin. Käsikirja sukupuoleen. Toim. Tuija Saresma, Leena-Maija Rossi ja Tuula Juvonen. Tampere: Vastapaino. 21–38.

Sipilä, Jorma 1994: Miestutkimus – säröjä hegemonisessa maskuliinisudessa. *Miestä rakennetaan*,

maskuliinisuuksia puretaan. Toim. Jorma Sipilä ja Arto Tiihonen. Tampere: Vastapaino. 17–33.

Snellman, Anja 2000: Anja Snellman. *Miten kirjani ovat syntyneet?* Toim. Ritva Haavikko. Helsinki: WSOY. 374–404.

Still, Judith ja Worton, Michael 1990: Introduction. *Intertextuality: Theories and Practices.* Toim. Michael Worton ja Judith Still. Manchester: Manchester University Press. 1–44.

Turunen, Mikko 2010: *Haarautuvat merkitykset. Puukuvasto Lassi Nummen lyriikassa.* Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Zola, Émile 1982 (1880): *Nana.* Suom. Georgette Vuosalmi. Helsinki: Tammi.

Painamattomat lähteet

Niemi-Pynttäri, Risto ja Teppo, Juha 1999–2003: *Euroopan kirjallisuushistoria. Prostituoitusta: Nana.* Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

http://www.arthis.jyu.fi/kirjallisuushistoria/index.php/05_kuvaus.html (Tieto haettu 4.11.2010).

Nikean metropoliitta Johannes: *Viini ortodoksisen kirkon perinteessä.* Suomen ortodoksinen kirkko.

http://www.ort.fi/fi/haku.php?we_objectID=1015&pid=1606 (Tieto haettu 4.11.2010).

PISA 2002: Tiedostamaton. *PISA – Psykologian internet sanakirja.* Toim. Jussi Silvonen. Helsinki: Suomen Psykologinen Seura.

<http://home.edu.helsinki.fi/~jsilvone/sanakirja/> (Tieto haettu 24.10.2006).